Digitized by Google

9. 1. 113

9I.1 / 2

Digitized by Google

cl·xxviii.

Camp.

B 2

Digitized by Google

Digitized by Google

EQ.MICHAEL ANGELVS CAVSEVS
DELACHAVSSE PARISINVS

Digitized by Google

ROMANUM MUSEUM SIVE THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS

IN QUO PROPONUNTUR, AC DILUCIDANTUR

Gemmæ, Idola, Inſignia Sacerdotalia, Inſtrumenta Sacrificiis inſervientia, Lucernæ, Vaſa, Bullæ, Armillæ, Fibulæ, Claves, Annuli, Teſſeræ, Styli, Strigiles, Gutti, Phialæ lacrymatoriæ, Inſtrumenta Muſica, Vota, Signa Militaria, Marmora &c.

Adjectis in hac tertia Romana Editione plurimis annotationibus, & figuris;

OPERA, ET STUDIO

MICHAELIS ANGELI CAUSEI

DE LA CHAUSSE.

TOMUS PRIMUS.

Ex antiquo pictura Barberina

ROMÆ MDCCXLVI.

Sumptibus FAUSTI AMIDEI Bibliopolæ in Via Curſus.

Typis Bernabò, & Lazzarini. *Superiorum permiſſu.*

Digitized by Google

Nobiliſſimo atque Ampliſſimo Domino

CAROLO
S.R.I. LIBERO BARONI
DE FIRMIAN.

FAUSTUS AMIDEUS S.P.D.

NObilitatem, ac Virtutem Præſtantiſſime Vir, duplicem eſſe viam homines ad Æternitatis famam conducentem politiorum Populorum conſenſus eſt univerſus. Hanc egregiis laboribus à ſe partam, illam Dei, ac Naturæ donum qui poſſidet, uno Jove minor eſſe videtur; vera quippe Nobi-

Digitized by Google

litas magnam vim habet, inquit *Cicero* quæ majorem, immo maximam adſcita ſibi virtute acquirit. Non aliter Heroes dicti ſunt Diis, aut Regibus geniti Hercules, & Alexander, niſi cum generis claritati virtutis Splendorem laboribus immenſis adjunxerunt. Non alio conſilio Romani rerum Domini Honoris, Virtutiſque Templa, erudita calliditate, conſtruxerunt, niſi ut ad illud per hoc ſolum pateret aditus, nominis Æternitatem hac arte ſuis Civibus procuraturi. Hæc ſunt cur mirari non debes Clariſſime, ac Nobiliſſime Vir, inclyto Nomini tuo dicari hoc præclariſſimum volumen tot, tantiſque Deorum, magnorumque Principum monumentis refertum; quorum Nobilitatem ab ipſo Cœlo deductam, tantopere Virtus extulit, ut Terrarum Orbem dominarint, & temporum injuriam, ac circumſcriptio-

ptionem effugerint. Audaciam noſtram, ſi quæ ſit, excuſet almæ Firmianæ Domus virtus, ut de Nobilitate taceam, tot, tantiſque Heroibus clariſſima: Fuerunt illi quidem hactenus poſt ſe natis hominibus imitandum exemplar; eorumque vicem Celſiſſimus Salisburgenſis Archiepiſcopus Patruus tuus præſtabat non multis ab hinc annis, quod modo Fratres duo Amantiſſimi Epiſcopali Dignitate fulgentes præſtant, tibique ad imitandum propoſiti: Adeoque, quod de imagine quadam Veneris olim dictum eſt, ex ea fuiſſe de pulchritudine puellarum judicatum, ut quæ imagini ſimilior eſſet, ea formoſiſſima diceretur: De tuis Avis, de Patre tuo prudentiſſimo, de Fratribus illud utique dicendum erit, ad quorum egregia facta quo Tu propius accedis, eo Heroicis Virtutibus profeciſſe arbitrabitur. Perge igi-

tur, Vir Illuſtriſſime, perge, ut facis, veſtigiis eorum inſiſtere, donec divina illa Sapientia, quæ illos irradiavit, afflatus, ampliſſimis honoribus refulgeas. Neque enim aliud à Deo expetendum à nobis eſt, qui tibi reliqua omnia eſt elargitus; Nobilitatem videlicet, corporis præſtantiam, ingenium præclarum, & lætam indolem, pietatem denique ſingulari cum eruditione conjunctam. Sed nolo te hiſce laudibus diutius detinere; me igitur, meumque librum humanitate qua fulges, propter tuum eximium in litteris amorem, ac bonarum diſciplinarum cultum proſequi ne dedigneris. Hæc tuo favore ſi conſequar, pergam alacrior ſub tuo auſpicio ad alia Reipublicæ Litterariæ commodo edenda. Vale.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

R*Ei antiquariæ ſtudium adeò noſtris temporibus percrebuit, ut vix ullus reperiatur Princeps, ulluſque homo literarum, ac cujuſvis ſcientiæ cupidus amator, qui eo in primis non delectetur. Teſtes mihi ſunt innumeræ ſummorum virorum gazæ, plurimaque privatorum cimelia, in quibus numiſmata, ſtatuæ, idola, gemmæ, aliave antiquæ ſupellectilis monumenta magno labore, magniſque expenſis acquiſita conſervantur. Roma, è cujus ruderibus, arviſque nova quotidie prodeunt miracula, totam Rempublicam literariam eruditis ſuis meſſibus ditat: illa plurimis gloriatur theſauris, ex quibus unum ampliſſimum, nobiliſſimumque inſtruxi, ut ſtudioſus Advena, cui Romanas inviſendi magnificentias copia non eſt, gaudeat ſe in hoc ſelectiſſimo Muſeo ea omnia poſſidere, quæ tot Principum, virorumque literis, ac doctrinâ præſtantium Ædes, & Bibliothecas exornant.*

Totum opus plurimis adnotationibus, & figuris in hac tertia editione auctum in ſeptem Sectiones dividitur. Gemmæ, quæ primam, & pretioſiorem ejus partem conficiunt, in duas claſſes diſtinguuntur;

alte-

altera Deorum, Illuſtriumque virorum icones; altera figuras exhibet. Illæ omnes ſcalpturâ vel elevatâ & extante, vel cava reperiuntur; de priorum numero ſunt, vulgo dicti Camei, qui ornamenti tantùm causâ tenebantur; poſteriores ſigillorum vicem gerebant, quarum multæ ſuperſtitioſe variis characteribus, figuriſque inſignitæ, tamquam amuleta geſtantur. Etſi quotannis innumeræ gemmæ è Romanis agris eruantur, paucas tamen exquiſitiſſimi artificii hactenus videre mihi licuit; paucæ ideò hìc exhibentur, ſed omnes aut à celeberrimis artificibus ſcalptæ, aut alicujus inſignitæ eruditionis.

Secunda Sectio verſatur circa Deorum Simulacra, Idola, aliaſque Imagines æreas, ac marmoreas, & hæc primum comprehendent volumen.

In altero volumine tertia Sectio Flaminis *Dialis, Pontificis Maximi, & Auguris Inſignia, nec non Inſtrumenta ſacrificiis inſervientia proponit.*

Quarta Inſtrumenta Muſica veterum refert.

Quinta exhibet elegantes æneas Antiquorum Lucernas.

Sexta Miſcellanea continet, Vaſa nempe, Bullas, Armillas, Fibulas, Annulos ferreos, Claves, Teſſeras, Stylos, Strigiles, Guttos, Phialas lacrymatorias, manus æneas hieroglyphicis inſignitas ſymbolis vota referentes, & ſigna militaria, nec non antiquam picturam Barberinam notis illuſtratam; qui-

bus

bus ſubjungitur Diſſertatio de Mutini ſimulacris, quæ ultima Sectio eſt. Adjectum eſt in fine Corollarium marmora, aliaque antiqua monumenta declarans.

Hæc ſunt, benevole Lector, quæ in hoc opere pro ingenii mei modulo, ac tenuitate dilucidantur. Si haſce meas lucubrationes, & conjecturas, qualeſcumque ſint, tibi omnibuſque ſtudioſis arriſiſſe ſentiam, mihique deinceps in aliis fortè adhuc ignotis, aut acceſſu difficilioribus cimeliis, Dominorum benignitate, patebit aditus: aliam editionem prioribus auctiorem parabo, cùm rei antiquariæ meſſis minimè deficiat. Supereſt, ut te moneam elegantem BB. *Petri, & Andreæ Lucernam olim apud Cardinalem Leopoldum Mediceum extantem nunc in celeberrima Magni Hetruriæ Ducis gaza cuſtodiri; nec non aliqua alia in hoc libro contenta in Urbe amplius non extare, ſed à pluribus annis aliò translata eſſe; qualia ſunt illa, quæ penes Eminentiſſimum Leonem Potier de Geſures, tunc Prothonotarium Apoſtolicum, nunc Archiepiſcopum Bituricenſem, ac Cardinalem (hoc anno* 1745. *piè obitum), Joannem de With Batavum, Abbatem Robertum Harpeur Anglum, Petrum Andream Andrinum, & quoſdam alios aſſervari notantur. Illi enim, cùm primam huic operi manum imponebam, in Urbe commorabantur, ex qua deinde ad patrios lares redituri migravêre. Alii ab eo tempore vitâ ceſſerunt, quorum tamen nomina, &*

Mu-

Muſea conſervandæ virorum eruditorum, reique antiquariæ ſtudioſorum memoriæ causâ hìc recenſentur.

Cl. Eques Michael Angelus Cauſeus De la Chauſſe Lutetiæ Pariſiorum ortus, aliam ſui operis editionem auctiorem ſpopondit, ſed ineunte ſæculo morte præreptus, manum non adjecit. Nos vero hac tertia Editione, quamplurimas Tabulas æri inciſas à præclariſſimis viris, eximias gemmas, marmoraque inſculpta, & præcipue ſectionem integram veterum Muſica inſtrumenta, quæ in hac collectione deerant, referentem, adjecimus; adhibito in Editione omni conatu tam in nitidis paginis, quam in præclaris characteribus, ac in meliori operis diſpoſitione, diviſione, annotationibuſque, ut omnibus numeris abſoluta, præcedentibuſque elegantior Erudito Lectori appareat.

Prolixiori ſermone uti, nec ratio poſtulat, nec otium permittit. Vale igitur, ſtudioſe Lector, & quidquid in hoc Opuſculo incultum eſt, id totum meæ tenuitati indulgenter condona.

IN-

INDEX
CIMELIARCHIORUM

E quibus res antiquæ in hoc Libro citatæ deromptæ ſunt.

Muſei	Albani.
Jo. Angeli	Alberetti.
Principis de	Alteriis.
Petri Andreæ	Andreini, nunc in Mediceo.
Gazæ	Barberinæ.
Petri Sancti	Bartoli.
Jo. Petri	Bellorii, nunc Theſauri Brandenburg.
Franciſci	Blanchini.
Principis	Burgheſii.
Cardinalis	Carpinei, nunc in Vaticana Bibliotheca.
Mich. Angeli	Cauſei de la Cauſſe Authoris.
Cardinalis	Chigii.
Princip. Aug.	Chigii.
Reginæ	Chriſtinæ Auguſtæ.
Lucæ	Corſi.
Antonii	De Cavaleriis.
Raphaelis	Fabretti.
Joſephi	Felice.
Franciſci de	Ficoronis.
Caroli Ant.	Galliani.
Roberti	Harpeur.
Iſidori	Huart.
Annæ	Le Fevre.
Cardinalis	Maximi.
Gazæ	Mediceæ.
Marii	Piccolominei in Muſeo Ghiſiano.
Muſei	Pontificii.
Leonis	Potier de Geſvres Archiepiſcopi Bituricenſis, & Cardinalis.
Marchionis	Raggii.
Urbani	Roccii.
Petri Antonii	Rolandi Magnini.
Muſei	Rondaninii.
Marci Antonii	Sabbatini.
Leonis	Strozzæ.
Joannis	With.

REIM-

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F. Maria de Rubeis Archiepiſcopus Tarſi Vicesgerens.

REIMPRIMATUR.

Fr. Aloyſius Nicolaus Ridolfi Magiſter Sacri Palatii Apoſtolici.

RO-

Digitized by Google

SERAPIS
In diaspro rubro
S.1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4
IVPITER AMMON
In gemma.
S.1

Digitized by Google

MINERVA
6
In Cameo
S.1.

Digitized by Google

Olim in museo [illegible] Maximi
In Carneola
S. 1.

Digitized by Google

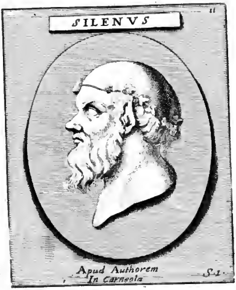

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

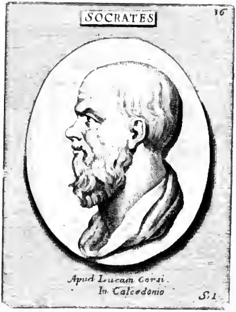

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ex Achat. antiqua in Teſauro Chriſtinæ Auguſtæ

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CN. POMPEIVS MAG.
21
Apud Petrum Andream Andrinum
In Beryllo
S. 1

Digitized by Google

Digitized by Google

A.POSTVMIVS ALBINVS BRVTVS.
23
In Carneola
S.I.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

COMMODVS
28
In gemma.
S.1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

83
ISIS LOTO INSIDENS
E Thesauro Barberino
In gomma.
P. S. B. Sculp.
S1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CYBELE
Apud P.S. Bartolum
In Gemma
P. S. B. Sculp.

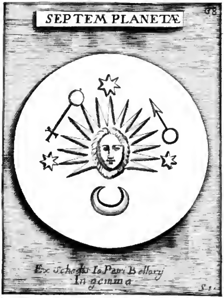

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

In Achate varicolori ap Marium Piccolom[Si:]

In Corneola ap: Marium Piccolomin S.I.

G. Frezza Sculp.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIGÆ

Apud D. Devvith
In Cameo

Digitized by Google

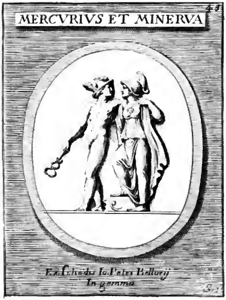

Digitized by Google

Digitized by Google

49
MERCVRIVS ET FORTVNA
Ex Schedis I. Petri Bellorij
In gemma
51

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

In Corneola ap. Marium Piccolomineum S. 1.

Digitized by Google

SACERDOS PERSICVS
Apud Io. Petrum Bellorium

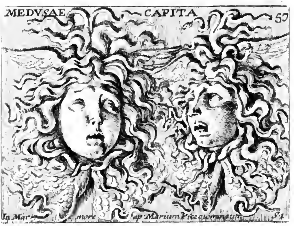

Digitized by Google

Digitized by Google

ANTINOVS
55
Apud M. A. Dela Chausse In Carneola

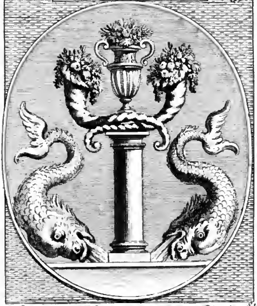

MÆNAS
56
Apud Ill.mum A. De Gesures P.A.
P.S.B. Sculp
In Achate

MEDVSAE CAPITA

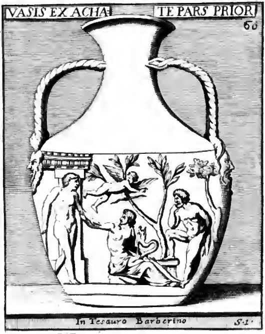

Digitized by Google

ELEMENTORVM SYMBOLA

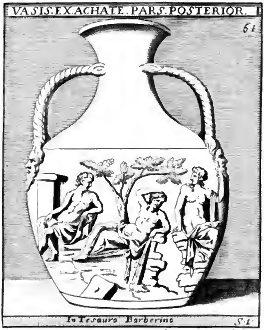

In Corneola Nigricante ap Marium Piccolomin.

Digitized by Google

Digitized by Google

VASIS.EX.ACHATE.PARS.POSTERIOR.
61
In Tesauro Barberino
S.1.

VASIS PARS INFERIOR

Ex Achate in Thesauro Barberino S. 1.

P S Bartolus sculpsit

SERAPIS 63

IN GEMMA VVLGO PLASMA

Apud Dominum Marium Piccolomineum Romæ

S·1·

Arnoldus Van Westerhout fecit

Digitized by Google

SAPIENTIA

ΣΟΦΙΑ
ΣΟΥΕΜΕ
ΕΛΑΥΝ
ΕΙΣΕΤΙ
ΜΑΝ

IN ACHATE VARIA

Romæ apud Dominum Marium Piccolomineum

Digitized by Google

IDOLVM

IN CAMEO EX GEMMA VVLGO PLASMA

Seruatur Romæ in Museo Piccolomineo

S·1·

Arnoldus van Westerhout fecit

Digitized by Google

ROMANUM MUSEUM

SIVE

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO PRIMA

Gemmæ antiquæ Capita, & Symbola Deorum referentes.

TABULA PRIMA.

INITIUM facimus à primo, & maximo Ægyptiorum numine Euſebium, Auguſtinum, Apulejum, & Macrobium ſequentes, qui Serapidem apud Ægyptios primum Deum appellatum, & maximum creditum fuiſſe referunt. Varro lib. 4. de Lingua Latina Principes Deos ſtatuit Cœlum, & Terram, qui Dei ſunt in Ægypto Serapis, & Iſis. Tot ferè nomina ſortitus eſt ille, quot numina finxit vana veterum ſuperſtitio; eumdem enim creditum fuiſſe & Jovem, & Ammonem, & Solem, & Æſculapium, & Di-

& Ditem, & Nilum, & Oſirim, & Bacchum teſtantur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 17. Herodotus in Euterp. Cornelius Tacitus lib. 4. hiſtor. Plutarchus in Opuſculo de Iſide, & Oſiride, Athenæus lib. 5. & Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Communis tamen ſententia fuit Ægyptiorum, quam deinde ſecutus eſt Thales, qui principium, & ortum rerum omnium poſuit aquam, Oſiridem eſſe omne principium facultate humectandi præditum, utpotè cauſam ortus, & ſubſtantiam ſeminis, & ſic humidæ dominus naturæ vocabatur, ideòque ante ſacra in pompa ſemper præcedebat vas aquarium in ejus honorem. Auctor eſt Plutarchus loco citato. Repræſentatur autem hic Deus denſo capillitio, barbâ hirſutâ, cum modio, ſive calatho in capite. Calathus à verbo Græco κάλον, quod lignum ſignificat, derivatus eſt; deſcribitur ab Iſidoro lib. 19. Orig. cap. 29. leve geſtamen ex ligno, vel canna, aut junco factum, in quo vel penſa ponuntur, vel flores leguntur. Modius etiam capiti Serapidis ſuperpoſitus fœcunditatem, & abundantiam denotat: *Vel quia* (ut ſcribit Ruffinus lib. 2. hiſtor. Eccleſ. cap. 23.) *cum menſura, modoque cuncta docet moderari, vel vitam mortalibus frugum liberalitate præberi*. Nunc de fictitiis ad hiſtoricam tranſeamus veritatem. Serapis fuit Rex Ægyptiorum, qui cum varias artes eos docuiſſet, illiſque oſtendiſſet cultum vitium, & aratrum; unà cum ſorore, & conjuge Iſide divinos honores meruit. Scribit D. Auguſtinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. Apim quemdam Argivorum Regem in Ægyptum navibus transvectum, cum ibi mortuus fuiſſet, factum eſſe Serapidem maximum Ægyptiorum Deum; fuiſſe autem Apim tertium eorumdem Regem teſtatur Euſebius in Chron. Inventa ab hoc ſapientiſſimo Principe vide apud Tibullum lib. 1. cap. 7.

TABULA II.

SErapidis & ſororem, & conjugem fuiſſe Iſidem, unàque cum fratre, & marito divinos honores obtinuiſſe apud Ægyptios ſatis conſtat, & diximus: ſed quot nominibus invocata fuerit hæc Dea, quot ritibus conſecrata, diſce ex Apulejo lib. 11. Metam. Iſidem ſic loquentem introducente:

En

En aſſum tuis commota, Luci, precibus, rerum natura parens, elementorum omnium domina, ſæculorum progenies initialis, ſumma numinum, Regina Manium, prima Cœlitum, Deorum, Dearumque facies uniformis, quæ cœli luminoſa culmina, maris ſalubria flumina, inferorum deplorata ſilentia nutibus meis diſpenſo: cujus numen unicum multiformi ſpecie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis. Me primigenii Phryges Peſſinunticam nominant Deûm Matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem: Cretes ſagittiferi Dictynnam Dianam: Siculi trilingues Stygiam Proſerpinam: Eleuſinii vetuſtam Deam Cererem: Junonem alii: Bellonam alii: Hecatem iſti: Rhamnuſiam illi: & qui naſcentis Dei Solis inchoantibus radiis illuſtrantur Æthyopes, Ariique, priſcâque doctrinâ pollentes Ægyptii cæremoniis me prorſus propriis percolentes appellant vero nomine Reginam Iſidem. Pingitur hæc Dea cum coma torta, & reflexa, geſtans in capite aliquando modium abundantiæ ſymbolum, aliquando perſeam typum ſilentii, & veritatis, ei de ſtirpibus Ægyptiis maximè conſecratam, teſte Plutarcho lib. de Iſid. & Oſir. Ὅτι καρδίᾳ μὲν ὁ καρπὸς αὐτῆς, γλώττῃ δὲ τὸ φύλλον ἔοικεν. *Quod ejus fructus cordis, folium linguæ ſpeciem refert.* Et quæ duo ſimul juncta componunt veritatem. Lotus eidem ſacer erat, cujus flos in ſe, ut docet Teophraſtus lib. 4. & aperiendo, & claudendo Solis motum ſequitur ab ortu ad occaſum.

TABULA III.

ISis juncta religione cum Serapide, ſive Sole plerumque habebatur pro terra, vel natura rerum ſubjacente Soli, ſi fides Macrobio Saturn. lib. 1. cap. 20. Siſtrum geſtat, de quo Servius ad lib. 8. Æneid. *Iſis eſt genius Ægypti, qui per Siſtri motum, quod gerit in dextra, Nili acceſſus ſignificat.* Apulejus lib. 11. Metamorph. deſcribit ejus veſtimentum ſtellis diſperſis corruſcans, quod in hac tertia gemma faberrimè videtur expreſſum aliquam Ægypti Reginam unionibus exornato collo, & crinibus reflexis ſub Iſidis imagine forſan repræſentante. Velo ejus capiti impoſito noctis tenebræ innuuntur, quas Iſis, ſeu Luna nocturno ſuo ſplendore illu-

minat, Noctiluca enim dicta eſt: ſtellis verò benefici aſtrorum influxus in hæc inferiora indicantur. Hæc Dea navigantibus prodeſſe credebatur, teſte Luciano, unde ſervati ex naufragio pictas tabulas in illius Templo ponebant. Velificia ferebatur etiam primùm inveniſſe, dùm amiſſum filium Harpocratem nave quæreret. *Certus dies habetur in faſtis* (ait Lactantius lib. 1. cap. 11.) *quo Iſidis navigium celebratur*. Exiſtimabant veteres Iſidem ferire perjuros, & illos maximè non ſervantes fidem per eam juratam. Ovid. in Ponto:

Vidi ego linigeræ numen violaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter ob huic ſimilem privatus lumine culpam
Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.

Et Juvenalis Sat. 13.

Decernat, quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro:
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.

Iſis filia fuit Inachi Argivorum Regis, quæ de Græcia veniens Ægyptios litteras, leges, & inſtituta docuit, terraſque colere inſtituit, unde Terra nominata eſt, ut ſcribit Iſidorus lib. 8. Orig. cap. 11. Aſſerit Varro lib. 4. de Lingua Latina Ægyptios ab Iſide prima rudimenta ſcientiarum accepiſſe, quod veriſimile eſt, ſi quidem ætate Moſis litteræ apud illos jam florebant.

TABULA IV.

Ammon ſic dictus à græco vocabulo ἄμμος, quod arenam ſignificat, ſub arietis forma in deſertis Libyæ colebatur, cui Bacchus Templum miræ magnitudinis in arena conſtituit, eo quod ipſi in Indiam proficiſcenti apparuerit ille cum cornibus arietinis, & veſtimento laneo, fontiſque undam ſitienti ejus exercitui monſtraverit. Putant alii hoc nomen ductum à quodam Ammone Ægypti Rege galeam geſtante, cujus inſigne caput erat arietinum, unde κεραтοφόρος, ideſt, corniger vocabatur. Ovidius lib. 5. Metamorph.

Sed grave Heroidum numen, ſed corniger Ammon.

Solebant enim Reges, virique illuſtres capita ferarum in armis

mis ſculpta gerere ad terrorem hoſtibus incutiendum. Statius lib. 3. *Ferarum rictibus horrificant galeas*. Meminit Euſebius lib. 3. de præp. Evang. cap. 3. Ammonis ſimulacri cærulei coloris caput arietinum habentis, quod in Elephantinopoli Urbe colebatur, cujus explicationem refert his verbis: Δηλοῖ δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ κριοῦ πρόσωπον ἔχειν καὶ αἰγὸς κέρατα, τὴν ἐν Κριῷ σύνοδον Ἡλίου καὶ Σελήνης. τὸ δὲ ἐκ κυανοῦ χρῶμα, ὅτι ὑδραγωγὸς ἐν συνόδῳ ἡ Σελήνη. *Arietina igitur facies, caprinaque cornua conjunctionem Solis, & Lunæ in ariete ſignificant; cæruleus verò color ei attribuitur, quia Luna in ea conjunctione humidior eſt*. Eundem enim eſſe Ammonem, atque Solem docet Macrob. Satur. lib. 1. cap. 21. *Nec ſolus Leo* (inquit) *ſed ſigna quoque univerſa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur. Et ut ab ariete incipiam, magna illi concordia eſt. Nam & is per ſex menſes hybernales ſiniſtro incubat lateri, ab æquinoctio verno ſupra dextrum latus; ſicut & Sol ab eodem tempore dextrum hemiſphærium, reliquo ambit ſiniſtrum. Ideo & Ammonem, quem Deum Solem occidentem Libyes exiſtimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, ſicut Sol radiis*. Narrat Plinius lib. 2. cap. 103. Jovis Ammonis fontem in Illyriis interdiù frigidum noctibus fervere. Plura vide apud Hyginum in fabul. Martianum Capellam lib. 2. de nupt. Herodotum in Euterpe, Pauſaniam in Meſſan. & Lil. Gyraldum de hiſtor. Deor. ſyntagm. 2.

TABULA V.

Minerva, ſive Pallas providentiam ſignificat intellectualem; ut docet Cælius Rhodiginus lib. 14. lect. anti. cap. 18. diciturque virgo, ſive quia numquam conſeneſcit prudentia, nec ullâ inficitur labe, ſive, ut vult Diodorus lib. 1. cap. 2. quia eadem exiſtimatur aër, qui non corrumpitur. Scribit D. Auguſtinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 16. eam vel ſummum æthera, vel Lunam creditam fuiſſe; quam ſententiam confirmat Porphyrius apud Euſebium lib. 3. cap. 3. his verbis: Ὅπερ δὲ Ἀπόλλων ἐν Ἡλίῳ, τοῦτο Ἀθηνᾶ ἐν Σελήνῃ. ἔστι γὰρ τῆς φρονήσεως σύμβολον Ἀθηνᾶ τις οὖσα. *Quod autem in Sole Apollo eſt, hoc ipſum Minerva in Luna; eſt enim prudentiæ ſymbolum inſtar cujuſdam Minervæ*. Præclarus hic varius lapis extans in

Mu-

Muſeo noſtro commendabilis eſt propter induſtriam artificis, qui varios ejus colores mirabiliter in hoc opere diſtinxit, faciei, & colli albedinem expreſſit candidiſſimam; armaturam, galeamque auream; capillos verò ſparſos ad uſum Puellarum Spartanarum, & flavos, ut apud Ovidium lib. 6. Faſtor.

Nunc ades, ô, cœptis, flava Minerva meis.

Hæc Dea non artibus tantùm, ſed & armis dicebatur præeſſe, unde militaris, armiſona, & bellatrix dicta eſt, armataque ſæpiſſimè repræſentatur. Gorgona ei ponitur in thorace vel tamquam favorabile amuletum, quod eam faciebat invictam, vel quaſi terroris imago, ut vir ſapiens terrorem contra adverſarios geſtet in pectore, ut interpretatur Fulgentius lib. 2. Mythol.

TABULA VI.

IN adducta gemma Minervæ galea pilis equinis adornatur, at in præſenti anguis videtur ei ſuperpoſitus in ſignum ſalutis, & prudentiæ: alæ conveniunt etiam huic Deæ, vel quia eadem cenſetur aër, vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam ſatis eſt inſtructa, unde Victoria eſt appellata*. Si fides Phornuto, & à Græcis Νίκη Παλλάς dicta.

TABULA VII.

TErtiam ejuſdem Minervæ exhibemus imaginem extantem pariter in gemma exquiſitiſſimi artificii, quæ penès Abbatem Robertum Harpeur Anglum Romæ olim aſſervabatur. Ferè ſimilis gemma vulgata fuit à Baudelotio, & Gronovio, demum à Cl. Philippo Barone de Stoſch in ſuis gemmis ſcalptorum nominibus inſignitis, quod forſan in noſtra gemma, quæ eadem eſt, incuria eſt prætermiſſum. Imago huic ferè ſimilis è nobiliſſimo Rondaninio Muſeo gemmarum antiquarum elapſo ſæculo ditiſſimo deſumpta viſitur in Iconographia Caninii ſub Aſpaſiæ nomine, ſed veriſimilius eſt illam ad Minervam referri, niſi ve-

Digitized by Google

velimus dicere Aſpaſiam ſub ejus imagine repræſentari. Etenim quatuor ſymbola ſuper ejus galeam poſita Minervæ aſcripta fuiſſe conſtat. Noctuam in ſignum ſapientiæ ei conſecratam ſcribit Fulgentius lib. 2. *In hujus etiam tutelam noctuam volunt, quod ſapientia etiam in tenebris proprium fulgorem poſſideat*. De Sphinge loquitur Pauſanias in Attic. deſcribens hujus Deæ ſimulacrum. Αὐτὸ δὲ ἔκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποίηται. μέσῳ μὲν οὖν ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκών. *Deæ ſignum ex auro, & ebore factum, in galeæ cono Sphinx eminet*. Pegaſus Minervæ attribuitur, vel ut ſapientiæ, famæque ſymbolum, vel quia illa Pegaſum à ſe domitum fræno illi impoſito Bellerophonti tradidiſſe fertur, unde Frænatrix dicta eſt, cui Corinthios Templum extruxiſſe narrat idem Pauſanias in Corinth. Quadrigas ei convenire ſcribit Cicero lib. 3. de natura Deor. quinque Minervas recenſens, inter quas unam Jove, & Coriphe Oceani filiâ natam, quam Arcades Coriam nominabant, & quadrigarum ferebant inventricem.

TABULA VIII.

IN hac eximia ſcalptura exhibetur Apollo laureatus, juvenili formâ, citharam tenens: imberbis quidem repræſentatur, quia, ut docet Fulgentius lib. 1. Mithol. Sol, qui idem eſt cum Apolline, *occidendo, & renaſcendo ſemper eſt juvenior, ſive quod numquam in ſua virtute deficiat, ut Luna, quæ creſcit, & minuitur*. Crinitus pingitur, & ob promiſſos capillos dicitur intonſus. Horatius car. lib. 1. od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Accerſecomes vocatur ab Homero hymn. in Apoll. Φοῖβος ἀκερσεκόμης, velut intonſus, & liber ab omni perturbatione. Pauſanias in Eliac. pr. & Diodorus lib. 4. Apollinem citharæ primum fuiſſe inventorem referunt: ſed quare illius ſimulacrum manibus citharam tenens fingatur, rationem hanc reddit Suidas, quod Apollinis ſimulacrum ut Sol intelligatur, & dicatur eſſe univerſitatis hujus harmonia, cum cæteris enim ſtellis commixtus animalia gignit. Fulgentius verò lib. 1. ſcribit Apollinem ideò cum decachorda pingi cithara, ipſum-

ipſumque novem Muſis decimum adjici, quod humanæ vocis decem ſint modulamina. Credebant veteres Apollinem eumdem eſſe atque Solem, ſive oculum Mundi, & cum omnia facilè videret, illum ideò finxerunt divinationibus præeſſe, caputque illius laureâ coronâ cinxerunt. Etenim laurus vaticinationis erat ſymbolum, & ex ejus crepitu, dum ardebat, obſervabantur rerum eventa; nam, ſi in ignem injecta ſtrepitum ederet, feliciſſimum erat ſignum. Tibullus lib. 2. el. 6.

At laurus bona ſigna dedit, gaudete coloni.

Contrà, ſi tacitè conflagraſſet, ſiniſtrum omen reputabatur. Propertius lib. 2. el. 16.

Et tacita extincto laurus aduſta foco.

Scribit Fulgentius lib. 1. laurum pulvinari ſubjectam vera ſomnia oſtendere, & Alciatus.

Præſcia venturi laurus fert ſigna ſalutis,
Subdita pulvillo ſomnia vera facit.

Sic & vaticinaturi laurum comedebant. Idem Tibullus lib. 2. el. 6.

. . . . . . *ſic uſque ſacras innoxia lauros*
Veſcar.

Hæc arbor utpotè ſaluberrima tribuebatur etiam Apollini indicandæ medicinæ causâ, cujus præſes hic Deus habebatur. Laurus enim, ſi fides Galeno ſimpl. med. lib. 6. deſſiccat, calefacit, attenuat, aperit, provocat, incidit, emollit, digerit, & flatus pellit. Illa etiam in aqua madefacta eamdem aquam ſalubrem facit, teſte Conſtantino Cæſare lib. 2. de agricultura cap. 6.

TABULA IX.

FErunt ſcriptores Æſculapium ex Apolline, & Coronide natum medendi artibus præfuiſſe, tantâque illarum peritiâ excelluiſſe, ut nonnullis defunctis vitam reſtituerit, eâque de cauſa fulmine à Jove percuſſum, ab eodem immortalitatis deinde factum fuiſſe participem, ut narrat Lucianus in Dialog. Pindarus verò poeta Lyricus citatus à Tertulliano in Apolog. cap. 14. canit Æſculapium ob avaritiam, quâ medicinam nocenter exercebat, fulmine vindicatum. Barbatus exhi-

exhibetur hìc Deus, etſi ſemper adoleſcentis Apollinis filius, unde ſcribit Arnob. lib. 6. adv. Gent. in ancipiti relinqui, uter eorum ſit pater, uter filius, imò an ſint generis, & cognationis unius. Æſculapii ſimulacris baculum in manu attribuitur, quaſi ægrotantium ſuſtentaculum: ſerpens verò baculo circumvolutus, quod hi, qui medicina utuntur, renoventur ut ſerpentes, & quaſi ſenectutem exuant. Ovid. lib. 3. de arte am.

Anguibus exuitur tenui cum pelle ſenectus.

Refert Plinius lib. 29. cap. 24. ſerpenti multa ineſſe remedia, ideòque Æſculapio dicatum fuiſſe: eidem etiam tribuitur corona lauri, quòd ei jus divinationis adjungitur, eumdem enim eſſe atque Apollinem docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. & Apollodorus ab eo citatus tradit in libris, quibus titulus eſt περὶ θεῶν, Æſculapium ea de cauſa divinationibus, & auguriis præeſſe, quòd medicus commoda, & incommoda in corpore futura prænoſcere debet, juxta illud Hippocratis oportere medicum dicere de ægro τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ideſt: *Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura ſequentur.* Scribit Cælius Rhodiginus lib. 27. lect. ant. cap. 15. in templo Æſculapii, quod in Epidauro erat, ægrotos cubare ſolitos, ut per ſomnium bonam valetudinem à Diis oſtenſam conjectare poſſent; quod Jamblichus de Myſteriis ſect. 3. cap. 3. his verbis confirmat: Ἐν Ἀσκληπιοῦ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θείοις ὀνείροις παύεται, διὰ δὲ τὴν τάξιν τῶν νύκτωρ ἐπιφανειῶν, ἡ ἰατρικὴ τέχνη συνέστη ἀπὸ τῶν ἱερῶν ὀνειράτων. *In Æſculapii Templo per ſomnia divina morbi ſanantur; ipſaque medendi ars conſtitutis obſervationibus nocturnarum apparitionum in divinis ſomniis comparata eſt.* De hoc ritu meminit etiam Plautus in Curcul. act. 1. ſc. 1.

. . . . quia hic Leno ægrotus incubat
In Æſculapii Fano.

TABULA X.

Hygiæam finxerunt veteres Æſculapii filiam, eamque ut ſalutis Deam venerati ſunt: ſalus enim gignitur ex aëre puro, Æſculapius autem plerumque habebatur pro

aëre, unde Pauſanias in Achaic. ſcribit: Ἀσκληπιὸν μὲν ἀέρα φησὶ τὸ ἀνθρώπων εἶναι καὶ πᾶσιν ὁμοίως ζώοις ἐπιτήδειον πρὸς ὑγίειαν Ἀπόλλωνα δὲ Ἥλιον, καὶ αὐτὸν ὀρθότατα Ἀσκληπιοῦ πατέρα ἐπονομάζεσθαι, ὅτι ἐς τὸ ἁρμόζον ταῖς ὥραις ποιούμενος ὁ Ἥλιος τὸν δρόμον μεταδίδωσι τῷ ἀέρι ὑγιείας. *Æſculapium aliud nihil quam aerem eſſe, ex quo bona valetudo, quam Græci Hygiæam appellant, tam homini, quàm cunctis aliis animantibus exiſteret: Apollinem, qui Sol ipſe eſt, jure patrem Æſculapii perhiberi, quòd anniverſarias viciſſitudines curſu conficiens ſuo aeri ſalubritatem impertiat.* Serpentis Æſculapio, & Saluti dicati meminit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. docens ideò ſimulacris eorum jungi dracones, quòd hi ad Solis, & Lunæ naturam referuntur. *Eſt*, inquit, *Æſculapius vis ſalubris de ſubſtantia Solis ſubveniens animis, corporibuſque mortalium. Salus autem naturæ Lunaris effectus eſt, quo animantium corpora juvantur ſalutifero firmata temperamento. Ideò ergò ſimulacris eorum junguntur figuræ draconum, quia præſtant, ut humana corpora velut infirmitatis pelle depoſitâ ad priſtinum reviveſcant vigorem, ut reviveſcunt dracones per annos ſingulos pelle ſenectutis exutâ.* Tibullus lib. 1. el. 4. *Serpens novus exuit annos.* Salutis augurium apud Romanos celebrabatur, quod intermiſſum, renovavit Auguſtus, teſte Svetonio in ejus vita cap. 31. Symbolum autem proſperitatis fuiſſe apud Ægyptios liquet ex hiſtoria Antiochi Soteris, qui adverſus Galatas pugnaturus, hoc ſigno vexillis impoſito, datoque militibus pro teſſera, de quo faciendo ſe per ſomnium ab Alexandro Magno monitum fuiſſe ſimulavit, inſignem retulit victoriam, cujus rei ſignum in

quibuſdam Antiochi numiſmatibus apparet. Eſt autem triangulus triplex invicem inſertus, conſtans ex quinque lineis, in quibus ΥΓΙΕΙΑ inſcribitur. Narrat Cælius Rhodiginus lib. 22. lect. ant. cap. 2. mulieres apud Sicyonios Hygiæ ſimulacro capillos dicare ſolitas, quos in ejus honorem ſibi reſcindebant.

TABULA XI.

Notiſſima eſt Sileni effigies, fuit enim ſimus, & calvus; garrulum, & nugacem, ſive loquacem deſcribit illum Sui-

Suidas, Silenumque à verbo σιλαίνω *garrio, nugor*, dictum aſſerit. Bacchi nutricium, magiſtrumque fuiſſe docet Diodorus lib. 4. cap 1. plurimumque ad virtutem, & gloriam, reſque bellicas ei profuiſſe ſcribit. Philoſophiæ quoque illum operam dediſſe innuit Ælianus lib. 3. ſermonem ejus ad Midam Phrygem habitum referens. Accipimus ex Athenæo Deipnoſoph. lib. 4. Silenum fiſtulæ multis compactæ calamis inventorem fuiſſe, illius verò, quæ cerâ conjungitur, Marſyam: ſed utrumque cum Apolline contendiſſe notat Pauſanias in Corinth. Hedera, quâ Silenus in hac gemma coronatus exhibetur, fuit Baccho ſacra; illius frondes adverſus dolorem, & gravitatem capitis à vini potu moleſtam prodeſſe credebant veteres, eaque de cauſa hederaceis præcipuè coronis caput cingebant. Ex Athenæo Deipnoſoph. lib. 15. Silenum in gratiam Bacchi Aratus inter ſidera translatum dicit.

TABULA XII.

Bacchæ fuerunt Liberi patris comites, quæ, teſte Suida, ferebantur quodam afflatu divino repletæ. Bacchum apud Indos bellantem ſecutæ ſunt, fœminæ, ut verbis D. Auguſtini utar, non tam virtute nobiles, quàm furore. Dictæ ſunt Bacchæ à verbo bacchari, quod idem eſt ac furere; etenim orgia Liberi patris velut per furorem magnis clamoribus celebrabant, pampineiſque, & hederaceis utebantur coronis. Scribit Euſebius lib. 2. cap. 5. Bacchas in orgiis celebrandis Evam conclamare ſolitas, quæ vox Hebraicè cum aſpiratione graviori fœminei ſexus ſerpentem ſignificat, ideòque hanc vocem clamare, quia ſæpe in dictis orgiis erant coronatæ ſerpentibus.

TABULA XIII.

Quatuor Bacchas ſorores recenſet Fulgentius lib. 2. Mythol. quarum proprietates eruditè deſcribit his verbis: *Quatuor ſunt ebrietatis genera, ideſt, prima vinolentia, ſecunda rerum oblivio, tertia libido, quarta inſania; unde & no-*

& nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ ſunt quaſi vino vacantes; prima Ino, οἶνος Græcè, Latinè vinum dicimus: ſecunda Autonoe, quaſi αὐτονοῦ, ideſt, ſeipſam non cognoſcens: tertia Semele, quaſi σωμάλυον, quod nos Latinè corpus ſolutum dicimus, unde & ipſa genuiſſe Liberum patrem dicitur, ideſt, de libidine nata ebrietas: quarta Agave, quæ ideò inſaniæ comparatur, quòd caput filii violenter abſcidit. Dicta confirmat S. Petrus Chryſologus ſerm. 27. de vitanda ebrietate illius furores deſcribens. *Ebrietas*, inquit, *cœdis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantiæ deformiter eſt magiſtra: hanc qui habet, ſe non habet: hanc qui habet, homo non eſt: hanc qui habet, non peccatum facit, ſed eſt ipſe peccatum: ebrietas eſt Dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris injuria.*

TABULA XIV.

A*Fricam Græci Libyam appellavere* (inquit Plin. in proem. lib. 5.) *quâ mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio finitur*. Hanc tertiam Orbis partem ab uno Abrahæ poſterorum, cui nomen erat Afer, denominatam fuiſſe credit Joſephus: alii verò ab ἀ privativa, & Græco vocabulo φρίκη, quod frigoris horrorem ſignificat, ſic dictam autumant. Nutrit hæc regio Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, Leones, Pardales, Camelopardales, & alia diverſa ferarum, monſtrorumque genera, ut colligitur ex Strabone. Narrat Ælianus lib. 3. Anim. cap. 31. in Africa multos gigni Baſiliſcos, eoſque Galli cantu terrore percuſſos emori. Reperiuntur etiam ibidem infenſiſſima Scorpionum genera, de quibus latiſſimè Plinius lib. 11. cap. 25. qui ſcribit lib. 8. cap. 11. Elephantes perpetuò cum Draconibus bellantes in Africa reperiri. Hanc regionem Leonibus, & Elephantibus abundare tradit Manilius lib. 4.

Et vaſtos Elephantas habet, ſævoſque Leones
In pœnas fecunda ſuas parit horrida tellus.

Unde non mirum eſt, ſi in multis Hadriani, Antonini, & Severi numiſmatibus repræſentetur Africa ſub figura muliebri cum proboſcide in capite; & ſimiliter in moneta aurea Ce-

ſtiæ

ſtiæ gentis, & in argentea familiæ Hippiæ, in quibus facies muliebris exhibetur, ut in hac gemma, geſtans pro calantica exuvias capitis elephantini cum eadem proboſcide. Conſtat enim veteres hoc ſymbolo ſemper Africam denotaſſe, utpotè Elephantium feracem, unde pedites Mauri pellibus animalium hujuſmodi pro clypeis utebantur.

TABULA XV.

Solon patriâ Salaminius fuit unus ex ſeptem Græciæ Sapientibus, Athenienſis Philoſophus, & Legislator, cujus dictum erat, *Noſce te ipſum*. Vixit Athenis Olymp. XLVII. vel, ut aliis placet, LVI. Tempore Piſiſtrati Tyranni inſidiis petitus in Ciliciam ſpontè ſeceſſit, ibique urbem de ſuo nomine Solenſem denominatam condidit. Dicunt alii civitatem hanc in Cypro condidiſſe, in qua deinde annorum LXXX. deceſſit. Sed quantâ diſcendi cupiditate flagraverit, colligitur ex Valerio Maximo lib. 8. cap. 7. ſupremum illius vitæ diem referente his verbis: *Quum aſſidentibus amicis, & quadam de re ſermonem inter ſe conferentibus, fatis jam preſſum caput erigeret, interrogatus, quapropter id feciſſet, reſpondit; ut cum iſtud, quidquid eſt, de quo jam diſputatis, percepero, moriar. Migraſſet profectò ex hominibus inertia, ſi eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egreſſus eſt*. Illius ſupra cæteros Græciæ ſapientes præſtantiæ meminit Auſonius in Sapient.

De more Græco prodeo in ſcenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.

Multa de illo Plutarchus, & Diogenes Laërtius.

TABULA XVI.

Socrates Sophroniſci ſtatuarii, & Phanaretæ obſtetricis filius natus eſt Athenis Olympiade LXXVII. tempore belli Peloponneſiaci. Simum, & calvum, Silenoque ſimilem deſcribit illum Suidas. Philoſophiæ partem illam, quæ de moribus agit, moraliſque propterea dicitur, præcipuè coluit. *Socrates philoſophiam primus devocavit è Cælo* (ait Tullius lib. 5. Tuſcul.) *& in urbibus collocavit, & in domos etiam introdu-*

duxit , & coegit de vita , & moribus , rebuſque bonis , & malis quærere . Apollinis oraculo judicatus fuit ſapientiſſimus ; refert enim Cœlius Rhodiginius lib. 13. lect. ant. cap. 1. Chærephonti cuidam Socratis perſamiliari Pythiam reſpondiſſe , hæc verba : *Sapiens quidem Sophocles , ſapientior vero Euripides , & omnium ſapientiſſimus Socrates .* Æqualem ſemper vultum ſive in proſperis , ſive in adverſis rebus ſervavit , unde Plinius , *Ferunt* (inquit) *Socratem clarum ſapientiâ eodem ſemper viſum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato .* Duas habuit uxores Xanthippem , ex qua natus eſt Lamprocles , & Myrtonem Ariſtidis juſti filiam , ex qua filios ſuſcepit Sophroniſcum , & Menedemum , vel Menexenum . Audivit magiſtros philoſophiæ Anaxagoram , Clazomenium , Damonem , & Archelaum . Plurimos habuit diſcipulos diverſarum ſectarum inſtitutores , inter quos primum tenet locum Plato Academiæ Princeps , à quo Socratis diſſertationes commemorantur , illum enim nihil umquam ſcripſiſſe conſtat . Tandem ab Anyto , & Melito accuſatus , quòd novam religionem vellet introducere , in vinculis diù fuit , cumque ad mortem condemnatus eſſet , *fortique animo* (ut ſcribit Valerius Maximus lib.7. cap. 2.) *& conſtanti vultu potionem veneni è manu carnificis accepiſſet ; admoto jam labris poculo , uxori Xanthippæ inter fletum , & lamentationem vociferanti innocentem eum perimi . Quid ergo ? inquit , nocenti mihi mori ſatius eſſe duxiſti ? O immenſam illam ſapientiam, quæ ne in ipſo quidem vitæ exceſſu oblivisci ſui potuit .* Tanta fuit deinde Athenienſibus de morte Socratis pœnitentia , ut paullò poſt omnia gymnaſia facerent claudere , illius accuſatores Melitum morte , Anytum exilio punirent , ipſique ſtatuam æream Lyſippi opus dedicarent .

TABULA XVII.

MAgiſtrum ſequitur diſcipulus , ſapientiſſimum videlicet Socratem divinus Plato Academiæ Princeps natus Athenis patre Ariſtone anno ſecundo Olympiadis LXXX. Ariſtocles prius vocabatur , deinde ob latos humeros Platonis nomen ſortitum fuiſſe narrat Suidas . Προσηγορεύετο δὲ Αριςοκλῆς .

κλῆς. διὰ δὲ τὸ πλατὺς εἶναι τὸ στέρνον, πλάτων ἐπωνομάθη. ἄλλοι δὲ ὡς πλατὴν ἐν λόγοις, Πλάτωνα κληθῆναι. *Ariſtocles primò eſt dictus; ſed ob latitudinem pectoris Plato eſt cognominatus: alii ob amplitudinem orationis Platonem dictum ajunt.* Etenim Platonis infantis ore apes conſederunt, ſingularem prædulcis eloquii portendentes ſuavitatem, ſi fides Plinio lib. 11. cap. 17. & Valerio Maximo lib. 1. cap. 6. Tantâ eum facundiâ inſtructum fuiſſe ſcribit idem Valerius Max. lib. 8. cap. 7. *Ut ſi ipſe Jupiter cœlo deſcendiſſet, nec elegantiore, nec beatiore facundiâ uſurus videretur.* Caput ejus comatum, & barbatum exhibetur in hac gemma, prout illum habuiſſe docet Ælianus referens primam inter Platonem, & Ariſtotelem diſſenſionem ex barba, & capillis ortam, cum Ariſtoteles contra Platonis morem radi, & tonderi ſolitus fuerit. Octogenario major deceſſit teſte eodem Maximo loco citato. *Altero etiam & octogeſimo anno decedens ſub capite Sophronis mimos habuiſſe fertur: ſic ne extrema quidem ejus hora agitatione ſtudii vacua fuit.* Platonis imagines annulis inſculptas geſtabant Academici, ut & Zenonis, & Ariſtotelis Stoici, & Peripatetici. Audiamus Epiphanium de Carpocratianis, Gnoſticis, & Baſilidis ſectatoribus hæreſi 27. Philoſophorum imagines ab illis adoratas eſſe ſcribentem. *Habent depictas coloribus imagines, quidam etiam aureas, aut argenteas, vel ex alia materia factas, quas eſſe Jeſu effigies affirmant, eaſdemque à Pontio Pilato ad Chriſti ſimilitudinem effictas, quo tempore inter homines degebat. Sed ejuſmodi imagines occultas habent, necnon & Philoſophorum quorumdam, ut Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis, aliorumque, quibus eas, quas dixi, Chriſti effigies miſcent, & erectas ſimul omnes adorant, ad eaſque Gentilium ritus inſtituunt.*

TABULA XVIII.

Pulcherrimas Alexandri Magni, ejuſque matris Olympiadis imagines Cameus exquiſitiſſimi artificii nobis exhibet. Ille hic eſt, qui olim in celeberrima Mantuæ Ducum gaza cum plurimis propemodum antiquæ, & modernæ magnificentiæ monumentis aſſervabatur; at illa ſuperioribus annis in miſerabili urbis excidio direpta multorum deinde

de Principum cimelia exornavit; iſte verò cameus clariſſimæ memoriæ Reginæ Chriſtinæ theſauro acceſſit, in quo etiam rariſſima ex quovis metallo, moduloque numiſmata, gemmæ pretioſiſſimæ, eximiæ Græcorum, Romanorumque Sculptorum ſtatuæ, bibliotheca ſelectiſſima, plurimæ celeberrimorum Pictorum tabulæ, ditiſſimaque periſtromata omnium oculos mirum in modum etiam nunc alliciunt. Alexandri Magni res geſtas Plutarchus, Q. Curtius, aliique ſcripſere. Is Jovis Ammonis filius perhibebatur, à quo in draconem commutato Olympias ejus mater compreſſa fuerat; ideòque ſerpentis imaginem & galeæ, & pectori inſculptam exhibet hæc gemma, ut & Ammonis caput humero, quod hiſtoriam à Plutarcho allatam mirificè confirmat, *Faſtidio Philippi* (Alexander, ait Valerius Maximus lib. 9. cap. 5.) *Jovem Ammonem patrem aſcivit*. Imagines Alexandri Magni ſive in numiſmatibus, ſive in gemmis, ut favorabilia amuleta, geſtabant veteres, de quibus mentionem facit Trebellius Pollio in Macrianis. *Alexandrum Magnum Macedonem* (inquit *viri in auro, & in argento; mulieres & in reticulis, & dextrocheriis, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exſculptum ſemper habuerunt: eò uſque, ut tunicæ, & limbi, & penulæ matronales in familia ejus hodieque ſunt, quæ Alexandri effigiem delitiis variantibus monſtrent*. Hanc ſuperſtitionem redarguit Jo. Chryſoſtomus homil. 25. ad populum Antiochenum his verbis. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis utuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti, vel pedibus? Dic mihi, iſtæne ſunt ſpes noſtræ, ut poſt crucem, & mortem Domini gentilis Regis imagine ſpem ſalutis habeamus*.

TABULA XIX.

Lyſimachus filius Agathoclis fuit unus ex ſucceſſoribus Alexandri Magni, & forſan ob tanti Principis memoriam cornua & ille geſtat arietina. In ſacris litteris cornu eſt ſymbolum ſupremæ potentiæ, & vox, *Keren*, ſignificat tam illud, quàm coronam. Ferunt Lyſimachum ab Alexandro Leoni objectum, quòd venenum Calliſtheni propinaſſet, ma-

manum quodam amiculo convolutam in os leonis intuliſſe, illiuſque linguam abripuiſſe. Fuit deinde ut priùs Alexandro dilectus, & poſt illius mortem Pergamo præfuit.

TABULA XX.

IMago C. Cœlii Caldi in ſarda gemma pulcherrima, & artificioſè elaborata, ut puto, efficta eſt. Conſul fuit anno U. C. DCLIX. quam dignitatem tamquam novus homo, ut ſcribit Cicero de petitione conſulatus, eloquentiâ ſuâ adeptus eſt. In perduellionis judicio tabellam exhibuit cum duabus litteris L. D. hoc eſt, *Libero*, & *Damno*; quæ ſignatæ ſunt in illius argenteo nummo à filio, vel nepote in ejus memoriam percuſſo.

TABULA XXI.

PRæclara Pompeji Magni facta ignota eſſe nemini ſatis conſtat; unde aliqua de illius effigie, pauca de rebus ab eo geſtis hic referam. Vellejus lib. 2. ſcribit Pompejum Magnum fuiſſe *formâ excellentem, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, ſed ex dignitate conſtanti*. Plutarchus in ejus vita poſtquam de illius ortu, & natalibus quædam retulit, ſubjungit eum ab adoleſcentia tanto decore vultus extitiſſe, ut Alexandro Magno ſimilis vulgò crederetur, & à quibuſdam Alexander appellatus fuerit. Vultus tamen juvenilis Pompeji cum Alexandro conformitas ex hac gemma elici non poteſt, cùm in ea Pompejus ætate jam provectus repræſentetur, tùm etiam quòd de illa perfecta ſimilitudine Plutarchus omnino non conveniat: ſed capillitium paullatim aſſurgens, quod prætuliſſe Pompejum narrat idem Plutarchus, cum imagine in hac gemma efficta planè concordat. Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. pauca de præclaris ejus geſtis, ſed memorabilia narrat his verbis: *Eques Romanus pro Conſule in Hiſpaniam adverſus Sertorium pari imperio cum Pio Metello Principe civitatis miſſus eſt: nondum ullum honorem auſpicatus bis triumphavit: initia Magiſtratuum à ſummo Imperio cepit: tertium Conſulatum decreto Senatus ſolus geſſit: de Mithridate, & Tigra-*

ne, de multis præterea Regibus, gentibus, plurimiſque civitatibus, & prædonibus, unum duxit triumphum. Ejuſdem laudes, & res geſtas paucis etiam perſtrictas, refert Plinius lib. 7. cap. 26.

TABULA XXII.

IMago M. Tullii Ciceronis eloquentiæ Romanæ facilè Principis hic exhibetur, cujus linguam dictam fuiſſe divitem ſcribit Cœlius Rhodiginius lib. 25. lect. ant. cap. 3. Poſt detectam Catilinæ conjurationem patris patriæ nomen ei à Senatu conceſſum fuit, quod nullo umquam, ſi Camillum excipiamus, quem Livius narrat à militibus in triumpho, ſed non ex decreto Senatus, patrem patriæ appellatum fuiſſe. De hoc illuſtri titulo Ciceroni conceſſo mentionem facit Juvenalis ſat. 8.

. . . . *ſed Roma parentem,*
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Egregium illius elogium vide apud Plinium lib. 7. cap, 30.

TABULA XXIII.

D. Brutus ab A. Poſtumio Albino adoptatus hujus prænomen ſecundum morem adoptionum retinuit. Fuit unus ex percuſſoribus Cæſaris, qui eum in teſtamento ſuo ſecundum hæredem ſcripſerat. Conſul deſignatus fuit in annum DCCXI. quem tamen lege Pedia damnatus non iniit. Ultimus Romanorum dictus eſt, teſte Cælio Rhodiginio lib. 17. lect. ant. cap. 8. Plura vide apud Vellejum lib. II.

TABULA XXIV.

CN. Domitius Ahenobarbus, cujus effigies in cameo ſculpta extat in Muſeo noſtro, fuit Neronis Imperatoris proavus, & unus ex conjuratis Cæſaris. Præfuit claſſi, quâ mare Jonium aliquando tenuit; eam deinde M. Antonio tradidit ejus partes poſt Philippenſe bellum ſecutus, ſi fides Dioni lib. 48. & Svetonio in Nerone cap. 3.

TA-

Digitized by Google

TABULA XXV.

Veneranda C. Julii Cæſaris hic exhibetur imago, Principis non fortitudine modò, ſed & eloquentiâ, præclariſque animi dotibus commendabilis. Vidit illum Gallia expugnatorem, Germania, & Britannia debellatorem, Pharſalici campi victorem, Ægyptus vindicem, & ultorem, Africa, Syria, Pontus, & Hiſpania invictum ſemper, Roma clementiſſimum experta eſt, conſpexitque quinquies triumphantem, teſte Svetonio. Dignus ſanè videretur clariſſimus Princeps potito Imperio, ſi patriæ libertati imperium non repugnaſſet.

TABULA XXVI.

Tiberius Liviæ Auguſtæ filius, extinctis Cajo, & Lucio Cæſaribus, Juliam eorum matrem ſibi ab Auguſto in uxorem traditam accepit, ab eoque adoptatus, ejus in Imperio ſucceſſor fuit. Primis Imperii menſibus vitiorum ſuorum diſſimulationi ſtuduit, ſeque erga ſingulos humaniſſimum, & adverſus convitia patientem præbuit dicens in civitate libera linguam, mentemque liberas eſſe debere. Speciem quamdam libertatis induxit, multaque ſtatuit ad Urbis, & Reipublicæ utilitatem; ſed tandem vitia malè diù diſſimulata profudit, omnique libidinis, avaritiæ, & crudelitatis genere contaminatus, obiit in Villa Luculliana anno Imperii XXIII. ætatis verò LXXVIII. Auctor eſt Svetonius.

TABULA XXVII.

Hæc præclara Lucii Veri effigies ex carneola pulcherrima, & faberrimè ſculpta deſumpta eſt, quæ olim extabat in ſelectiſſima bonæ memoriæ Cardinalis Maximi Bibliotheca. Lucius Verus à M. Aurelio adoptatus Lucillâ ejus filiâ in uxorem illi traditâ Imperii ab eodem conſors factus eſt. Bellum Parthicum per Legatos ſuos confecit, partumque eſt ipſi nomen Armeniaci, Parthici, & Medici, ut ſcribit Julius Capitolinus. Princeps mollis, & voluptatibus deditus anno Imperii XI. improviſâ morte occubuit.

TABULA XXVIII.

OPtimo patri M. Aurelio ſucceſſit peſſimus filius Commodus nomine, ſed factis Populo Romano maximè incommodus, impuriſſimus, & crudeliſſimus Imperator Carnifex Senatus vulgò appellatus, teſte Lampridio. *Fuit eâ dementiâ* (inquit Capitolinus) *ut Urbem Romam Coloniam Commodianam vocari voluerit*. Etenim ſe in nummis Herculem Romæ Conditorem declarat. Multa cognomina ſibi ſumpſit, ſed præſertim Herculis, de quo ſcribit idem Lampridius: *Accepit ſtatuas in Herculis habitu, eique immolatum eſt ut Deo*. Tandem omnibus ob crudelitatem exoſus facta in eum conſpiratione, conſciâ ejus concubinâ Marciâ, anno Imperii XIII. ſtrangulatus eſt. Egregia hæc ſculptura in berillo, vel aqua marina, ut vulgò vocatur, cuſtodiebatur in celeberrima gaza Cardinalis Carpinei, qui nobiliſſimum ſuum ingenium oſtendebat in amore, & ſtudio eruditæ antiquitatis. Poſſidebat Princeps Eminentiſſimus muſeum rebus præſertim ſacris refertiſſimum, nummoſque cujusvis formæ, & metalli rariſſimos, inter quos centum & amplius maximi moduli inſpicere mihi licuit (quæ omnia modo à Benedicto XIV. in Bibliothecam Vaticanam tranſlata adſervantur) conciliatore Raphaële Fabretto Alexandri Papæ VIII. à Secretis, viro ſummæ doctrinæ, & in omni ſcientiarum genere verſatiſſimo, qui & ipſe ſuam in re antiquaria peritiam tribus de Aquis, & Aquæductibus veteris Romæ diſſertationibus, Columnæ Trajanæ expoſitione, aliiſque ſuis eruditiſſimis operibus exhibuit. Plurimæ quoque ſtatuæ nobiliſſimas ejuſdem Cardinalis ædes exornabant, ſed maximè Annii Veri fratris Commodi natu minoris caput marmoreum; cujus etiam Principis pulcherrima, & à temporis diuturnitate nil quidquam detrimenti paſſa effigies pariter marmorea extabat penès Illuſt. Abbatem Iſidorum Huart, virum comitate, & urbanitate commendabilem, veteriſque memoriæ ſtudioſiſſimum; quippe qui ſeriem numiſmatum lectiſſimam, variaque antiquitatis monumenta in ſuo cimelio aſſervabat.

TABULA XXIX.

RAra eſſe Didii Juliani ex quovis metallo numiſmata norunt omnes, qui ea tractant; at gemmæ illius vultum repræſentantes eximiæ ſunt raritatis; unde hanc imaginem in pulcherrima carneola ſculptam extantem in Muſeo noſtro hic exhibemus. Interfecto à militibus Pertinace Julianus Imperium à Prætorianis nundinatus Tribuniciam poteſtatem accepit: auditâ deinde, in Syria C.Peſcennii, & in Pannonia Septimii Severi electione, ab omnibus deſtitutus tertio Imperii menſe occiſus eſt.

TABULA XXX.

SEptimius Severus Imperator ab exercitu Pannonico ſalutatus, Romæ Juliano, Peſcennio in Oriente, & Albino in Gallia interemptis ſolus Imperio potitus eſt. Filios Caracallam, & Getam Imperatores moriens declaravit. Eboraci in Anglia morte ſibi medicorum ope accelerata, Caracalla, ut creditur, inſtigante obiit anno Imperii XVII.

TABULA XXXI.

ELegabalus Mæſæ artibus ad Imperium evectus ſe Caracallæ filium publicavit, unde Antoninus à militibus appellatus eſt. Peſſimus Imperator ad omnem laſciviæ, & crudelitatis ſpeciem progreſſus cum Soëmia matre poſt annum Imperii tertium trucidatus eſt.

TABULA XXXII.

SAbina Trajani neptis, Matidiæ filia, Hadriani uxor, moroſa fœmina paullò ante mariti obitum extincta eſt. Illius imaginem non ob raritatem, ſed propter inſolitum capitis ornatum, varioſque capillorum implexus hìc appoſuimus, de quibus jucundiſſimè more ſuo Juvenalis ſat. 6.

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput.

Ter-

Tertullianus lib. de cultu fœm. cap. 7. mulierum vanitatem in diſponendis crinibus, alieniſque comparandis deſcribit, & arguit his verbis: *Quid enim tanta ornanda capitis oneroſitas ſalutem ſubminiſtrat? Quid crinibus veſtris quieſcere non licet, modo ſubſtrictis, modo relaxatis, modo ſuſcitatis, modo eliſis? aliæ geſtiunt in cincinnis coercere; aliæ ut vagi, & volucres elabantur, non bonâ ſimplicitate. Affigitis præterea neſcio quas enormitates ſutilium, atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quaſi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervicem retrò ſuggeſtum, &c.* (& mox) *Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis forſitan immundi, forſan nocentis, & gehennæ deſtinati ſancto, & chriſtiano capiti ſuppares.* Comam non ut ornamentum, ſed tamquam indicium velaminis eſſe debere mulieri docet D. Ambroſius epiſt. 1. ad Corinth. cap. 11. *Mulier* (inquit) *ſi comam habuerit, gloria eſt illi, quoniam coma pro velamine data eſt ei.* Multa de ornatricibus apud Laur. Pignorium in lib. de ſervis fol. 191.

TABULA XXXIII.

ISis, teſte Macrobio, Saturn. lib. 1. cap. 20. terra eſt, vel rerum natura ſubjacens Soli. Loto inſidet, cujus flos ad Solis præſentiam extra undas emergens ejus motum ſequitur ab ortu ad occaſum, ut docet Theophr. lib. 4. ad indicandum generationem rerum omnium virtute Solaris Genii ex humido emergere. Perſeam capiti habet impoſitam typum ſilentii, & veritatis, ut monſtret ſapientiæ, & arcanorum majeſtatem profanorum auribus ſupprimenda, ſacraque myſteria ſolo ſilentio veneranda. Veſtimento reticulato induta eſt rerum omnium connexionem denotante, ſine qua mundus perfectus eſſe nequit, ut loquitur Triſmegiſtus in Aſclepio. Flagellum, ſeu ſcuticam manu tenet ad contrarios Dæmones, maloſque, & nocivos Genios domandos, & expellendos; ſic apud veteres Averrunci Dii dicebantur illi, qui mala imminentia aliò avertebant, & pingebantur ſcuticas, ſeu baculos manibus geſtantes. De Deo ſuper lotum ſedente hæc ſcribit Jamblichus de Myſteriis ſect. 7. cap. 2. Συμμαρτυρεῖ δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἑξῆς σύμβολον. τὸ γὰρ " ἐπὶ λωτῷ καθέζεσθαι, " ὑπεροχήν τε

καὶ τὴν

καὶ τὴν ἰσχὺν αἰνίττεται μὴ ψαύουσαν μηδαμῶς τῆς ἰλύος. καὶ ἡγεμονίαν νοερὰν καὶ ἐμπύριον ἐπιδείκνυται. κυκλοτερῆ γὰρ πάντα ὁρᾶται τὰ τοῦ λωτοῦ, καὶ τὰ ἐν τοῖς φύλλοις εἴδη, καὶ τὰ ἐν τοῖς καρποῖς φαινόμενα ᾗπερ δὴ μόνῃ κινήσει τῇ κατὰ κύκλον νοῦ ἐνέργειά ἐστι συγγενής, τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν μιᾷ τάξει καὶ καθ' ἕνα λόγον ἐμφαίνουσα. αὐτὸς δὲ δὴ ὁ θεὸς ἵδρυται καθ' ἑαυτὸν, καὶ ὑπὲρ τὴν τοιαύτην ἡγεμονίαν καὶ ἐνέργειαν σεμνὸς καὶ ἅγιος ὑπερηπλωμένος καὶ μένων ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ δὴ τὸ καθέζεσθαι βούλεται σημαίνειν. *Confirmat hæc etiam ſequens ſymbolum, quòd enim ſuper lotum* Deus *ſedeat, hoc obſcurè ſignificat ejus eminentiam, & potentiam, quæ ne quidem tangat lutum; etiam & præſidentiam ejus intellectualem denotat, & plane empyriam; omnia enim in loto circularia ſunt, tum folia, tum fructus, cui ſola mentis operatio (ut quæ circulariter moveatur) reſpondet, per eadem videlicet & eodem pacto, ordine, ratione ſe ſemper habens. Deus autem ipſe per ſe ſolus ſedet expanſus ſuper hoc imperium, & operationem, venerabilis, ſanctus, in ſeipſo penitus quieſcens, quod quidem ſedendo ſignificatur.*

TABULA XXXIV.

EXhibetur in hac gemma eadem Iſis inter quatuor elementa, per Salamandram, Aquilam, Delphinum, & Leonem ſignificata, quorum ipſa uti rerum natura parens ſe dominam vocat apud Apulejum lib. 11. Metamorph. Omnia enim componuntur ex quatuor elementis igne, aëre, aqua, & terra, teſte Cicerone lib. 2. de nat. Deor. & in ea tandem reſolvuntur. Multimammia pingitur hæc Dea, prout deſcribitur à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. *Iſis cuncta religione celebratur, quæ eſt vel terra, vel natura rerum ſubjacens Soli. Hinc eſt, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne denſetur: quia vel terræ, vel rerum naturæ halitu nutritur univerſitas.*

TABULA XXXV.

CYbele Leone vecta, tympanum geſtans exhibetur in nummis Septimii Severi, & Caracallæ. Conſtat matrem Deûm eamdem creditam eſſe, atque tellurem, tympanumque, quod habet, ſignificari eſſe orbem terræ, ut docet

D. Au-

D. Auguſtinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 24. Tympanis in ſacris hujus Deæ Sacerdotes utebantur. Ovidius lib. 4. Faſtor.

Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant.

Hæc Dea Leonibus vehitur (inquit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 21.) *validis impetu, atque fervore animalibus, quæ natura cœli eſt, cujus ambitu aer continetur, qui vehit terram.* Scribit verò D. Auguſtinus loco cit. Leonem adjungi ſolutum, ac manſuetum, ad indicandum *nullum eſſe genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non ſubigi, colique conveniat.* In ſummo poſitus eſt Sol omnia calore ſuo vivificans, ex adverſo Luna nocturno ſuo humore Solis calorem temperans, unde juſta oritur conjunctio calidi, & humidi, terræ fœcunditas, rerumque omnium procreatio. Carthaginenſes Junonem Tyriam à Leone vectam colebant, illamque Deam cœleſtem vocabant.

TABULA XXXVI.

Apollo repræſentatur in hac gemma laureatus, columnæ innixus arcum tenens, ad cujus pedes lyra. Illius ſimulacrum huic ferè ſimile deſcribitur à Luciano in opuſc. de Gymn. Solonem ſic Anacharſi reſpondentem introducente. Ὁ μὲν χῶρος αὐτὸς, ὦ Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ἡμῶν ὀνομάζεται, καὶ ἔστιν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τοῦ λυκίου. καὶ τὸ ἄγαλμα δὲ αὐτοῦ ὁρᾷς, τὸν ἐπὶ τῇ στήλῃ κεκλιμένον, τῇ ἀριστερᾷ μὲν τὸ τύξον ἔχοντα· ἡ δεξιὰ δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἀνακεκλασμὲν, ὥσπερ ἐκ καμάτου μακροῦ ἀναπαυόμενον δείκνυσι τὸν θεόν. *Locus ille, Anacharſi, à nobis vocatur Gymnaſium, & eſt Lycii Apollinis Templum: cujus vides ſimulacrum, eum, qui eſt ſuper columna reclinatus, qui quidem manu ſiniſtra arcum tenet: cujus verò dextra ſuper capite reflexa, Deum tamquam ex longo labore quieſcentem oſtendit.* Arcus, & ſagittæ Solis radiorum jactus innuunt. Lauream Apollini, & Libero ſacratam eſſe ſcribit Tertullianus lib. de Corona Milit. cap, 12. Illi ut Deo Telorum, huic ut Deo Triumphorum. Lyra verò chordarum ſeptem tot cœleſtium ſphærarum motus deſignat.

TABULA XXXVII.

Hæc præclara ſculptura in achate, extans in Muſeo noſtro, Solem exhibet ſtantem in curru, dextrâ ſcuticam,

lævâ

lævâ Quadrigarum velociſſimè currentium habenas tenentem: circa marginem diſpoſita ſunt duodecim ſigna cœleſtia, quæ Zodiacum conſtituunt. De Sole, illiuſque Quadrigis hæc ſcribit Fulgentius lib. I. Mythol. *Sol dicitur, aut ex eo quod ſolus ſit, aut quod ſolitè per dies ſurgat, & occidat: huic quoque Quadrigam adſcribunt illam ob cauſam, quod aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragat, aut quod quadrifido limite diei metiatur ſpatium, unde & ipſius equis condigna ſic nomina poſuerunt, id eſt, Eritreus, Acteon, Lampos, Philogæus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quòd à matutino Sol lumine rubicundus exurgat: Acteon ſplendens dicitur, quòd tertiæ horæ momentis vehemens inſiſtetur, lucidior fulgeat: Lampos verò cùm ad umbilicum diei centratum conſcenderit circulum: Philogæus Græcè terram amans dicitur, quòd horâ nonâ proclivior vergens occaſibus pronus incumbat.* Quadrigas convenire Soli docet Tertullianus lib. de Spectaculis cap. 9. *De jugo verò Quadrigas Soli, Bigas Lunæ ſanxerunt.* Sic etiam Prudentius lib. I. contra Symmachum.

Hoc ſidus currum, rapidaſque agitare Quadrigas
Commenti, & capitis radios, & verbera dextræ.

Macrobius in ſomnium Scip. lib. 2. cap. 10. Zodiacum vocat viam Solis, hujuſque nominis etymologiam ſic explicat lib. I. cap. 21. *Et quia ſigna Græco nomine* ζώδια *nuncupantur, circum ipſum, Zodiacum, quaſi ſigniferum, vocarunt.* De ſignorum Zodiaci ordine, & cur illa diverſorum numinum aſſignata ſint poteſtati, diffusè ſcribit idem Macrobius loco citato. Hæc rara, & erudita gemma videtur fuiſſe amuletum cujuſdam Priſcillianæ hæreſis ſectatoris; obſcœnus enim, & impius ille Priſcillianus ſuperſtitioſâ de ſignis cœleſtibus doctrinâ imbutus, homines inter ſe quodam fatalium ſtellarum nexu colligari auſus fuit aſſerere, ipſumque corpus humanum ſecundum duodecim Zodiaci ſigna compoſitum eſſe, ſingula ſingulis corporis partibus, necnon eadem duodecim Patriarcharum nominibus attribuens: cujus hæreſis ſingula capita Leo Magnus epiſtolâ ad B. Turibium Aſtoricenſem Epiſcopum confutavit. Damnati fuere Priſcillianiſtarum errores in multis Conciliis, & maximè in Bracharenſi ſecundo ſub Joanne III. anno reparatæ ſalutis DLXIII. hortatu Theodo-

miri, ſeu Ariamiri Suevorum Regis ab errore, & impietate Ariana ad fidem Catholicam converſi anno tertio ejus regni celebrato, cujus canonem decimum, in quantum ad præſentem gemmam facit, hìc refero. *Si qui duodecim ſigna, quæ Mathematici obſervare ſolent, per ſingula animæ, vel corporis membra diſpoſita credunt, & nominibus Patriarcharum adſcripta dicunt, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.* Virtutes hujus typi in lapide ſcalpti refert Camillus Leonardus lib. 3. de Lapidib. cap. 12. his verbis. *Solis figura diverſimodè reperitur, &c. ſi ab equis quadrigis vehatur, & aliquando circa currum ſint ſigna Zodiaci: virtus hujus figuræ, ſi in aliquo lapide inveniatur, eſt geſtantem reddere potentem, ac imperantem, & venationibus delectantem: ſubſtantiam quoque acquirere facit.*

TABULA XXXVIII.

AD Canonem ejuſdem Concilii nonum videtur referri ſequens gemma, quæ ſeptem Planetas exhibet, fuitque & illa cujuſdam Priſcilliani ſectatoris amuletum, omnia ſtellarum poteſtati, & influxibus ſubjicientis. Verba Concilii hæc ſunt. *Si quis animas, & corpora humana fatalibus ſtellis credit adſtringi, ſicut Pagani, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.*

TABULA XXXIX.

DIana Lucifera ſic dicta eſt, quòd ſplendorem ſuum emittat, & circumfuſum aërem ſuo lumine quodammodo illuſtret, maximè in plenilunio: facem accenſam tenet, ad cujus exemplar mulieres in hujus Deæ ſacris, quæ *Artemia* vocabantur, in luco Aricino Idibus Auguſti celebrari ſolitis faces geſtabant ardentes, ut de ſua Cynthia canit Propertius lib. 2. el. 32.

Cum videt accenſis devotam currere tedis
In nemus, & Triviæ lumina ferre Deæ.

Inflatum habet velum ob celerem illius motum, & velocitatem, quippe quæ viginti octo propè diebus totius Zodiaci ambitum conficit. Narrat Pauſanias in Attic. extitiſſe apud Phlyenſes, & Myrrhinuſios Dianæ Luciferæ aras.

TA-

TABULA XL.

VEneris Verticordæ ſimulacrum in hac gemma effictum putamus. Veneris Hericinæ Templum extra portam Collinam magna mole conſtructum ferunt Urbis Topographi, cum Porticu inſigni, quod devicta Sicilia Marcellus fundaſſe dicitur, ne libido invaleſceret: Utque luxuria è matribus familias abeſſet procul, ideo ab Urbe ſemotum extra pomærium locavere. Ad hanc Ædem ſi quando Circus Maximus Tyberis alluvione inundaret, ludos Apollinares ſæpe celebratos comperimus; in quam Virgines ætate adoleſcente Veneri pupas, velut puerilia rudimenta offerre tradunt. In ea quoque intercurſu temporum Veneris Verticordæ ſimulacrum, quod homines ab effuſa libidine averteret, dedicatum fuit. In noſtra Gemma Venus Amorem filium cogit ad comburenda arma humano generi propemodum innoxia, ideo Veneri Verticordæ adtribuimus.

TABULA XLI.

VEnus Pelagia, ſeu marina è ſcopulo ſurgens, ignem in gemma noſtra potius abhorret, quam ambiat. Lemnii cum Vulcanum colant, quod apud eos enutritus foret, Venerem, quod Marti ſe miſcuiſſet, velut adulteram adeo contempſerunt, ut nemo illi ſacrum faceret. Veneri *Pelagiæ* nomen inditum apparet ex Inſcriptione XCIII. Claſſis I. apud Rehineſium, quam vir doctiſſimus *Anadyomenen* interpretatur; quamquam Artemidorus lib. 2. cap. 42. diſſertis verbis *Venerem* Πελαγίαν, & Αναδυομένην diſtinguat, illamque ſcribat in ſomnis viſam naucleris, gubernatoribus, & omnibus navigantibus, itemque peregrinari volentibus bonam eſſe; hanc vero navigantibus multam tempeſtatem, & naufragium ſignificare; ſed nihilominus ſervare, καὶ τὰ ἀπηλπισμένα τῶν πραγμάτων perficere. *Marinam Venerem* celebrat Horatius, quod recte ſimplex epithetum Deæ mari ortæ eruditi faciunt, qui etiam arbitrantur Græcos eam *Pelagiam*, & *Pontiam* propterea appellare. ΘΕΟΙΣ. ΣΥΝΝΟΙΣ. ΚΑΙ. ΣΥΜΒΩΜΟΙΣ. Ita enim legendum eſſe recte monuit eruditiſſimus Sponius, in vetuſto lapide ad Venerem Pelagiam pertinentem.

TABULA XLII.

ROmani Venerem victricem ſummâ religione colebant, cujus ædem Onuphrius Panvinius fuiſſe ait in nona urbis regione. Cæſar omnes ſuas victorias Veneri ſui generis auctori acceptas referens in campis Pharſalicis Venerem victricem pro teſſera militibus ſuis dedit, ut narrat Appianus de Bello civ. lib. 2. Pompejus verò Herculem invictum. Hæc Dea ſcuto innititur, cujus ferebatur inventrix, teſte Colutho de raptu Helenæ Venerem ſcutorum Reginam appellante; lævâ haſtam gerit, dextrâ verò Martis gladium tamquam ejus victrix; hanc etiam ob cauſam Cupido galeam matri porrigit, etenim ſcutum, haſta, gladius, & galea ſolita Martis inſignia ſunt, & cum illis Venus victrix in nummis ſæpiſſimè repræſentatur. Illa autem *nuda, & aperta dipingitur* (inquit Arnobius lib. 6.) *ac ſi dicas illam publicare, ac divendere meritorii corporis formam.* Sive (ut ait Fulgentius lib. 2. Mythol.) *quod nudos ſibi affectatores dimittat; ſive quod libidinis crimen numquam cælatum ſit; ſive quod numquam niſi nudis conveniat.* Pulcherrimum Veneris Cnidiæ Praxitelis ſimulacrum, ut in hac gemma, nudum deſcribit Lucianus in Amor. Ἡ μὲν οὖν θεὸς, ἐν μέσῳ καθίδρυται. παρίας δὲ λίθου, δαίδαλμα κάλλιστον ὑπερήφανον, καὶ σεσηρότι γέλωτι μικρὸν ὑπομειδιῶσα. πᾶν δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀκάλυπτον, οὐδεμιᾶς ἐσθῆτος ἀμπεχούσης γεγύμνωται, πλὴν ὅσα τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὴν αἰδῶ λεληθότως ἐπικρύπτειν. *In medio igitur* (templi) *Dea poſita eſt, ex Pario marmore, opus ſanè pulcherrimum, & diducto ore paulum ſubridens. Tota autem ejus pulchritudo detecta, nullâ veſte ipſam tegente, nuda conſpicitur, niſi quod oblita ſui alterâ manu pudenda abſcondit.* (Et deinde) Ἡράκλεις, ὅση μὲν τῶν μεταφρένων εὐρυθμία, πῶς δ' ἀμφιλαφεῖς αἱ λαγόνες, ἀγκάλισμα χειροπληθές· ὡς δ' αἱ περίγραφαι τῶν γλουτῶν αἱ σάρκες ἐπικυρτοῦνται, μήτ' ἄγαν ἐλλιπεῖς, αὐτοῖς ὀστέοις προσεσταλμέναι, μήτε εἰς ὑπέρογκον ἐκκεχυμέναι πιότητα.

TABULA XLIII.

EGregia hæc ſculptura in calcedonio jam extans penès Marcum Antonium Sabatinum Venerem marinam exhibet à Tritone vectam dextrâ clypeum tenentem, in quo Gor-

Gorgona. Hæc Dea ex maris ſpuma genita perhibetur, quòd ſpumoſa ſint animantium ſemina, teſte Clemente Alexandr. lib. 1. Pædag. Illius enim beneficio animantia propagantur, unde Lucretius in principio poematis philoſophici ſic eam alloquitur.

Æneadum genitrix, Hominum, Divumque voluptas,
Alma Venus, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina Solis.

Phornutus hæc de illa ſcribit. *Vocatur & cœleſtis, & vulgaris, & omnium cauſa, quod nempe Veneris potentia, & vis, & in cœlo, & in mari cernatur.* De illius ortu mentionem facit Auſonius epig. 33.

Orta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita Cœlo,
Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Audiamus etiam Arnobium de hac Voluptatis Dea ſic loquentem. *Numquid à nobis dicitur ex pelagi ſpuma, & ex Cœli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluiſſe candorem.* Anadyomene vocatur à Plinio lib. 35. cap. 10. tabulam Veneris exeuntis è mari ab Auguſto in Templo D. Julii dicatam deſcribente. *Venerem exeuntem è mari Divus Auguſtus dedicavit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene vocatur.* Pelagia, & Aphrodite ab antiquis etiam dicta eſt, ut & maris domina, Muſeus de Herone, & Leandro

Αγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσποεὺς ἔπι θαλάσσης,
Καὶ κρατέει ποντοιο.

Ignoras quod Venus nata eſt è mari,
Et dominatur ponto.

Unde non mirum, ſi à Tritone ſuper fluctus marinos vehitur, ſiquidem Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marinæ filius eſt, & inter Deos humidi elementi numeratur, Ovidius lib. 2. Metam.

Cæruleos habet unda Deos, Tritona canorum.

Sed quid Veneri cum Gorgona, non bene video; clypeum forſan gerit, quod illa clypeos cudere docuerit, ut canit Homerus hymn. ad Vener. & Gorgona in eo ſculpta eſt ornamenti tantum causâ, vel potius ad indicandam ejus nativitatem ex Phorco, & Ceto marina bellua, vel denique tamquam favorabile amuletum.

TA-

TABULA XLIV.

BAcchus in hac gemma repræſentatur ſeminudus, juvenili vultu, dexrâ thyrſum geſtans, ſedens in curru, quem vehunt Centauri duo mas, & fœmina, ille duplicem inflans fiſtulam, hæc cymbala utraque manû collidens in ſacris Liberi uſurpari ſolita, teſte Ovidio hujus Dei feſta deſcribente lib. 3. Metam.

Liber adeſt; feſtiſque fremunt ululatibus agri.
Turba ruunt; miſtæque viris matreſque, nuruſque,
Vulguſque, Procereſque ignota ad ſacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, veſtras
Attonuit mentes? Pentheus ait. Ærane tantum
Ære repulſa valent? Et adunco tibia cornu.

Erant enim cymbala ærea, & cava, anſas in extima convexitate habentia, quibus apprehendebantur, & inſimul concuſſa tinnitum edebant. Idem Ovidius lib. 3. de arte am.

Diſce etiam duplici genialia nablia palmâ
Vertere.

Quo verſu indicat utrâque manu ad cymbala opus eſſe. Ea labiis aſſimilat Fulgentius lib. 1. Mythol. *Duo labia velut cymbala verborum commoda modulantia, lingua ut plectrum.* Varia ſymphoniacorum inſtrumenta recenſet Petrus Chryſologus ſerm. 93. inter quæ & fiſtulas, & cymbala. *Organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur, gemitus aptat in fiſtulam, & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpè percutit, facit placitura Deo cymbala perſonare.* Centauri Liberi patris currui ſubjunguntur, ſive quod inſignes vini potatores fuerint, & ad bacchicum furorem maximè proclives, ſive ad ſignificandum, quòd efferatæ mentes vino facilè mulcentur, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. unde Bacchus dictus eſt Lyæus, quaſi lenitatem præſtans. Quare autem nudus vulgò pingatur, rationem reddit Phornutus his verbis. *Simulacra Bacchi nuda fiebant, ut vini naturam oſtenderent, quæ ſecreta revelat.* De thyrſo infrà.

TABULA XLV.

MUlier in bigis exhibetur in hoc cameo, fortè illa Beliſtiche fœminâ è maritima Macedoniæ ora, quæ bigarum palmam tulit Olympiade CXXVIII. Si fides Pauſaniæ in Eliac. pr. Veteres bigas Lunæ conſecrarunt teſte Tertulliano lib. de Spectaculis cap. 9. Tibullus verò lib. 2. el. 1. currum, & bigas nocti tribuit.

Ludite: jam mox jungit equos, currumque ſequuntur
Matris laſcivo ſidera fulva choro.

TABULA XLVI.

PRæclarum, & eruditum amuletum viſitur in hac gemma, caput videlicet Palladis, ſeu Minervæ galeatum corpori noctuæ impoſitum, cum ſcuto, & haſta, ad cujus pedes ramus olivæ, cui videtur inſiſtere Gorgonam conculcans: retrò columna cum pharetra ad illam appenſa, vaſe eidem columnæ ſuperpoſito Minerva conſideratur ut Dea ſapientiæ, cui noctuam ea de cauſa dicatam ſcribit Fulgentius lib. 2. Mythol. quod ſapientia etiam in tenebris proprium fulgorem poſſideat. Galeata eſt, inquit Georgius Codinus de orig. Conſtantin. διὰ τὸ εἶναι τῆς σοφίας τὸ ἀκρότατον ἀθέατον. *Propterea quod ſapientiæ culmen ſub aſpectum non cadit.* Clypeo innuitur omnes inſidias ſapientiâ repelli. Haſta ei tribuitur ad ſignificandam ejus fortitudinem; ſimiliter & pharetra cum ſagittis, quòd ſapientia verbo percutiat. Olea ſive ob naturæ puritatem, ſive quia pacis tempore ſtudia, & artes florent. Gorgona propter mentis celeritatem, vel tamquam favorabile amuletum, cui credebant veteres ineſſe vim aliquam abigendi pericula, & præſtandæ ſecuritatis, ut narrat Lucianus in dialogo, qui inſcribitur ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ. Columna indicat hujus Deæ conſtantiam, vel potiùs conſtantiâ ſapientiam acquiri. Sed quid de vaſe columnæ ſuperpoſito dicendum? fateor me prorſus ignorare: niſi conjectare liceat hoc amuletum pro conſequendo in poëticis, aliiſve ludis, & certaminibus præmio geſtatum, etenim

etenim Pallas ingeniis præeſſe credebatur, Ovidius Faſt. lib. 3.

Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ,
Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.

TABULA XLVII.

Optimè ſociatur Mercurius cum Fortuna, ſiquidem ille marſupium geſtans præſes habetur mercaturæ, cujus eventus pendet è fortuna: pingitur enim hæc Dea cum cornucopiæ, & gubernaculo, quaſi opes ipſa tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat, ut ſcribit Lactantius lib. 3. cap.29. Caduceus Mercurio tribuitur pacis causâ, cum illa mercibus acquirendis maximè opportuna ſit: caducei meminit Fulgentius lib.1. Mythol. his verbis. *Virgam verò ſerpentibus nexam ob hoc adjiciunt, quod Mercatoribus det aliquando regnum ut ſceptrum: & vulnus ut ſerpentium.* De utriuſque numinis attributis diffuſiùs Sectione II.

TABULA XLVIII.

Sequitur idem Mercurius dextrâ caduceum geſtans, ſiniſtrâ Minervam amplexam tenens. Ille præeſſe credebatur eloquentiæ, hæc doctrinæ, unde apud veteres commune utrique ſacrum fiebat. Sæpius etiam utrumque numen conjunctum repræſentabatur, quod Græci Ἑρμαθήνην vocabant, de quo ſigno hæc ſcribit Tull. ad T. Pomponium Atticum lib. 1. ep. 3. *Quod ad me de Hermathena ſcribis, mihi pergratum eſt ornamentum Academiæ proprium meæ: quod & Hermes commune omnium, & Minerva ſingulare eſt ejus Gymnaſii. Quare velim, ut ſcribis, cæteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes.*

TABULA XLIX.

In hac eximia ſculptura Hercules dextrâ pateram tenens ſuper aram ignitam, ſiniſtrâ extenſâ globum, cui victoriola impoſita eſt; pellem leoninam brachio ſuſtinet; ad ejus pedes

pedes victima, præfericulum, & clava. De leonino Herculis indumento hæc refert Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipſe pugnaſſe cum Leone, ipſumque clavâ mactaſſe, & interempto pellem abſtuliſſè dicitur; quo deinde ſpolio inceſſit ſemper indutus, ſignum victoriæ perceptæ: in quo etiam oſtentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ ſemper ſpolium Leonis, ideſt, vim virtutis defert.*

TABULA L.

Ficus ruminalis, Lupa Romuli, & Remi nutrix, Roma, & Fauſtulus in hac gemma repræſentantur. Infantes lupino lacte nutritos fuiſſe ea de cauſa exiſtimabant veteres; teſte D. Auguſtino lib. 28. de Civit. Dei cap. 21. quòd hoc genus belluæ ad Martem putabatur pertinere; ideoque Lupa credebatur admoviſſe ubera parvulis, quia filios domini ſui Martis agnoverat: alii verò eoſdem Accæ Fauſtuli uxoris mamillas ſuxiſſe putant, quæ propter rapacitatem, & nimiam libidinem Lupa vocabatur. De Fauſtulo loquitur Ovidius Faſtor. lib. 3.

Non ego te, tantæ nutrix Iarrentia gentis,
Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.

Ficus Ruminalis meminit idem Ovidius Faſt. lib. 2.

Arbor erat, remanent veſtigia, quæque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Hæc arbor in Comitio Romæ colebatur ſacra fulguribus ibi conditis, Ruminalis à ruminando dicta, vel quòd ſub ea pecudes æſtivo tempore nimium caloris ardorem fugientes, umbramque captantes herbas ruminare conſueverint, vel quòd ſub ea Romulus, & Remus Lupæ rumen, ideſt, mammam ſugentes inventi ſint, ut ait Plinius lib. 15. cap. 18. & Plutarchus in Romulo. Ἦν δὲ πλησίον ἐρινεός, ὃν Ῥουμινάλιον ἐκάλουν ..... Ἐνταῦθα δὲ τοῖς βρέφεσι κειμένοις τήν τε λύκαιναν ἱστοροῦσι θηλαζομένοις. *Erat juxtà ficus, quam Ruminalem dicebant ..... Ad pueros ibi jacentes Lupam tradunt lactantem curſum flexiſſe.* Romuli, & Remi originem narrat Livius lib. 1. Dec. 1. *Tenet fama*, inquit, *cùm fluitantem alveum, quo expoſiti erant pueri, tenuis in ſicco aqua deſtituiſſet, Lupam ſitientem ex montibus, qui*

circà ſunt, ad puerilem vagitum curſum flexiſſe: eam ſummiſſas infantibus adeò mitem præbuiſſe mammas, ut linguâ lambentem pueros magiſter regii pecoris invenerit. Lupa cum puerulis ſua ubera ſugentibus Urbis Romæ ſymbolum fuit, cujus ſimulacrum Q. Ogulnius, & Cn. Ogulnius Ædiles Curules in Urbe poſuerunt, teſte eodem Livio lib. 10. Dec. 1. *Ad ficum Ruminalem ſimulacra infantium conditorum Urbis ſub uberibus Lupæ poſuerunt.* Illos in clypeo Æneæ ſignatos deſcribit Virgilius lib. 8. Æneid.

Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus; venturique inſcius ævi
Fecerat ignipotens: illic genus omne futuræ
Stirpis ab Aſcanio, pugnataque in ordine bella
Fecerat, & viridi fœtam Mavortis in antro
Procubuiſſe Lupam: geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere linguâ.

Non ſolum Urbis ſymbolum fuit Lupa cum puerulis, ſed & Romanarum Coloniarum inſigne, quarum plurimæ illius ſimulacrum in nummis cælarunt, ut videre liquet in Antiochenis Piſidiæ, Carthaginenſibus Africæ, Coellutanis Numidiæ, Damaſcenis, Deultenis, Germenis Gallatiæ, Hipponenſibus, Neapolitanis, Patrenſibus, Philippenſibus, & Troadenſibus, de quibus diffusè, & eruditè loquitur Joannes Foy Vaillantius in libro, quem de numiſmatibus æreis in Coloniis percuſſis edidit. Populum Romanum originem à Paſtoribus duxiſſe ſcribit Varro. *Quis* (inquit) *Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe nutritium, qui Romulum, & Remum educavit? Non ipſos fuiſſe paſtores obtinebit?* Sed quantum crevit ex tenuiſſimis primordiis Romanorum poteſtas, miratur & ipſe Propertius lib. 4. el. 1.

Optima nutricum noſtris Lupa martia rebus,
Qualia creverunt mœnia lacte tuo!

Aſſidet Genius Romæ; ſiquidem in memoriam illius fundationis ſculptam fuiſſe hanc gemmam veriſimile eſt.

TA-

TABULA LI.

CUpidine Centaurum manus poſt terga vinctas habentem domante deſignatur Amoris potentia, quæ nec hominibus, nec animantibus ſcit parcere Tibullus lib.2.el.1.

Ipſe quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter aquas.

Nihil ſine amore jucundum ſcribit Plautus in Caſin. act. 2. ſc. 3. Etenim perverſæ naturæ vitia corrigit; avaros facit liberales, crudeles manſuetos, &c.

Neque ſalſum, neque ſuave eſſe poteſt quicquam, ubi amor non admiſcetur.
Fel, quod amarum eſt, id mel faciet; hominem ex triſti lepidum, & lenem.

Renitentibus verò immitem ſe oſtendit: Centauri reluctantis ambas revinxit manus, puer eſt, nil ratio ſuffragatur, unde idem Tibullus lib.1. el.8.

.... Deus crudelius urit;
Quos videt invitos ſuccubuiſſe ſibi.

Amor Deorum fortiſſimus dicitur à Menandro, quod illius cauſâ per cæteros Deos pejerant amantes. Clemens Alexandrinus lib. 6. ſtrom.

Ἔρωτα γὰρ τὸν ἁβρὸν
Μέλπομαι βρύοντα μίτραις,
Πολυανθέμοις ἀείδων.
Ὅδε καὶ θεῶν δυνάστης,
Ὅδε καὶ βροτοὺς δαμάζει
Cupidinem tenellum
Vittis cano revinctum:
Tyrannus hic Deorum eſt,
Hominesque ſubdit unus.

Sic etiam canit Euripides apud eumdem loco citato.

Ἔρως γὰρ ἄνδρας οὐ μόνους ἐπέρχεται,
Οὐδ' ἂν γυναῖκας ἀλλὰ καὶ θεῶν ἄνω
Ψυχὰς ταράσσει, κἀπὶ πόντον ἔρχεται.
Cupido ſolos quippe non domat viros,
Et fœminarum ſecla, ſed cælum petit,
Divoſque turbat, & profunda Nerei.

Dicta confirmat Lactantius triumphalem hujus Dei pom-

pam deſcribens lib.1. de fal. rel. cap.11. his verbis *Non inſulsè quidem poeta triumphum Cupidinis ſcripſit; quo in libro non modo potentiſſimum Deorum Cupidinem, ſed etiam victorem facit: enumeratis enim amoribus ſingulorum, qui in poteſtatem Cupidinis, ditionemque veniſſent, inſtruit pompam, in qua Jupiter cum cæteris Diis ante currum triumphantis ducitur catenatus: eleganter id quidem à poeta figuratum; ſed tamen non multum diſtat à vero: qui enim virtutis eſt expers; qui cupiditatibus, ac libidinibus malis vincitur, non Cupidini (ut ille finxit) ſed morti ſubjectus eſt ſempiternæ.* Eadem ferè Tibullus lib. 1. el. 8. ſcribit de Matre, quæ nos de filio locuti ſumus.

Ipſa Venus magico religatum brachia nodo
Perdocuit multis non ſine verberibus.

Sed iſtis diutiùs immorati ſumus, ad alia progrediamur.

TABULA LII.

Centaurus hic capite galeato ad Chironem aliqui referunt, alii vero ad Centaurum Cœleſtem, nos vero indeciſum relinquimus. Pignonius in Hiſt. Aug. Taur. p. 96. inſcriptione refert

CHIRONI. SATVR. F. HYPOCENT....
TI. CLAVD. LVDIS. SAECVL....

Spuriam putatur Cl. Muratorius Inſcr. p. 226. to. 1. quod Chironi ut videtur, Saturni filio inſcripta ſit. De ejus genuitate nos tamen vix dubitamus. Ad eos etenim ludos referri poſſe videtur, quos dum ſæcularia Claudius ageret, in Serptis, in quibus Chironis cum Achille, Panis, & Olympi pictæ tabulæ, ut ex Plinio lib. 16. cap. 40. conſpiciebantur, Romano Populo exhibuerat.

Ad Centaurum in gemma ſcalptum redeundo, haſta, quam Centaurus habet præ manibus ex illis eſt ab Oppiano in Cyneget. lib. 1. ver. 152. Θυρσόλογχοι, *lato capite* appellatæ, tam à Bacchi adſeclis, quam à venatoribus in uſu poſitæ; ideoque Higinus eam ad Cęleſtem Centaurum adtribuit, venatorem eum conſtituens. Proclus hanc eandem haſtam appellat Τυρσόλογχος: ex hac potiſſimum cauſa putamus ortum Prolæmei, ac Atrati errorem hanc aſtam *Tyrſum* appellantes:

tes: Compertum tamen nobis eſt, aliquos adeſſe qui putarunt etiam Cœleſtem Centaurum ex Bacchico Choro fuiſſe ex aliquibus Manilii verſibus lib. 1. ver. 408. ſed mihi videtur potius contrarium erui poſſe. Quid vero vas, & columnæ in noſtra gemma ſignificent mihi in incomperto eſt, niſi ad ludos, præmiumque referri velimus.

TABULA LIII.

SOlem ſub Mithræ nomine à Perſis adoratum fuiſſe teſtantur multi authores, & maximè Strabo lib. 15. Πέρσαι τιμῶσι δὲ καὶ Ἥλιον, ὃν καλοῦσι Μίθραν. *Perſæ* (inquit) *colunt Solem, quem Mithram vocant*. Sic etiam Suidas in voce ΜΙΘΡΟΥ. Μίθραν νομίζουσιν οἱ Πέρσαι εἶναι τὸν Ἥλιον, καὶ τούτῳ θύουσι πολλὰς θυσίας *Perſæ Mithram putant eſſe Solem, eique multas victimas immolant*. Exhibetur hic Deus in hac gemma altari ſuperpoſitus: adeſt Sacerdos Perſicus primitias fructuum ei offerens, more Romanorum, qui primos fructus ex agro perceptos offerebant Deo, ut refert Plinius lib. 18. cap. 2. *Ac ne deguſtabant quidem novas fruges, aut vina, antequam Sacerdotes primitias libaſſent*. Tibullus lib. 1. el. 5.

Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus uvam,
Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.

TABULA LIV.

FOrmoſiſſimus puer Ganymedes Trois Phrygiæ Regis filius repræſentatur in hac gemma ſaxis inſidens, pileum phrygium capite geſtans, vas porrigens aquilæ, ſeu potius Jovi in aquilam mutato, ut ipſum ſibi pocula miniſtraturum raperet. Ovidius lib. 10. Metam.

Rex ſuperûm Phrygii quondam Ganymedis amore
Arſit: & inventum eſt aliquid, quod Jupiter eſſe,
Quam quod erat, mallet: nullâ tamen alite verti
Dignatur; niſi quæ poſſit ſua fulmina ferre.
Nec mora: percuſſo mendacibus aere pennis
Abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miſcet,
Invitâque Jovi nectar Junone miniſtrat.

Ideſt,

Ideſt, juxta Lactantii interpretationem lib. 2. de fal. rel. cap. 11. Jupiter Catamitum aut per Legionem rapuit, cujus inſigne aquila erat; aut navis, in qua illum impoſuit, tutelam habuit in aquila figuratam; ſicut & taurum illa, in qua tranſvexit Europam. Scribit Xenophon in Sympoſio Ganymedem non propter corpus, ſed ob præclaras animi dotes à Jove raptum. Illum autem mutatum fuiſſe in ſignum illud, quod Aquarium vocatur, tradit Higinus in Aſtronom. Poët.

TABULA LV.

GAnymedem Jovis Catamitum comitatur Antinous Hadriani Amaſius, puer eximiæ pulchritudinis Urbe Bythinio natus, ab eodem Hadriano poſt mortem in Deorum numerum relatus. τὸ δὲ ἱερὸν κατεσκευάσατο τοῦτο. Scribit Pauſanias lib. 8. pag. 409. *Antinoi religio eſt divinis honoribus ſancita*. Habuit enim ſtatuas, aras, templa, & Sacerdotes. Formoſiſſimus puer in pulcherrima, & exquiſitiſſimi artificii gemma vulgò *Corniola* ſub Mercurii imagine exhibetur lævâ Caduceum, dextræ manus indice ori admoto ad inſtar Harpocratis, qualiter à Smyrnæis, & Nicomedienſibus venerabatur, & in rariſſimis numiſmatibus occurrit.

TABULA LVI.

MÆnades à furore ſic dictæ, quòd Liberum patrem inſtar inſanientium magnis ululatibus inclamarent, ſparſiſque incederent crinibus, jactantes caput, & inconditos edentes motus, de quibus Juvenalis Sat. 6.

..... Et cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant.

Tacitus lib. 11. Annalium Meſſalinam Imperatoris Claudii uxorem deſcribit, qualis Bacchans in hac gemma repræſentatur. *At Meſſalina non aliàs ſolutior luxu, adulto autumno, ſimulacrum vindemiæ per domum celebrabat: urgeri prela, fluere lacus, & fœminæ pellibus accinctæ aſſultabant, ut ſacrificantes, vel inſanientes Bacchæ. Ipſa crine fluxo thyrſum*

qua-

quatiens, juxtâque Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos, jacere caput, ſtrepente circum procaci choro. Thyrſus Bacchantibus datus eſt, teſte Phornuto, quòd ebriorum pedes ſuum officium difficiliter peragant: ſive, ut refert Lil. Gyraldus ſyntagm. 8. quòd raró ſine rixa compotationes finiantur. Eximia hæc ſculptura in achate exquiſitiſſimi artificii extabat penes Em. Card. de Geſvres jam Archiepiſc. Bituricenſem, qui natalium altitudini ſummam benignitatem, & doctrinam, variaſque, ac præclaras nobiliſſimi ſui ingenii dotes conjunxit.

TABULA LVII.

GOrgonis faciem nemo ſane meo judicio melius deſcripſit quam Virgilius quatuor illis carminibus lib. VI.

Gorgonis in medio immane portentum Meduſæ
Vipereæ circum ora comæ cui Sibila torquent
Inſaneſque rigent oculi, mentoque ſub imo
Serpentum extremis nodantur vincula caudis.

Tradidit Nimphodorus lib. 3. Hiſtor. & Theopompus lib. XVII. Gorgones à nonnullis deſignatæ non ſquammoſarum anguium, ſpiris capita habuiſſe cincta, ſed ipſa capita Draconum extitiſſe dentibus aprinis. Ceterum Natalis Comes in cap. XI. lib. VII. ſuæ Mytologiæ Meduſam ſatis abunde deſcribit. Horrendum crinibus anguiferis Meduſæ vultum videre eſt apud Bonarrotum in præfat. ad nummos Carpineos. Cl. Gorius in ſuo Muſeo Etruſco Tom. I. tab. 28. ſtatuam profert Minervæ in cujus Thorace caput cernitur Meduſæ ſerpentinis crinibus; & apud Dempſterum de Etruria Regali Tom. I. tab. 8. caput quoque Meduſæ inſpicitur crinibus anguiferis. In pretioſa illa ſignorum veterum congerie Cardinalis Alexandri Albani à Clemente XII. paucis ab hinc annis Capitolio donata in M. Aurelii præclaræ illius integræque ſtatuæ Thorace, inter plura Meduſarum, Gorgonumque capita, quæ ornamento ſunt, duo linguam exerunt, ad exprimendam violentam mortem reciſi capitis, ligamen enim quod ſub mento Gorgonis extat, & ſerpentinis confictum caudis eſſe reor.

TA-

TABULA LVIII.

PRæclara hæc gemma olim apud Car. Ant. Gallianum, & in muſeo D.Crozat Pariſiis, Silenum, & Satyros exhibet orgia celebrantes: ille humi jacens, ac plenus vini dextrâ vaſculum tenet, lævâ pellem hircinam, à tergo Satyrus eumdem brachiis ſuſtinet, ac tentat ſublevare. Adſunt quatuor alii Satyri, quorum unus buccinam ſeu cornu inflat, alius tibiam, alius miſticam gerit ciſtam, ultimus cornucopiæ. Cupido ſedens dextrâ facem geſtat, ſiniſtrâ uvam, quam è proxima vite decerptam edit: puer iſte in bacchanalibus non infimum locum obtinet, ſi quidem vinum maximum eſt incitamentum libidinis. Ovidius lib. 1. de ar. am.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Aſinus, & Hircus pompam comitantur, ille ebrium Senem dorſo vecturus, hic Libero Patri forſan mactandus in pœnam, quod vites arrodit, ut dócet Varro lib. 1. de R.R. cap. 2. Sic etiam Martialis lib. 3. ep. 24.

Vite nocens roſea ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche tuis victima grata ſacris.

Notabilem in Bacchanalibus Tibiarum, & Cornuum uſum arguit Juvenalis Sat. 6. verſ. 313.

Nota Bonæ ſecreta Deæ cum Tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mœnades . . . .

Duo Papiliones Cupidinem, & Satyrum ciſtam myſticam geſtantem circumvolitant, homines edocendo, quòd nulla res plus confert ad animi, & corporis imbecillitatem, cujus ſimbola ſunt hæc animacula teſte Valeriano lib. 26. quàm Veneris, & Bacchi conſortium. Ciſta floribus referta prope fiſtulam ad pedes Sileni projectam viſitur: fiſtulæ multis compactæ calamis Pan ferebatur inventor, unde illa πανδοῦρα dicta eſt ab Hircipedibus ſonari ſolita, ſi fides Martiano Capellæ: eandem vero tribuit Sileno Athenæus lib. 5. Deipnoſoph. ſic referente Euphorione hexametrorum Scriptore. Coronæ in conviviis uſurpari conſueverant, quæ capiti impoſitæ dolores ex immoderato vini potu provenientes arce-

re

re credebantur: conficiebantur autem ex hedera, & apio; demum inoleſcente luxu flores adhibiti ſunt, & maximè roſæ, quæ gravitatem capitis ſedare, & æſtuantes potione refrigerare putabantur. Narciſſus quoque, myrthus, nardus, aliaque florum, & plantarum genera uſurpata fuêre, rejectis violis, lauro, amaraco, cæteriſque graviorem odorem ſpirantibus. Auctor eſt Athenæus lib. 15. qui de hiſce coronis diffusè agit & Paſchalius. Earumdem meminit Martialis lib. 5. ep. 65.

Pingueſcat nimio madidus mihi crinis amomo,
Laſſenturque roſis tempora ſutilibus.

Pocula quoque, & calices coronari ſolitos, docet Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut è veſte ſacris tendent umbracula ſertis
Vincta: coronatus ſtabit & ipſe calix

Et Virgilius lib. 1. Æneid.

Crateras magnas ſtatuunt, & vina coronant.

TABULA LIX.

INgens cupido animos ſtimulavit illorum qui rerum naturæ originem, & cauſas diligenti æſtimatione ſcrutati ſunt, quod Orbis hujus, quem incolimus immenſi, & inexplicabilis, totiuſque naturæ rerum, cujus æternam vertiginem, & irrequietum ambitum videmus, principium, & origo ſit, quod equidem immenſæ quæſtionis fuit. Tales ille Mileſius inter ſeptem præcipue celebratus, cum quo Sacerdotes Ægyptii, & vates Pindarus ex humore per Delphinum expreſſo omnia conſtare dixerunt. Anaximenes ex aere à Columna indita: Eraclytus Epheſius, Stoici, & Parmenidas ignem, à copiæcornu fructuum terræ oppleto, oſtenſum. Anaximander vero Mileſius infinitatem, Pythagoras numeros, Empedocles Agrigentinus quatuor elementa. Plato Deum, & *Hylem*, unde elementa derivantur. Xenophanes aquam ſimul, & terram rerum originem principiumque duxerunt, cui ſententiæ maxime arridet noſtra gemma. Epicurus autem, Leucippus, & Democritus Abderites, ex Atomis ſive ex parvis minutiſque corporibus temere concurrentibus in unum confuſis, & condenſatis, omnium elementorum vim, at-

atque ſubſtantiam, rerumque formas, ac figuras oriri dicunt. Indi, & Brachmanes præter quatuor elementa, quintam naturam ex qua Cœlum & ſidera conſtarent, effinxerunt; hancque rerum machinam, & hunc terræ globum quem incolimus quandoque indigeſtum, & confuſum nullo rerum diſcrimine, aut ordine olim unum Chaos extitiſſe: Poſtea divino conſilio, & delecta ſive ex parvis hujuſmodi corporibus, & ſempiterna illa incurſione Atomorum, ſive quia graviora in profundum, levia vero cœleſti labefactata motu, & ancipiti contentione diſtracta, natura volente, in altum evolavere, hanc rerum faciem, & hunc quem haurimus aërem, iſtamque quam incolimus terram, mutuo licet contrario fultam nexu, ex illa illuvione, & turbulenta confuſione emerſiſſe ab antiquis creditum eſt.

TABULA LX.

Vas iſtud ex materia achati ſimillima pulcherrimum, & artificioſiſſimè elaboratum hac imagine duplo circiter grandius viſitur in celeberrima Bibliotheca Barberina. Mirabilia in hoc theſauro cuſtodiuntur: illic infinitæ propemodum gemmæ à clariſſimis artificibus ſcalptæ aſſervantur: numiſmata ex quovis metallo, moduloque tum raritate, tum integritate conſpicua olim ab eruditiſſimo Cardinale Franciſco Barberino ſummo delectu, ſummiſque expenſis congeſta longas Imperatorum, Auguſtarum, Cæſarum, aliorumque Principum, & Virorum illuſtrium ſeries conſtituunt. Plurima de ſtatuis, tabulis, aliiſque ſuperbiſſimis ornamentis forent dicenda: ſed quis neſcit Ædes Barberinas architecturâ, marmoribus, picturis, ditiſſimiſque ſupellectilibus ſumptoſiſſimas eſſe? Illæ adeò in longinquis regionibus cognitæ ſunt, ut extranei, cùm primùm Romam Urbis inviſendæ causâ appellunt, priùs de Præneſtinorum Principum Palatio, quàm de cæteris ejuſdem Urbis magnificentiis conquirant. Exhibetur in hoc vaſe ſculpturâ elevatâ, & extante (ſi fides communi opinioni) Jovis Ammonis cum Olympiade congreſſus, ex quo natus perhibetur Alexander Magnus. Hæc Regina in anteriori vaſis parte humi deſidet draconem ſinu fovens,

ma-

manumque juveni fortè Genio porrigit: Cupido volumen dextrâ gerens, arcum ſiniſtrâ Olympiadi ſupervolitat: adeſt ſenex Ammonem, ut creditur, repræſentans.

TABULA LXI.

IN poſteriori parte tres figuræ ſaxis inſident, quarum media paullulum reclinata dextram ſuper caput habet reflexam, brachioque ſiniſtro innixa accenſam facem inverſam tenet. Quid ſi Muſæ exprimantur?

Alio modo Græci, ac Latini, alio Etruſci Muſas expreſſerunt, ut videre eſt in rariſſimo vaſculo Græci, (ſicut optime obſervat, Cl. Gorius Etruſcarum antiquitatum Choriphæus in ſuo Muſeo Etruſco p. 1. tab. 70. pag. 160.) artificii in ipſo Barberino Muſeo adſervato, in quo etiam Muſa obſervatur comptis crinibus, ac more virginum revinctis, totoque corpore ſplendida palla amicto: Etruſci vero non ſtantes, ſed in aere apparentes, paſſis capillis, coronatoque capite, duplici veſte laxioribus cum manicis amictas, & cum alis additis, non capiti, ſed humeris, exhibuere. Quæ in hoc vaſculo eſpreſſa eſt, & putat Cl. Gorius *Calliopem* eſſe, muſarum omnium antiquiſſimam, Teſte Ariſtarcho, atque earum principem, ut tradit Apollodorus. Quum enim juxta Platonicos ſingulis orbibus cœleſtibus ſua præſit Muſa, quæ eos cantu temperet, & moderetur, immo etiam animet (nihil cum aliud eſſe Muſas Philoſophi putarunt, quam cœleſtium orbium animas, atque mentes) Calliopem univerſo tribuunt, quæ molem hanc mundi regit, & infuſo ſpiritu moveat; quaſi Calliope ſit omnium aliarum complexa virtutes: quare aliis hanc ſolam poeticæ ſtudiis, reliquas Muſas aliis præſidere diſciplinis adfirmant. Quia vero Calliope à Poetis invocari præ ceteris ſolebat, dum carmina, & hymni in honorem Deorum canerentur, ideo expreſſa eſt cum lyra adparens, faveuſque præſentia ſua Poetæ, vel Hymnologo, qui pictus eſt in altera parte ejuſdem vaſis; atque ex geſtu aliquid canere, vel eloqui videtur duplici talari tunica ſine manicis indutus, & quidem non laxa, ſed ſatis anguſta, qualis hodie Monachis, viriſque Deo ſacris & religioſis in uſu eſt.

TABULA LXII.

INſculpta verò ſubtus juvenilis effigies thiarâ parthicâ inſignis, qualiter Atys vulgò repræſentatur.

Hunc elegantis gemmæ typum olim mihi benignè communicavit Joannes Ciampinus vir ſummæ eruditionis, ac doctrinæ, qui eam ad ſuperbos Aquæ Virginis ductus columnis, ejuſdemque Virginis ſtatuâ ornatos cenſuit referendam. Virginem Aquam à M. Agrippa in Urbem adductam narrat Frontinus lib. 1. de Aquæduct. Rom. ejuſque originem deſcribit his verbis. *Idem* (Agrippa) *cum jam tertium Coſ. fuiſſet, C. Sentio, & Sp. Lucretio Coſſ. poſt annum* XIII. *quàm Juliam deduxerat, Virginem in agro quoque Lucullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum in Urbem reſponderit,* V. *Iduum Junii invenitur. Virgo appellata eſt, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quaſdam venas monſtravit, quas ſecuti, qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt. Ædicula fonti appoſita, hanc Virginem pictura oſtendit. Concipitur ergo viâ Collatinâ ad milliarium* VIII. *paluſtribus locis, ſignino circumjecto continendarum ſcaturiginum causâ. Adjuvatur ex compluribus aliis acquiſitionibus, venit per longitudinem paſſuum* XIII. *millium* CV. *Ex eo rivo ſubterraneo paſſ.* XI. *millium* DCCCLXV. *Supra terram per paſſ.* MCCXL. *Ex eo ſubſtructione rivorum locis compluribus paſſ.* DXL. *Opere arcuato paſſ.* DCC. *Acquiſitionum ductus rivi ſubterranei efficiunt paſſ.* MCCCCV. Hujus Aquæ ductus ſtatuis, & columnis ab eodem M. Agrippa ornatos fuiſſe, docet Plinius lib. 36. cap. 15. cujus verba, quoniam ad iſtius gemmæ explicationem mirè faciunt, hìc refero. *Agrippa verò* (inquit) *in ædilitate ſua, adjectâ Virgine Aquâ, cæteris corrivatis, atque emendatis lacus* DCC. *fecit: præterea ſalientes* CV. *Caſtella* CXXX. *com-*

plura

plura etiam cultu magnifica. Operibus iis ſigna CCC. *ærea, aut marmorea impoſuit, columnas ex marmore* CCCC. *eaque omnia annuo ſpatio*. Hæc Aqua minus abundanter fluebat, quàm Anio novus, ſed aliis omnibus Appiâ videlicet, Aniene vetere, Martiâ, Tepulâ, Juliâ, Alſietinâ, quæ eadem vocabatur Auguſta, & Claudiâ copioſior erat: cujus major pars in Urbem dividebatur, minor verò extra Urbem exibat, teſte Frontino lib. 2. qui de Virginis Aquæ diviſione ſic loquitur. *Exibant extra Urbem quinariæ* CC. *Reliquæ quinariæ* MMCCCIII. *intra Urbem dividebantur per regiones* VII. VIII. XIIII. *In Caſtella* XXVI. *Ex quibus nomine Cæſaris quinariæ* DXLIX. *Privatis quinariæ* CCCXXXVIII. *Uſibus publicis* MCCCCXVII. *Ex eo muneribus duobus quinariæ* XXVI. *Lacubus vigintiquinque quinariæ* LXI. *Operibus publicis ſexdecim quinariæ* MCCCLXXX. *In quibus per ſe Euripo, cui ipſa nomen dedit, quinariæ* CCCCLX. Exhibentur in hac gemma duæ mulieres manibus elevatis Virgini vota facientes. Nymphis, Fontiumque Geniis vota ſæpè à Veteribus repenſa liquet ex antiquis marmoribus à Grutero vulgatis, ut & à Sponio plurimas inſcriptiones in ſuis Miſcellaneis referente, quarum unam ad præſentis gemmæ dilucidationem hic refero.

Romæ
In Via Appia.
GENIO
FONTIS
SAR.
C. IVLIVS
PROPOSTVS
D. D.

Ibidem etiam Vir Eruditus duo marmora protulit; alterum quidem exhibens tres aquarum Nymphas, ſive Najades cum vaſe aquam effundente, folioque cujuſdam herbæ aquaticæ, à dextra parte ſerpentem erectum Nymphis fortè ſacrum, à ſiniſtra Auguſtalem Auguſtorum libertum Nympharum numini ſacrificantem: baſi inſculpta ſunt hæc verba.

NVMINI. NYMPHARVM. AQVAR.
AVGVSTALIS. AVG. G. G. LIB.

Alterum verò ſex figuras referens, Dianam videlicet, Nymphas tres, Silvanum, & Herculem cum ſequenti inſcriptione.

TI.

TI. CLAVDIVS ASCLEPIADES
ET CAECILIVS ASCLEPIADES
EX VOTO NYMFABVS D. D.

Non ſolum Najades, Fontiumque Genios colebant veteres, ſed & urbium, populorum, & civium, quos effingebant turritos, eiſque ſacra faciebant, exiſtimantes illos rerum omnium gignendarum vim obtinere, populoſque, & urbes in eorum præſidio, ac tutela eſſe, unde Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

.... Sic urbibus adfert
Hora dieſque ſuum, cùm primùm mœnia ſurgunt,
Aut Fatum, aut Genium, cujus moderamine regnent.

Suum etiam unuſquiſque privatum, & particularem habebat, ut docet Plinius lib.2. cap. 7. *Quamobrem* (inquit) *major cælitum populus etiam, quàm hominum intelligi poteſt: cùm ſinguli ex ſemetipſis totidem Deos faciant, Junones, Genioſque adoptando ſibi*. Sic Auguſti Genio Templum dicatum fuiſſe, ſcribit Svetonius in ejus vita cap. 60. *Reges amici, atque ſocii, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Cæſareas urbes condiderunt, & cuncti ſimul ædem Jovis Olympici Athenis antiquitùs inchoatam perficere communi ſumptu deſtinaverunt, Genioque ejus dedicare*. Arcus, ſeu Viginis ædiculæ fornici appenſa eſt lucerna: illas antiquitùs ante aras, Deorumque imagines tam in templis, quàm alibi cultus, honoriſque gratiâ poſitas fuiſſe nemo neſcit: ſic aurea illa Callimachi apud Athenienſes in æde Minervæ collocata fuit, quæ ſine ullius novi fomitis adjectione toto integro anno ſplendebat, ut narrat Pauſanias in Atticis, & de qua ſcribit Hieronymus Cardanus lib.1. de ſubtil. & lib.10. de variet. cap. 40. mirabilis hujus artificii cauſam tentans explicare. Sic illa inextinguibilis in Phano Veneris ſub dio ſic ardens, ut eam nullus imber, nullave tempeſtas extingueret, teſte D. Auguſtino lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. Sic illa in Britannicæ Minervæ delubro, ſi fides Julio Solino Polihiſtori, qui ait cap. 24. Britanniæ fontibus præſul eſſe Minervæ numen, in cujus æde perpetuus ignis procul dubio in lampadibus, lucerniſve ardebat. Sic illa Jovi Ammoni dicata, quæ in ejus Templo citra omnem novi fomitis adjectionem niſi exacto anno extinguebatur, ut refert Plutarchus in Opuſculo de

Ora-

Oraculorum defectu. Sic illa, de qua loquitur Strabo lib. 9. in Munychia urbe Athenienſium ad Pyreum ſita vetuſtum Minervæ delubrum perpetuo inextinctæ lucis lychno illuminans. Plures aliæ poſſent recenſeri, ſed iſtæ ad gemmæ noſtræ dilucidationem ſufficiunt.

TABULA LXIII.

TRes gemmæ, quæ ſequuntur, unà cum aliis pretioſiſſimis eruditæ antiquitatis monumentis aſſervabantur in muſeo Marii de Picolomineis, qui harum ectypa in ære affabrè inciſa pro ſolita ſua benignitate meo Theſauro largitus eſt. Serapis, qui in prima exhibetur, idem reputabatur cum Plutone, & Jove teſte Apollinis Oraculo apud Julianum Imperatorem, de quo infra. In nummo argenteo Diocletiani repræſentatur Jovis ſtantis figura dextrâ globum, cui victoriola impoſita eſt, ſiniſtrâ haſtam, pro pedibus Aquila cum epig. JOVI TUTORI AUGG. Tutor animarum Juſtorum dicendus Pluto juxta mentem Platonis, & in hac imagine haſtam vice biſurcati ſceptri gerit, quod ipſe non horribilis, ut fabulæ illum deſcribunt, ſed mitis & benignus ſit, ſub aſpectu minimè cadens, & intelligentiâ conſtans, ſublimes Juſtorum animas ad ſe evehens; de reis verò illas aliis corporibus affigendo pœnas expoſcens: unde Plato eundem non abſurdè prudentem Deum eſſe dixit, & hoc nomine vocatur ab Homero Il. 1. verſ. 489. μητιέτης Ζεῦς. Modius, & Cerberus Serapidis, & Plutonis ſimbola: Canis triceps inferorum Cuſtos credebatur. Virgilius lib. 6. Æneid.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, adverſo recubans immanis in antro.

Serapis Deorum maximus habebatur apud Ægyptios, qui ejus ſimulacro tricipitis animantis ſignum adjungebant referente Macrobio Sat. lib. 1. cap. 20. Ipſum autem & Maximum, & Jovi æqualem declarat inſcriptio Gemmæ inciſa. CAPAΠIC MEΓICTOC ICOC ZETC. Seu eumdem Iſiacum Jovem vocandum aſſerit. ICIAKOC ZETC. quæ interpretatio

melius

melius forſan appropriata videbitur Serapidi, qui idem credebatur cum Jove, ut ſupra dictum eſt.

TABULA LXIV.

ELegans Sapientiæ ſimulacrum, fortè amuletum honores ſtatuens in Achate varia inciſum hic exhibetur. Dea ſtolata dextrâ globum, haſtam lævâ, cui ſerpens involutus, columnæ innititur: ad pedes clypeus, in quo facies muliebris, fortè Gorgona. Pauſanias deſcribens Minervæ ſimulacrum meminit Serpentis haſtæ involuti prudentiæ, ſapientiæque hieroglyphici. *Eſtote prudentes ſicut Serpentes*. Ait Dominus apud Matth. 10. 16. De aliis ſimbolis abundè alias dictum eſt.

TABULA LXV.

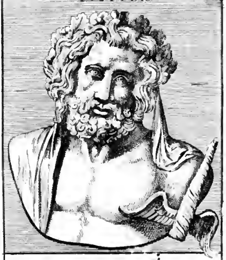
SEquitur Idolum falcatâ Lunâ, aliiſque notis Iſidi propriis inſigne in gemma Italicè *Praſma* inſculptum, cujus hieroglyphica tenebris obvoluta feliciori OEdipo meæ in conjiciendo tenuitatis conſcius interpretanda relinquo.

Hæc ſunt, ſtudioſe Lector, quæ de gemmis antiquis in hac Sectione contentis habebamus dicenda: illæ pretioſiorem theſauri partem conficiunt; paucæ ſunt re verâ, ſi quantitatem attendis; ſi qualitatem, & raritatem plurimarum loco tibi eſſe poterunt.

Selectam noſtrarum gemmarum antiquarum ſeriem annotationibus illuſtratam anno ſæculi proximè præteriti ultimo vulgavimus, quam conſulere poterunt, qui illarum pretio, raritate, & artificio tenentur.

RO-

IVPITER 1

In museo Alex.mo Albano S.21

Digitized by Google

Digitized by Google

BACCHVS
4
S.2

Digitized by Google

In museo Patrum Carthusianorum

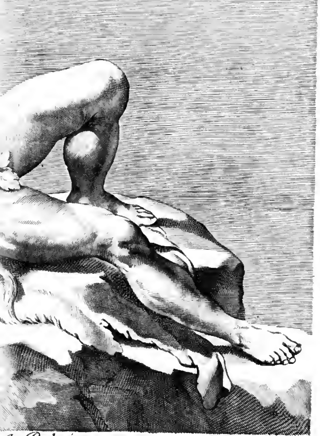
Digitized by Google

Digitized by Google

Ex Marmore in c

N V S 6

ſeo Barberino S.2.

Digitized by Google

SATYRA Siue FAVNA.
7
S.2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

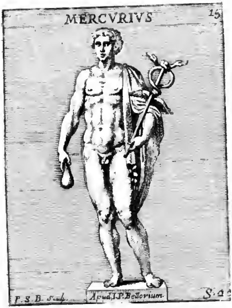
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DIANA LVCIFERA
19
Apud I.P. Bellorium
S. 2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DIANA TRIFORMIS
Apud E. Card. Chigium
P.S.B. sculp.

MYTHRAS 23

Apud P. A. Rolandum M.

P. S. B. Sculp. S. 2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VVLCANVS
21
P.S.B. Sculp
Apud I P. Bellorium
S.21

Digitized by Google

TVNA
27
Apud I.P. Bellorium
S.2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANGERONA
35
In Museo Authoris

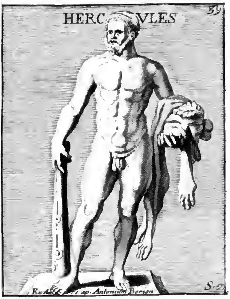

Digitized by Google

HERCVLES
37
Apud Authorem
P.S.B. Sculps S 27

HERCVLES
36
Apud Authorem
S·a·

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CANOPVS
P.S.B. Sculp
Apud E. Card. Chigium
S. 2.

Digitized by Google

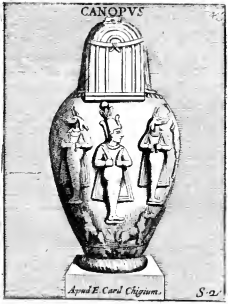

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IBIS
45
P.S.B. Sculp.
Apud P. A. Rolandum M.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

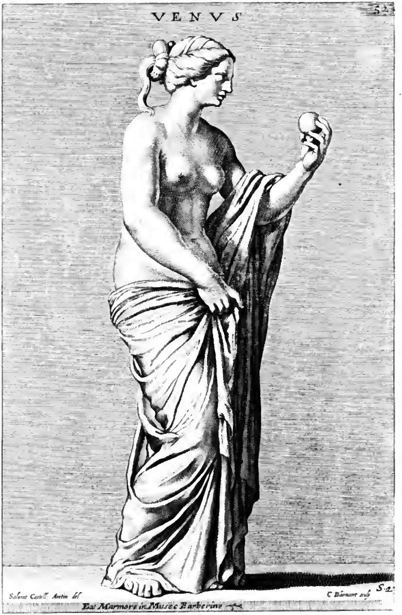

Digitized by Google

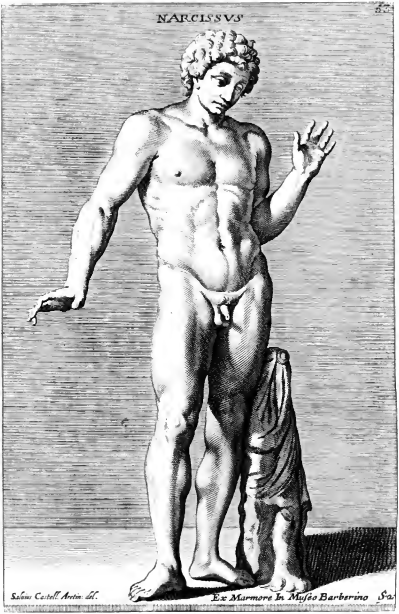
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NARCISSVS
Salvius Castell. Aretin: del.
Ex Marmore In Muſeo Barberino
S.2.

Digitized by Google

MITHRIDATES REX PONTI

54

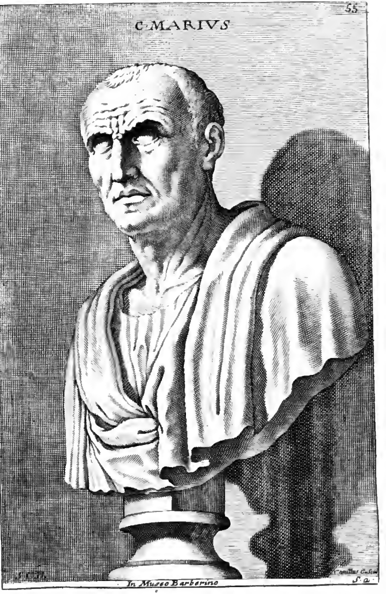

In Museo Barberino

S. 2.

Digitized by Google

Digitized by Google

C·MARIVS
In Museo Barberino
S·a·

Digitized by Google

In Museo Barberino

S.21

Digitized by Google

M·TVLLIVS CICERO

In Museo Barberino

Digitized by Google

In Museo Barberino S·a·

Digitized by Google

Digitized by Google

65
L·VERVS
In Museo Barberino

Digitized by Google

In Museo Barberino S. 2.

Digitized by Google

IVLIA AQVILIA SEVERA

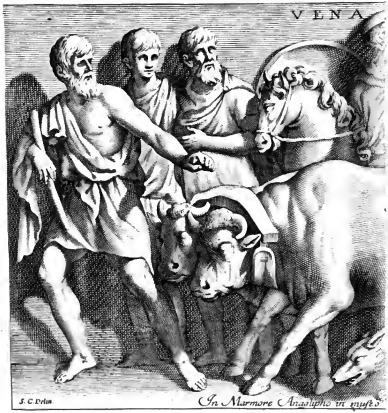

In Museo Barberino S·2·

Digitized by Google

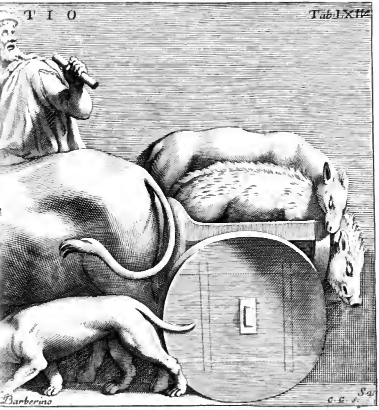
Digitized by Google

Digitized by Google

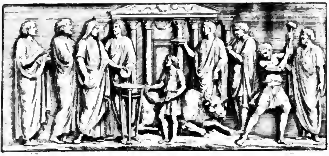
Digitized by Google

T I O

Digitized by Google

ROMANUM MUSEUM

SIVE

THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SECUNDA
Deorum Simulacra, Idola, aliæque Imagines æreæ, ac marmoreæ.

TABULA PRIMA.

IUPPITER ſiniſtro lateri fulmen tenet, iſque eſt, quem veteres *Milichium*, & *Iceſium*, ideſt placabilem, & ſupplicitus præſidem dixere. Ariſtoteles, ſeu quis fuit auctor libri de Mundo, inter multa Jovis cognomina, illa etiam enumerat: & hoc nomine illi è candido marmore Policleti celeberrimi ſtatuarii opus Argis in Templo Apollinis Lycii dicatum erat Pauſ. in Chorint. lib.20. p.19. Rurſus ara trans Cephiſum amnem conſecrata, ad quam Theſeus à Phitali poſteris de cæde purgatus dicitur; demum plu-

res veteres nummi inter quos argenteus Neronis ille in quo legitur *Jupiter Cuſtos*. Oris habitum, faciemque eleganter deſcripſit Homerus Iliad.A.

Nempe nigris ſuperciliis innuit Juppiter
Ambroſii vero pili vibrati ſunt Regio
Capite ab immortali.

Ex quibus verſibus Jovis etiam Olympii ſtatuæ formam accepiſſe confeſſus eſt Phidias. Haſtam vero puram ut plurinum gerit Juppiter, & veſte tegitur caput, quæ immutabilem ejus ſoliditatem exprimunt, cujuſque virtute cœleſtibus tantum, ac intellectualibus partibus patentem, infernis contectis, ut indicaretur ocultari nobis mortalibus humi degentibus, uti ex Euſebio advertit Fabrettus ad Colum. Trajan. pag. 319.

TABULA II.

SErapis, qui etiam Ditis, Juppiter, ſeu Pluto eſt. Julianus Imperator Orat. x.

Unus Juppiter, unus Pluto, unus eſt Serapis.

Reverendum illud Ægyptiorum numen Serapis in nummis interdum barbatus, & ſenex, interdum juvenis atque imberbis conſpicitur; quod forte factum, quia ille erat vetuſtiſſimus Ægyptiorum, alter advena, adventitius, atque ex Ponto, ac Sinopenſium urbe Ptolemæo vel Lagi filio, vel Philadelpho, vel Evergete procurante, advectus Deus, qui, teſte Tacito lib. 4. Hiſt. cap. 83. Regi per quietem oblatus *decore eximio, & majore quam humana ſpecie* JUVENIS *cum monuit, ut fidiſſimus amicorum in Pontum miſſis effigiem ſuam acciret*. Si tamen quis eſt qui hanc conjecturam exiſtimet admittendam non eſſe; ego facile illis aſſentiar, qui judicabunt Serapim, modo ut *juvenem*, modo ut *ſenem* effingi, quia ſol etiam exiſtimabant eſſe, vel quia parum ſibi Gentiles in effingendis numinibus ſuis conſtabant.

TA-

TABULA III.

ROma gentium domina, & per excellentiam Urbs dicta tamquam Dea ſummo cultu ab antiquis venerata eſt, Templaque habuit tam apud Romanos, quàm apud exteros. *Alabandeſes* (inquit Livius lib. 35. cap. 6.) *Templum Urbis Romæ ſe feciſſe commemoraverunt* (in Senatu) *ludoſque anniverſarios ei Divæ inſtituiſſe*. Alabanda fuit Cariæ oppidum, quæ regio eſt minoris Aſiæ. Cæſar Octavianus Templum Urbi Romæ, patrique Cæſari, quem Heroa Julium nominavit, Epheſi, & Nicææ clariſſimis Aſiæ, & Bithyniæ Civitatibus fieri permiſit, ut narrat Dio Caſſius lib. 51. & ſic in Græcis veteribus nummis ΘΕΑ ΡΩΜΗ ſæpiùs inſcribitur. In ipſa quoque Urbe plura ei Templa ædificata ſunt, inter quæ ſuperbiſſimum fuit illud ab Antonino Pio erectum, cujus occurrit typus in nummis ejuſdem Imperatoris cum epigraphe, ROMAE AETERNAE. Repræſentatur autem hæc Dea cum galea criſtata nudam habens mammam dextram Heroinæ inſtar eo planè modo, quo exhibetur in hac imagine, & deſcribitur à Corippo lib. 1. de laudib. Juſtini.

Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exſerto & nudam geſtantem pectore mammam,
Altricem Imperii, libertatiſque parentem.

Cicero in Catil. Orat. 4. Romam vocat *lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium*. Tibull. lib. 2. el. 5. immortalitatis nomen ei tribuit.

Romulus æternæ nondum formaverat Urbis
Mœnia.

Martialis ep. 8. lib. 12.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Iſidorus lib. 8. Orig. cap. 6. *Roma ſola Urbs, cætera Oppida*. Sed non ſoli authores profani Urbem Romam his ſublimibus titulis decorarunt; ipſum etiam audiamus Hieronymum lib. 2. contra Jovin. de illa ſic loquentem. *Urbs potens, Urbs Orbis domina, Urbs Apoſtoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum, Roma, aut fortitudini nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis juxta Hebræos.*

TABULA IV.

BAcchus hic repræſentatur facie juvenili & muliebri, prout ab Albrico depingitur, teneroque ac delicato vultu, crinibus more puellarum collectis & pendentibus. Ovidius lib. 4. Metam.

..... Tibi enim inconſumpta juventas
Tu puer æternus, Tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cælo; tibi, cum ſine cornibus adſtas,
Virgineum caput eſt.

Vitium frondibus, & uvis coronatus exhibetur juxta ejuſdem Ovidii deſcriptionem lib. 3. Metam.

Ipſe racemiferis frontem circumdatus uvis.

Harum enim ferebatur inventor; cui tamen opinioni refragatur Tertullianus in Apolog. cap. 11. Bacchum non inventorem vitis, ſeu vini uſus, ſed tantum demonſtratorem fuiſſe ſcribens. Caput Dei mitrâ vincitur ſolito ejus ornamento. Propertius lib. 4. el. 2.

Cinge caput mitrâ, ſpeciem furabor Jacchi.

Sed quare vinculo caput alligare ſolitus fuerit, declarat Diodorus apud Euſebium lib. 2. Præp. Ev. cap. 2. Πρὸς δὲ τὰς ἐκ τοῦ πλεονάζοντος οἴνου κεφαλαλγίας, ἀναδεδέσθαι τὴν κεφαλὴν μίτρα. *Porrò* (inquit) *mitrâ quidem revinctum illum caput habuiſſe ferunt, adverſus acutos capitis dolores, quos ex immoderato vini hauſtu pateretur.* Flores quidam roſis ſimiles mitræ annexi ſunt adverſus ebrietatem, ut docet Athenæus, valentiſſimis, quibus veteres non convivarum frontes tantummodo, ſed & calices toroſque ſolebant adornare. Horatius lib. 1. Carm. od. 36. *Neudeſint epulis roſæ.* Et Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut è veſte ſacris tendent umbracula ſertis
Vincta: coronatus ſtabit & ipſe calix.

Bacchum diverſa nomina ſortitum fuiſſe, refert Auſonius ep. 30.

Ogygia me Bacchum vocat.
Oſirin Ægyptus putat.
Myſi Phanacen nominant.

Dio-

Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum.

Dictus eſt Liber à liberando, quod vinum à curis mentem liberet, triſtitiæque mederi videatur: non autem ob licentiam linguæ. Auctor eſt Seneca lib. de tranq. vitæ. Huic imagini ab una parte ſubjicitur patera, ſeu Bacchi poculum, quod & ſcyphus, & cantharus vocatur: ab altera phallum, cujus pompam Melampus in Græciam primus introduxit, teſte Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum deſcribens ſacram Bacchi pompam, amphoram vini cum palmite, hinc hircum quem trahebat aliquis, poſt ciſtam nucum, & phallum recenſet. Plura vide apud Euſeb. lib. 2. Præp.Ev.cap.1. Arnobium lib.5. adv. gent. Diodorum lib.1. cap.2. Auguſtinum lib.7. Civit. Dei cap. 21. & 24. & Æliam Cretenſem.

TABULA V.

SEquitur alia ſtatua pariter elegans, ſed argentea, & raritate conſpicua extans in celebri Patrum Carthuſianorum Muſeo antiquarum ſupellectilium, ac præcipuè nummorum cujuſvis metalli, & moduli jam refertiſſimo. Hanc quidem Floram aſſerunt. Bacchum alii floribus coronatum. Facies virilis eſt muliebritatem ſpirans, & juveni Baccho valdè conveniens, qui nonnumquam cum crinibus more puellarum collectis, teneroque, ac delicato vultu juxta ſuam duplicem naturam repræſentatur. De Coronis egimus in Sec. 1. Qui plura volet, conſulat Athenæum lib. 15. Deipnoſ. In omni fere ſagrificiorum genere frequens fuit coronarum uſus; maxime tamen coronis uſi ſunt in ſacris Bacchi. Auctor enim eſt Plinius lib. 16. Hiſt. cap. 4. *Primum omnium Liberum Patrem, ſive Bacchum impoſuiſſe capiti ſuo coronam ex hedera; poſtea Deorum honori ſagrificantes ſumpſiſſe victimis ſimul coronatis.* Alioquin Bacchi coronam hederaceam, & lauream fuiſſe ex Tertulliano de coron. mil. cap. 7. intelligimus. Nil vulgarius eſt corona Bacchi pampinea. Sed & legimus apud Euripidem in Bacchis ver. 702. Bacchantes ſibi impoſuiſſe coronas hederaceas, & quernas, & ſmilace florida compoſitas,

tas, imo & coronæ myrteæ in ſacris Bacchi meminerunt. Ariſtophanes, ejuſdemque Scholiaſtes.

TABULA VI.

VIdemus equidem hic omnium pulcherrimum ſimulacrum, ſcalpro depromtum ex marmore, molliſſimum ſimul, ac robuſtiſſimum, nudato corpore, viro dormienti ſimile, dextrum brachium hederacea corona redimito capiti ſupponens ad occipitium, tam inſigniter omni ex parte elaboratum, ut univerſi, qua pingendi, qua ſculpendi celebriores Artifices in ejus admirationem convolantes unanimi conſenſione, extiment, laudatiſſimo id ſæculo, ac celeberrima Antiquitatis manu efformatum; nec præ illo quot quot in Urbe ſtatuæ viſuntur majorem exhibere artis præſtantiam, aut documenta meliora; adeo ut illi nihil ad opus undique abſolutiſſimum ipſa ab arte addi poſſit. Porro vivum in eo, ſpirantemque primo intuitu ex primariis Diis aliquem credas expreſſum; at Seminumen eſt, appellaturque Faunus, quales ſunt Cornigeri, Corniger & ipſe, ut Poeta Ovidius in Oenon. teſtatur

Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta
Faunus, in immenſis qua tumet Ida jugis.

Faunum Pici filium vetuſtiſſimum Latinorum Regem, Faunorum, Satyrorumque Patrem faciunt Mythologi, vereor tamen an recte; ille etenim qui rudioribus hominibus ſortis melioris auctor primus, eos ab agreſti, & cyclopeâ vitæ ratione ad placidiorem diſciplinam, cultumque revocaverit, & omnis religionis, & ſacrorum fundamina jecerit, inter beneficos potius, miteſque Deos foret enumerandus: Quum è contra nemo ignoret Faunos ex genere Satyrorum eſſe, & Dœmonum chorum implere; quique homines attonitos reddere credebantur, & atra munia ſubire; hinc facili quidem negocio tales terrificos, infeſtoſque Deos per vaſtos camporum tractus, & lucos, ſylvaſque rudis ſibi finxit popellus; ibi enim & panicos timores muliercularum noſtrarum non raro adhuc agnoſcere poſſumus. Ceterum qui adſerunt Faunum eundem eſſe cum Græcorum Pane veritatem magis acu

teti-

tetigerunt. Ex his igitur aliiſque probare contendit Bochartus Faunum alium in Latio regnaſſe, meras eſſe nugas, ab iis confictas, quos latebat Faunum eſſe Panem Arcadem.

TABULA VII.

FAunum ſequitur Satyra, ſive Fauna caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus inſignis, cincta eſt pelle animalis per ungues ante pectus adſtrictâ more Satyrorum, Bacchantium, Nebridum, aliorumque Liberi patris ſequacium, qui ſolebant ſe veſtire variis Caprorum, Cervorum, Leonum, & Tigrium pellibus, juxta Claudiani deſcriptionem lib. 1. de rap. Proſerp.

. . . . Leniſque ſimul procedit Jacchus
Crinali florens hedera, quem parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.

TABULA VIII.

DEpingitur Bacchus ab Herodoto lib. 7. cap. 74. lævâ thyrſum geſtans, dextra ſchyphum, cujus pedibus aſſidet Pantheriſcus. Baccho ejuſque ſequacibus thyrſum ideò datum eſſe ſcribit Phornutus, quòd ebriorum pedes ſuum officium difficiliter peragant, ſive, ut docet Lil. Giraldus ſyntag. 8. quòd rarò ſine rixa compotationes finiantur. Caput habet cinctum mitrâ more veterum, qui capitis vinculum adverſus ebrietatem ſubſidium continere putabant. Scyphum ſeu cantharum tenet, quòd uſus vini repertor crederetur. Fauno, vel Sileno quaſi ebrius innititur, hos Bacchi ſequaces fuiſſe narrat Suidas. Panthera ei comes tribuitur, teſte Philoſtrato Imag. lib. Παρδάλις τῷ Θεῷ σύμβολον. *Panthera Bacchi ſymbolum*. Ea de cauſa inquit Oppianus lib. 4. de Venat. quòd illa vino gaudeat.

Παρδάλιας δὲ δῶρα Διονύσοιο δάμασσαν.
Pantheras etiam dona Bacchi capiunt.

Vel ad indicandum efferatas mentes temperato vini uſu mulceri, Bacchus enim Lyæus dictus eſt, quaſi lenitatem præſtans, ſi Fulgentio fides lib. 2. Mythol. Sic etiam Tibullus lib. 3. el. 6. *Ille*

Ille facit dites animos Deus, ille ferocem
Contudit, & dominæ miſit in arbitrium.
Armenias tigres, & fulvas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.

TABULA IX.

IN hac Tabula ſpectanda eſt Bacchantium cohors. Duæ Bacchæ ſunt veſte eadem videlicet talari, & brevi tunica, pallam quoque ſeu pallium variis flexibus corpori, ut Plautina utamur voce *centuplicatum* habent: Pedes nudi, comæ nodo colliguntur ceterum effuſæ. Jactatio capitis feſtivæ lætitiæ modum non excedit, facie tantiſper ad comites a tergo ſequentes reflexa, qui geſtus cymbalis ludentium proprius eſt. Multa porro muſices iſtrumenta, ne dicam pene omnia Liberi, & Cereris ſacra lætiora, & auguſtiora reddebant, veluti tympana, ſiſtra, tibiæ, crotola, & alia id genus, inter quæ Cymbala videntur fuiſſe hiſce feſtis peculiaria.

Vocamus cum Pitiſco cymbala, non ut aliqui, crotala duo rotunda; & concava vaſa ærea, quæ inter palmas tenent, & magno ſimul impetu collidebant, ita ut labrum labro, ideſt concavi unius orbis peripheria alterius peripheriæ reſponderet, ingentemque crepitum ederet. Hujuſcemodi iſtrumenta inter manus Bacchantium multa penes Montfauconium alioſque videre eſt. Fuiſſe hæc Bacchi propria poetarum etiam non unus oſtendit locus. *Æra rotunda Cybeles* vocat Propertius lib. 4. eleg. 7. verſ. 61. *Cava cymbala recrepantia* Catullus de Beren. & Ati, *gemina ænea* Statius VIII. Thebaid., de illis fortaſſe Ovidius Faſt. IV.

Æraque tinnitus ære repulſa dabant.

Qui igitur ea pulſabant, alteram ex hiſce æreis cuppis læva tenebant, ita ut concava ſuperficies Cœlum aſpiceret, alteram dextra concava parte terram verſus atque a ſiniſtro latere cervice tantiſper in dexteram partem flexa. Qui corporis geſtus, & inceſſus in noſtro marmore optime obſervantur. Cymbaliſtrias itaque has eſſe fœminas quiſque facile cenſebit.

TA-

TABULA X.

BAcchica pompa in hoc elegantiſſimo marmore inſpicitur; præcipue nobis ſeſe offerunt quamplurimæ Satyrorum imagines, ut & in ſuperiori marmore. Omnibus notum Satyros fuiſſe Bacchi comites, & miniſtros. Ὁι Διονύσου θεράποντες οἱ Σάτυροι, dicit Lucianus περὶ ὀρχήσεως. Atque Strabo lib. x. Geogr. in Bacchi miniſtris numerat *Silenos*, *Satyros*, *Bacchas*, *Lenas*, *Thyas*, *Mimallonas*, *Najades*, *Nymphas*, *Tityros*. Eorum varium habitum formamque deſcribit Nonius in Dionyſ. lib. XIV. verſ. 130. & ſeq. Satyrorum etiam fuiſſe varia genera jam annotavit Jul. Cæſ. Scaliger lib. 1. Poetic. cap. 17. Vides vero in hoc marmore Satyros capripedes, uti Lucretius lib. 4. verſ. 584. ait:

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphaſque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos eſſe loquuntur.

Hinc & Græcis dicebantur αἰγίποδες, ſive τραγόποδες. Vides tam Satyros, quam Satyras cornutos. Sic enim Satyri a Luciano in Concilio Deorum dicebantur κεράσται, ideſt *cornigeri*: *qualia fere recens natis hœdis naſcuntur cornua*. Quo ad Bacchicum chorum pertinet, atque ad Orgia audiamus Ulpianum Rhetor. in Schol. ad Demoſt. Orat. adverſus Midiam. Qui Bacchi feſtum celebrabant, imitatione comitatus ejus id celebrabant: alii Satyrorum, alii Bacchantium, alii Silenorum habitum imitantes, primitias uvarum fructuumque offerentes. Plutarchus indicat Bacchanalibus homines aliquando *perſonatos* inceſſiſſe.

Obſervatur etiam in præclariſſimo marmore Caprum ſacrificio Bacchi deſtinatum prope Silenum ſtantem. Quamvis vero utique ordinarium Bacchi ſacrificium fuit hircus; invenimus tamen, eidem aliquando & oves, & tauros fuiſſe immolatos. Id quod docet Nonnius in Dionyſ. lib. 47. circa finem. Atque Herodotus in Euterpe commemorat, in *honorem Bacchi, die ſolemnitatis Dorpiæ, Ægyptios ſingulos ante fores ædium ſuarum ſues jugulaſſe*.

TABULA XI.

SEd & jam contemplemur & Arborem: An ne Bacchum in lucis cultum ſignificat? An vero putemus ſic deſignari ſacra Bacchi arcana, veluti *variis frondibus obſita*, ut vocantur ab Horatio lib. 1. Od. 18. An vero generatim exiſtimemus notari campeſtrem pompæ locum? An denique exiſtimemus innui hac ipſa figura arbores in tutela Bacchi fuiſſe. Ita certe Bacchus a Phornuto vocatus eſt, *circum arborum tutor datorque Deus*.

Non niſi omnis Mythologiæ veterum ignarus, neſcire poteſt, quantus, quamque frequens uſus ſerpentum fuerit in ſacris Bacchicis. Certe ὄφιν τετελεσμένον hoc eſt *ſerpentem myſteriis initiatum* ſignum Bacchicorum orgiorum fuiſſe teſtatur Clemens Alexandrinus in adnot. ad Gentes p. 9. ubi pius Scriptor illa ſerpentum Bacchicorum myſteria ad eum ſerpentem, a quo Eva mater humani generis eſt ſeducta, refert. Nimirum Bacchus, ſimul ac natus fuerat, coronatus fuiſſe dicitur δρακόντων στεφάνοις, quod eſt apud Euripidem in Bacchis v. 100., & Nonius in Dionyſ. lib. 7. verſ. 101. docet Bacchum habuiſſe in ſignum ſuæ juventutis *ſerpentinam mitram*; demum videndus eſt Cl. Lamius in Diſſert. de Ciſtophoris, & Serpentum cultu inter Diſſert. Academ. Cortonenſ. Qua propter in Bacchicis Orgiis cum primis Dracones, aut Serpentes ciſtis includebantur; quas ciſtulas Bacchantium Chorus circumferre ſolitus eſt, id quod innumera monumenta veterum atque teſtimonia teſtantur. Hinc & capita eorum, qui Bacchi ſacra celebrarunt, redimita ſæpe fuerunt ſerpentibus. Obſervavit Rubenius in Diſſert. de Num. Aug. ſerpentes illos, quorum in Orgiis uſus fuit, fere fuiſſe ex illo anguium genere, quos Græci παρείας vocarunt, qui haudquaquam venenati ſunt, nec, quamvis aliquem mordeant, noceant illi; denique *orgiaſticos illos ſerpentes*, quibus in myſteriis uſi ſunt, haud ſemper veros, & vivos fuiſſe angues; ſed ſæpe fictos ex auro, vel alio metallo; ſicque draconem illum, qui in Jovis orgiis per ſinum eorum ductus eſt, qui myſteriis erant initiandi ex auro conflatum fuiſſe. Haud ſecus & Iſacus Voſſius in Coment. ad Catullum p. 222. cenſet

ſet

ſet in ſacris Bacchi, & Cybeles non ſemper vivos adhibitos fuiſſe ſerpentes; ſed *flagella*, quæ & manibus tenuerunt, & quibus capita & corpora ſua incinxerunt quod anguino ritu è loro crinibuſque eſſent contexta, & ipſa quoque *angues* appellata fuiſſe.

TABULA XII.

CYbele uxor Saturni vulgò repræſentatur cum corona turrita; quia ipſiſſima Terra habetur, quæ urbibus exculta eſt, ut notat Servius ad lib. 10. Æneid. Pedem ſiniſtrum roſtro navis imponit, fortè ut denotet globum terreſtrem ex aqua & terra compoſitum eſſe, terræque extremitates maritimis undis allui. Varia hujus Deæ nomina recenſet Strabo lib. 10. eamque nominatam ſcribit Berecyntiam à Phrygibus, Rheam à Troibus Idam accolentibus, Matrem Deorum, & Agdeſtin, & Phrygiam, Magnam Deam, à locis autem Idæam, Dindimenen, Pylenen, & Peſſinuntiam. Fuit etiam dicta Ops, quòd terræ ope vita hominum ſuſtentetur; Veſta, ſive quòd terra rebus omnibus veſtiatur, ſeu quia vi ſua ſtat, ut docet Ovidius lib. 6. Faſtor. Mater alma ab alendo; & Pales, quòd ſit pabulorum Dea; Bellonam quoque, Deam Syriam, & Iſidem illam vocat Apulejus lib.8. Metamorph.

TABULA XIII.

SEquitur Ceres Saturni & Opis filia dextra facem gerens. Cererem ea de cauſa inter Deas relatam ſcribit Plinius lib. 7. cap. 56. quòd docuerit molere frumentum, panemque ex illo conficere, cùm anteâ homines glande veſcerentur. Ovidius lib. 5. Metam.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris.

Unde Frugifera nominata eſt, habuitque cum Baccho vini potus inventore conjuncta ſacra; idem Ovidius lib.3. Faſtor.

Ipſe ſuos ludos uvæ commentor habebat,
Quos eum Tedifera nunc habet ille Dea.

Tediferæ nomen ſortita eſt, quòd filiam Proſerpinam à Plu-

à Plutone raptam inveſtigando tedis in Ætna monte accenſis univerſum terrarum Orbem luſtraverit, ut notat Appollodorus lib. 1. Biblioth. Sic etiam canit Statius lib. 12. Theb.

Qualis ab Ætnæis accenſa lampade ſaxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Auſonium, Siculumque latus.

Eadem legum inventrix credebatur, unde à Græcis Θεσμοφόρος, & à Latinis Legifera dicta eſt.

TABULA XIV.

NEptunus maris Deus hìc exhibetur paluſtribus juncis coronatus, cum capillo, & barba tortis, ac prolixis, more Deorum fluviatilium, ſiniſtrâ elevatâ fortè tridentem gerens, quo triplex aquarum virtus innuitur, liquida nempe, fœcunda, & potabilis, juxta Fulgentii interpretationem lib. 1. Mythol. dextrâ extensâ fluctus marinos compeſcens, planè ut deſcribitur à Virgilio lib. 1. Æneid. Cùm hoc Simulacrum temporis injuriâ ambabus mutilatum ſit manibus, quid illis geſtaverit, conjectandum; fortaſſe delphinum tenebat; ſiquidem tam delphinus, quàm tridens Neptuni ſunt inſignia. *Qui Neptuno ſimulacrum faciunt*, inquit Hyginus lib. 2. Aſtronom. *Delphinum aut in manu, aut ſub pede conſtituere videmus; quod Neptuno gratiſſimum eſſe arbitrantur*. Hic Deus dictus eſt à Græcis Ποσειδών, quod pedibus terram quatiat; ut & Ἐννοσίγαιος, ἀπὸ τῆ ἔνοσις, concuſſio, & γαῖα, terra. Similiter etiam Σεισίχθων motor terræ, à verbo σείω, quatio, concutio, & χθών, *terra ſolum*. Unde ſcribit Ammian. Marcel. lib. 17. Poëtas veteres, & Theologos Neptunum humentis ſubſtantiæ poteſtatem Ennoſigæum, & Siſichthona nuncupaſſe.

TABULA XV.

MErcurium dixerunt veteres quaſi mercium curam; omnem enim negotiatorem dici poſſe Mercurium docet Fulgentius lib. 6. Mythol. De marſupio, quod gerit, hæc Georgius Codinus de orig. Conſtant. Τῦ κέρδοις αἴτιον λέγουσι, ὲ ἐμπόριον τὸν Ἑρμῆν. ὅθεν τὸ ἄγαλμα αὐτῦ ἱςῶσι βαςάζειν μαρσίπιον.

Mer-

Mercurium lucri authorem perhibent, & præſidem mercaturæ; quocirca ſimulacrum ejus marſupium geſtare faciunt. Ariſtophanes etiam ſtatuit eum ἐμπολαῖον; unde apud Ovid. Mercator hunc Deum alloquens ait lib. 5. Faſt.

Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro;
Et fac ut emptori verba dediſſe juvet.

Et apud Plautum in Sticho act. 3. ſc. 1.

Cum benè re geſta ſalvos convertor domum;
Neptuno grates habeo, & tempeſtatibus,
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucriſque quadruplicavit rem meam.

Etenim Mercurii duo ſunt munera, nuncium Deorum agere, & lucrum afferre Mercatoribus. *Bonis nunciis* (inquit C. Cæſar lib. 3. de bel.civ.) *afficit homines Mercurius, & nunciis præeſt.* Utrumque autem munus ipſemet declarat expreſsè apud Plautum in prolog. Amphit.

Nam vos quidem id jam ſcitis conceſſum, & datum
Mibi eſſe ab aliis Diis; nunciis præſim, & lucro.

Hic Deus apud Græcos λόγιος dictus eſt, quaſi ſtudiorum, litterarum, & eloquentiæ præſes juxta Budæi interpretationem in Comm. Illum Jovis & Majæ filium finxerunt veteres, ideſt, mentis & prudentiæ, ut docet Georgius Codinus, cujus verba hic refero. Τὸν Ἑρμῆν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, κατὰ τὴν αὐτῶν πεπλανημένην μυθολογίαν, υἱὸν Διὸς λέγουσι καὶ Μαίας, οἷον τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως. ἐκ νοῦ γὰρ καὶ φρονήσεως ὁ λόγος γεννᾶται. διὰ τοῦτο καὶ πτερωτὸν αὐτὸν ποιοῦσι, ὡς ταχύν. οὐδὲν γὰρ λόγου ταχύτερον, καὶ Ὅμηρος, ἔπεα πτερόεντα. *Græci & Romani veteres ſecundum falſam eorum mythologiam dicunt Mercurium Jovis & Majæ filium eſſe, ideſt, mentis & prudentiæ, nam ex mente & prudentia oritur oratio. Propterea etiam alatum fingunt, quia ſermone nihil eſt velocius, unde Homerus verba vocat alata.* Caduceum, quem ſiniſtrâ manu tenet, apertæ orationis rectitudinem ſignificare ſcribit Cælius Rhodiginus lib. 21. cap. 6. Serpentes verò implicitos diſſidentes orationis virtute conciliari voluntates. De caduceo meminit Iſidorus lib. 8. Orig. cap. 11. *Mercurius* (inquit) *virgam tenet, quæ ſerpentes dividit, ideſt, venena; nam bellantes & diſſidentes interpretum oratione ſedantur.* Unde vocatur hic Deus à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 12. vo-

vocis & ſermonis potens. Refert Jamblichus ſect. 1. de Myſt. cap. 1. Ægyptios ſcriptores Mercurio veluti omnium inventori ſuos libros ſcribere ſolitos fuiſſe, eumque præeſſe ſapientiæ, & eloquio. Proclus etiam lib. de Anim. & Dæm. mentionem de illo facit his verbis. *Mercurius ut Jovis nuncius paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet diſciplinam; atque iterum, ut inquiſitionis eſt auctor, inventionem ſuis præſtat alumnis*. Scribit Pauſanias in Arcad. Mercurium mandata Jovis præferre, animaſque mortuorum ad inferos deducere: eadem leguntur apud Petronium Satyr. cap. 100. & Virgilium lib. 4. Æneid.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit;
Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

Caduceus erat apud Græcos ſignum pacis, & Caduceatores vocabantur, qui ad pacem mittebantur legati, ut innuit Amm. Marcell. lib. 21. *Caduceatoribus miſſis ex more*. His injuriam intuliſſe maximum habebatur nefas, teſte Cælio Rhodigino lib. 21. cap. 6. Mercurium Auſonius furem vocat Technopag.

Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.

Etenim Tireſiæ fertur ſubripuiſſe boves, tridentem Neptuno, Marti gladium, ſceptrum Jovi, Apollini arcum & ſaggittas, forcipem Vulcano, & Veneri ceſtum. Poſſidebat olim *le Feure* aurifex Gallus elegantem æream Mercurii ſtatuam, aliaſque imagunculas rei antiquariæ ſtudioſorum inſpectione non indignas.

TABULA XVI.

HOc elegantiſſimum Minervæ ſimulacrum in theſauro Chriſtinæ Auguſtæ aſſervabatur, cujus ferè ſimilis imago ſub iſtius Deæ vel Aſpaſiæ nomine inter gemmas exhibita eſt. Galeam habet illa quadrigis, pegaſo, & ſphinge ornatam, quæ omnia propria ſunt Minervæ ſymbola, & quæ Sect. 1. pro ingenii noſtri modulo explicavimus. Gorgona ei ponitur in thorace ut favorabile amuletum, cui credebant veteres ineſſe vim quamdam præſtandæ ſecuritatis, & abigendi pericula.

TA-

TABULA XVII.

SEquitur aliud pulcherrimum ejuſdem Minervæ ſignum habitu currentis, dextrâ forte haſtam, lævâ gorgonam pectori affixam tenentis: caſſidi ſuper impoſitæ ſunt Sphingis, & Pegaſorum imagines, de quibus alibi. Currit hæc Dea vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, ſi fides Phornuto, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam ſatis eſt inſtructa, unde Victoria eſt appellata*.

TABULA XVIII.

PIngitur Diana Epheſia cum multis mammis, velut alma mater, quæ uberibus ſuis alit genus humanum. De illa mentionem facit D. Hieronymus in Epiſt. ad Epheſ. *Erat Epheſi Templum Dianæ, & ejuſdem in ipſo Multimammia, ideſt, multarum mammarum effigies, quia cultores ejus decepti putabant eam omnium viventium nutricem*. Celeberrimum hoc Templum in nummis imperialibus occurrit: in eo centum viginti ſeptem columnæ fuerunt ſexaginta pedum altitudine, ſingulæ à ſingulis regibus factæ, ex quibus trigintaſex mirabili artificio cælatæ, quales fortè ſunt Trajanæ & Antoninianæ Romæ etiam nunc extantes. Elegantem hujus Templi deſcriptionem, vide apud Philonem lib. de VII. Orbis Miraculis, Plinium lib. 17. cap. 40. & Vitruvium lib. 2. de Architect. cap. 9. & lib. 3. cap. 1. qui de Jonica ejus exædificatione, ambitu, & Architectis plura referunt, & nuper Cl. Marchio Polenus in Diſs. Acad. Corton.. Scribit Plutarchus in Opuſculo de vitando ære alieno debitores ad hoc Templum confugientes tutos à creditoribus, & intactos remanere. Hæc Dea coronam turritam gerit in capite, quia eadem credebatur Iſis, Ceres, & Cybele ſive Terra, quæ urbibus exculta eſt. *Et quoniam* (inquit Codinus de Orig. Conſtant. (*cujuſque urbis ſedes terra eſt, fingitur turrita, quaſi urbes geſtaret*. Καὶ ἐπειδὴ ἕδρα πάσης πόλεως ἡ γῆ ἐστι, ὡς βαςάζουσα τὰς πόλεις, πλάττεται πυργοφόρος. Audiamus etiam Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 20. Iſidem ad inſtar Dianæ Epheſiæ deſcribentem. *Iſis cuncta religione celebratur, quæ eſt vel terra, vel natura rerum ſubjacens Soli. Hinc eſt, quòd continuatis uberibus corpus Deæ omne denſetur: quia vel*

vel terræ, vel rerum naturæ halitu nutritur univerſitas. Sic Apulejus lib. 11. Metam. Iſidem, Deûm Matrem, Minervam, Venerem, Dianam, Proſerpinam, Cererem, Junonem, Bellonam, Hecaten, Rhamuſiam unam & eamdem eſſe docet, *cujus numen unicum multiformi ſpecie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis*. Etenim tot numinum attributa in hoc Simulacro conjuncta repræſentantur: muralis nempe Phrygiæ Cybeles corona, noctilucæ Iſidis velum, Cancer Lunæ, Epheſiæ Dianæ Victoriæ & mammæ, ejuſdem Siculæ Cervi & Apes, Magnæ Matris Leones, Cereris Eleuſinæ Boves & Dracones, Minervæ Sphinx, Telluris denique glans & fructus. Vir præclari nominis, doctrinâque præſtantiſſimus Jo. Petrus Bellorius quondam Claudii Menetreji ceimeliothecæ Barberinæ Præfecti de Symbolica Dianæ Epheſiæ ſtatua librum in lucem reſtituit, ſuiſque eruditiſſimis notis illuſtravit, & adauxit, quem conſulere poterit, qui ulteriorem hujus ſimulacri expoſitionem deſiderabit.

TABULA XIX.

Similem Dianæ Luciferæ imaginem exhibuimus inter gemmas, & explicavimus. Hæc ab illa tantummodo differt, quòd Orbi inſiſtat, quem lumine ſuo tamquam ardenti face conſpicuum, lucidumque reddit. Scribit Firmicus Matheſ 2. & 4. eamdem terræ imperium ex vicinitate fortitam cuncta animantia corpora concepta procreare, & generata diſſolvere, ideoque omnem corporis humani ſubſtantiam ad poteſtatem lunaris numinis ſpectare. Dicta confirmat D. Ambroſius in 4. Hexam. docens Lunam id in ſe induere miniſterium, in quod & frater ejus, ut illuminet tenebras, foveat ſemina, augeat fructus. Hæc Dea partubus quoque mulierum favere credebatur. *In partu* (inquit Tertullianus lib. de Anima cap.39.) *Lucinæ & Dianæ ejulatur*. Ea de cauſa teſte Macrobio lib. 7. Saturn. cap. 16. *Quia proprium ejus munus eſt diſtendere rimas corporis, & meatibus viam dare, quod accelerando partui ſalutare eſt*. Unde dux naſcentium, mortalium corporum auctor, & conditrix vocatur ab eodem Macrobio lib.1. in ſomn. Scip.cap.11. Audiendus etiam Por-

Porphyrius apud Euſebium lib. 3. præp. Ev. cap. 3. de illa ſic loquens. Λοχία τὸ ἡ Ἄρτεμις, ϗ περ, ὅσα παρθένος, ὅτι ὁ τῆς νουμηνίας δύναμις παραθετικὴ εἰς τὸ τίκτειν. *Ac partui quidem tametſi virgo Diana præeſt, quod novilunio vis quædam inſit, quæ pariendi facultatem afferat.* Ideòque facem ardentem manu gerit; quâ veteres novilunii virtutem ſignificabant, teſte eodem Euſebio loco citato. De Velo diſſeruimus Sect. I.

TABULA XX.

Petrus Abbas Seguinus in ſelectis ſuis numiſmatibus nummum æreum Philippi junioris ab Antiochenſibus percuſſum protulit, in cujus averſa parte ſtantes exhibentur tres figuræ muliebres obverſis tergis junctæ, modiis capitibus impoſitis, huic noſtræ imagini (nunc munificentia Benedicti XIV. in Muſeo Capitolino) ferè ſimiles; etenim illarum media facem utrâque manu gerit; dexterior Serpentem dextrâ, lævâ clavem antiquæ formæ; ſiniſterior verò dextrâ ſtimulum, vel gladium, lævâ flagellum; pedibus illarum ab utraque parte Canis aſſiſtit. Vir eruditiſſimus inſolitum hunc typum ad Furias putavit referendum, quibus divini honores à Romanis, Græciſque tributi fuere, ut narrant Pauſanias in Arcad. & Corinth. & Cicero lib. 3. de natura Deorum, qui eas Fanum Athenis, Romæ Lucum habuiſſe ſcribit. Spanhemius in lib. de Cæſ. Imp. Jul. fol. 54. Gordiani Pii nummum æreum maximi Moduli in Theſauro Regio aſſervatum deſcribit, cujus averſa pars ſimilem typum exhibet, quem & ipſe doctrinâ præſtantiſſimus ad Furias credit pertinere. Summis viris in re antiquaria facilè Principibus vix audeo refragari; ſed quia in obſcuris verſamur, quorum interpretationes poſſunt diverſimodè conjectari, mihi quoque licebit aliquam de hac imagine ſententiam proferre. Hoc igitur ſimulacrum ad Hecaten referendum cenſeo, quam Minutius Felix Triviam nominat trinis capitibus, & multis manibus horrificam. Quid autem horribilius tedis, funibus, Serpentibus, & ſtimulis? Quid proprius infernorum Deæ? Canes ipſi in Seguini nummo expreſſi Hecatæ immolabantur, quam veteres Equum, Taurum, Leænam, & Canem

nominabant: auctor eſt Porphyr. lib.4. de abſtin. Τὴν δ' Ἑκάτην ἵππον ταῦρον δὲ λέαιναν κύνα. Luna, Diana, Hecate idem credebatur numen, ſi fides Phornuto; unde harum trium figurarum prima Lunæ creſcenti veluti diademate coronata exhibetur, cui perſea impoſita eſt, Iſidi, quæ eadem cum Luna habebatur, conſecrata, ut docet Plutarchus in lib. de Iſ. & Oſ. Facem ardentem utrâque manu gerit, quâ novilunii virtus ſignificabatur.

TABULA XXI.

SEcunda caput habet coronâ radiatâ ornatum, Reginæ Manium Inſigni, virtutem Solarem frugum productioni neceſſariam forſan indicante: dextrâ gladium ſive ſtimulum tenet, lævâ Serpentem. Pauſanias in Arcad. deſcribit ſimulacrum Dianæ, alterâ manu lampadem, alterâ duos Dracones geſtantis, fortaſſe quia Proſerpina, quæ eadem & Diana, pro ſegetibus accipiebatur, ſegetes autem ventis agitatæ Serpentum meatus imitantur; forſan etiam Dracones iſti ad iter Lunæ fluxuoſum iiſdem meatibus ſimile referuntur, ut & ad viperea flagra, quæ Prudentius ad Hecaten pertinere docet.

. . . . *Putatur*
Agmina vipereo ſuperis inducere flagro.

Audiamus, quid de ſtimulo, & Dracone ſentiat Euſebius lib. 2. Præp. Ev. cap. 5. Κύει μὲν ἡ Δημήτηρ, ἀνατρέφεται δὲ ἡ κόρη, μίγνυται δ' αὖθις ὁ γεννήσας οὑτοσὶ Ζεὺς τῇ Φερεφάττῃ, τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ μετὰ τὴν μητέρα, Δηῶ, ἐκλαθόμενος τοῦ προτέρου μύσους, καὶ μίγνυται δράκων γενόμενος, ὃς ἦν ἐλεγχθείς. Σαβαζίων γοῦν μυστηρίων σύμβολον τοῖς μυουμένοις ὁ διὰ κόλπου Θεός. Δράκων δὲ οὗτος διολκούμενος τοῦ κόλπου τῶν τελουμένων, ἔλεγχος ἀκρασίας Διός. Κύει καὶ ἡ Φερεφάττα παῖδα ταυρόμορφον ἀμέλει φησί τις ποιητὰς εἰδωλικός, Ταῦρος

Πατὴρ Δράκοντος, καὶ πατὴρ Ταύρου Δράκων,
Ἐν ὄρει τὸ κρύφιον Βουκόλος τὸ κέντρον.

Ceres quidem peperit, puella verò educatur: rurſum ecce tibi caſtus Jupiter cum Pherephatta, quam ipſe genuerat, poſt Cererem matrem congreditur execrandi flagitii prioris oblitus; & congreditur Draconis formâ tectus, ſic tamen, ut qui ſub ea latet, manifeſtò poſt-

poſtmodum teneatur. Enim verò Sabaziorum utique myſteriorum iis, qui ſacris initiantur, ſymbolum eſt, Deus ſinum pervadens: Deus autem iſte Draco eſt, qui per medium eorum, quos ſolemni ritu initiant, ſinum trahitur, certum planè impotentis Jovis libidinis argumentum. Parit etiam Pherephatta filium Taurinâ ſpecie, nimirum ut Idolorum cultor Poeta cecinit,

Taurus Draconem genuit, & Taurum Draco,
In monte occultum Bubulcus ſtimulum.

Bubulci enim bacchico furore correpti arcana hæc ſacra ducentes paſtoralem ſtimulum celebrabant.

TABULA XXII.

Tertia clavim antiquæ formæ dextrâ gerit, ſiniſtrâ funes. Jano clavis tribuebatur, quem à multis eumdem creditum fuiſſe atque Apollinem, & Dianam, refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 9. *Apud nos* (inquit) *Janum omnibus præeſſe januis nomen oſtendit; quod eſt ſimile* θυραίῳ. *Nam & cum clavi, ac virga figuratur, quaſi omnium & portarum cuſtos, & rector viarum. Pronunciavit Nigidius Apollinem Janum eſſe, Dianamque Janam appoſitâ D litterâ, quæ ſæpè I litteræ causâ decoris apponitur.* Pauſanias verò in El. 1. deſcribit ſimulacra Plutonis, Proſerpinæ, & Nympharum duarum, quarum altera pilam tenet, altera clavem, quæ Plutonis inſigne dicitur eâ ratione, quòd ab eo inferorum ſedes ita clauſa ſit, ut inde nemini reditus pateat; ſicque innuere videtur Hecates clavem geſtans inferorum portas ab ea reſerari. Funes etiam ad pœnas infernales referuntur, clavemque optimè comitantur, ſiquidem quod ligatum eſt & clauſum, effugere haud facilè poteſt. Virgilius lib. 6. Æneid.

. . . . Facilis deſcenſus Averni,
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, ſuperaſque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt.

Laurus autem, quâ coronatum eſt hoc Simulacrum, convenit Hecatæ, ſive Lunæ, teſte Euſebio lib. 3. cap. 3. quoniam à Sole ignea fit.

TABULA XXIII.

Mithras hic exhibetur indumento Perſico amictus, tiarâque redimitus, ut deſcribitur à Luciano in Concilio Deorum. Genu tauro innititur, alterâ manu roſtrum bovinum prehendens, alterâ cultrum ejus tergo inſigens. Mithram Perſæ exiſtimabant eſſe Solem, teſte Suidâ in voce Μίθρυ. Sic etiam Strabo lib. 15. Πέρσαι τιμῶσι δὲ Ἥλιον, ὃν καλοῦσι Μίθραν. *Perſæ* (inquit) *colunt Solem, quem Mithram vocant*. Et Heſychius. Μίθρα ὁ Ἥλιος παρὰ Πέρσαις. Eumdem & Apollinem, & Titanem, & Oſirim eſſe docet Statius lib. 1. Thebaid.

Phœbe parens, &c. (& deinde)
Adſis ô memor hoſpitii, Junoniaque arva
Dexter ames, ſeu te roſeum Titana vocari
Gentis Achemeniæ ritu, ſeu præſtat Oſirim
Frugiferum, ſeu Perſæi ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Bos proſtratus ſymbolum eſt terræ; Mithras eſt Sol calore ſuo fœcundans terram, eamque in ſigno Tauri cultro, ideſt, vi ſuâ penetrans, genitalemque humorem eliciens, ac ſemina foras protrudens ad rerum omnium procreationem, nutrimentumque animalium, quæ per Canem guttas ſanguinis defluentes lambentem indicantur: Canis etiam ut aſtrum Tauro proximum hìc ponitur. Cauda Bovis in ſpicas deſinens terræ fæcunditatem in hoc ſigno innuit; etenim menſe Aprili ſpica è foliculo primùm erumpit. Scribit Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Cancrum aliquo greſſu Solis iter numquam rectum, ſed meatibus plenum oſtendere, & maximè in illo ſigno Solem à curſu ſupero incipere obliquum inferiora petere, ſicque virtus Solaris in Tauro invaleſcens incipit deficere in Cancro, virtuſque genitalis paulatim in illo comprimitur. Ægyptii Serpentis naturæ quamdam ineſſe divinitatem putabant, teſte Euſebio lib. 1. cap. 7. & lib. 3. cap. 3. eumque ſpiritaliſſimum omnium animal, & igneum, proindeque fœcunditatis ſymbolum, unde per Serpentes & fœcunditatem, & in formarum productione varietatem deſignari docet eruditiſſimus Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. Aquila propter altiſſimam volatus velocitatem altitudinem So-

Solis oſtendens in ſummo poſita eſt: illa etiam ob maximam pernicitatem Mithræ conſecrata fuit, ut & Corvus, & Accipiter, de quibus Porphyrius lib. 4. de Abſtin. *Decretum apud primos habetur de animarum in diverſa corpora tranſmigratione, id quod etiam in Mithræ myſteriis videntur ſignificare. Ut enim communionem nobis eſſe cum cæteris animalibus innuant, per animalium nomina conſueverunt nos interſtinguere; adeò ut, qui jam initiati participes ſunt eorumdem ſacrorum, Leones vocent, mulieres Hyenas; famulantes autem Corvos. Itidem in partibus, Aquilæ enim, & Accipitres hi appellantur; & qui leonina aſſumit, circumponit ſibi omnigenas animalium formas. Quorum cauſam afferens Pallas in iis, quæ de Mithra tradit, communem hominum opinionem eſſe inquit, ut ad Zodiaci orbis naturam hæc referenda judicentur.*

TABULA XXIV.

PRæclarum Æſculapii ſignum exhibemus modium geſtantis in capite, baculo, cui Serpens involutus, innixi. Ejus imaginem deſcribit Albricus his verbis. *Æſculapius Deus medicinæ putatur cum barba valde prolixa, indutus habitu Medici, cujus manus baculum cum ſerpente geſtabat intorto.* Modium fœcunditatis, & abundantiæ typum habet in capite, dignum ſanè hujus Dei ſymbolum, ſiquidem abſque bona, & perfecta valetudine nil jucundum, nil pretioſum; at cum optima ſalute ipſemet pauper dives, & felix habetur. Æſculapium à quibuſdam eumdem cum Oſiride creditum fuiſſe ſcribit Tacit. lib. 4. Hiſt. cap. 84. unde non mirum habetur, ſi modium imponitur capiti. Eidem baculum quaſi ægrotantium ſuſtentaculum tribui alibi diximus; Serpens vero additur baculo circumvolutus, juxta Theodoreti mentem ſerm. 7. quòd *morborum malignitatem deſerant ægrotantes ope Medici, ut ſuam veterem pellem Serpentes.* De hoc ſimulacro ſic Statius Papinius.

.... Maximus ægris
Auxiliator adeſt, & feſtinantia ſiſtens
Fata, ſalutifero mitis Deus incubat Angui.

TA-

TABULA XXV.

SAlus Dea hic repræſentatur dextrâ pateram gerens, cui cibus impoſitus eſt, lævâ Serpentem. De Salute, quæ eadem eſt atque Hygæi, plurima diximus in gemmis. Illa ferebatur Æſculapii filia, amboque precabantur, ut morbos depellerent, & adeſſe vellent ægrotantibus. Sic apud Terentium in Hecyra act. 3. ſc. 2.

Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus adgraveſcat:
Quod te, Æſculapi, & te, Salus, nequid ſit hujus, oro.

Serpens huic Deæ tribuitur, tum quia revaleſcentes renovantur, ut Serpentes, & quaſi ſenectutem exuunt, tum quia Serpenti multa inſunt remedia ſaluti & acquirendæ, & conſervandæ opportuna, teſte Plinio lib. 29. cap. 24. Patera verò, cui cibus impoſitus eſt, ſive quòd Salus medicamentis acquiratur, ſive quòd ſolâ Deorum ope & adipiſcatur, & conſervetur. Ædem Salutis C. Junius Bubulcus, quam Coſ. bello Samnitum voverat, Cenſor locavit, Dictator dicavit; hæc à Fabio pictore depicta fuit. P. Victor Templum Salutis in ſexta Urbis regione conſtituit. Salutarem portam, quòd prope ædem Salutis eſſet, Romæ appellatam ſcribit Feſtus.

TABULA XXVI.

VUlcanus hic exhibetur pileatus, malleum dextrâ tenens ad ſimilitudinem fabri deformis, & claudi, ut depingitur ab Arnobio lib. 6. adverſ. Gent. & Albrico de Deorum Imag. cui forceps additur in ſiniſtra, & ſic in nummo gentis Aureliæ viſitur caput Vulcani barbatum cum pileo, & forcipe pone cervicem. Hunc Deûm Jovis, & Junonis filium quidam aſſerunt; Lucianus verò lib. 1. de Sacrific. illum ſolius Junonis filium declarat. Ομοια δὲ τούτοις καὶ περὶ τῆς Ηρας ᾄδουσιν, ἄνευ τῆς πρὸς τον ἄνδρα ὁμιλίας ὑπηνέμιον αὐτὴν παῖδα γεννῆσαι τον Ηφαιστον, οὐ μάλα εὐτυχῆ τοῦτον, ἀλλὰ βάναυσον, καὶ χαλκέα, καὶ πυρίτην, καὶ ἐν καπνῷ τοπᾶν βιοῦντα, καὶ σπινθήρων ἀνάπλεων. οἷα δὴ καμινευτὴν, καὶ οὐδὲ ἄρτιον τὼ πόδε. χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πλώματος, ὁπότε ἐρρίφη ἀπὸ τοῦ Διὸς ἐξ οὐρανοῦ. *His autem ſimilia etiam de Junone canunt, nempe hanc citra virilem congreſſum è ſubventaneo conceptu gravidam puerum*

edi-

edidiſſe Vulcanum, eum non valde fortunatum, ſed fornacearium, & fabrum ærarium, ignipotentem, & in fumo perpetuo viventem, & ſcintillis oppletum, utpote qui circa caminos verſatur: tum etiam ne pedibus quidem integrum, eum enim claudicare à caſu, ex quo à Jove de cælo deturbatus eſt. Ille artem fabrilem in Lemno inſtituit; Jovi fecit fulgura; uxores duxit Venerem, & Gratiarum unam, teſte Homero, Gratiam proprio nomine appellatam. Ponitur aliquando hìc Deus pro ipſo igne; hinc Mercurius Soſiam alloquens ait apud Plautum in Amphit. act. 1. ſc. 1.

Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu concluſum geris. Templum habuit Athenis ſupra Ceramicum, & Porticum, in quo poſitum erat ſignum Minervæ, ut refert Pauſanias in Attic. dicebatur enim cooperator Minervæ, quòd hæc Dea ſit artium etiam illarum, in quibus uſus eſt manuum: ille verò Deus inſtrumentorum, ſine quibus hæ artes non poſſunt exerceri; unde Plutarchus in opuſc. de Aq. & Ig. compar. Τέχνας δὲ πάσας καὶ ἀνεῦρε τὸ πῦρ καὶ σώζει. διὸ καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀρχηγὸν αὐτῶν ποιοῦσι. *Ignis reperit omnes, & conſervat artes; itaque etiam Vulcanum Principem, ac Ducem artium faciunt.*

TABULA XXVII.

Fortuna duplex fuit apud veteres; una cæca, quæ malos fovere, & extollere credebatur; altera videns, quæ Iſis erat, bonis omnibus ſalutaris, eorumque præmiatrix; ſic apud Apulejum lib. 11. Metam. Sacerdos Iſidis eumdem Apulejum ſacris hujus Deæ initiaturum alloquens. *In tutelam* (inquit) *receptus es Fortunæ ſed videntis, quæ ſuæ lucis ſplendore cæteros etiam Deos illuminat.* Eadem hæc Dea hìc exhibetur dextrâ gubernaculum, ſiniſtrâ cornucopiæ gerens: capitis ejus ornamentum deſcribitur ab Apulejo libro citato his verbis. *Corona multiformis variis floribus ſublimem diſtrinxerat verticem, cujus media quidem ſuper frontem plana rotunditas in modum ſpeculi, vel imò argumentum Lunæ candidum lumen emicabat, dextra, lævaque ſulcis inſurgentium Viperarum cohibita.* Ideòque vocatur à Valerio Flacco lib. 4. Argonaut. *Aſpide cincta comas.* Iſidem creditam fuiſſe, & Lunam, & Cererem ne-

nemo neſcit; unde iſti viperarum ſulci referri poſſunt ad iter Lunæ fluxuoſum meatibus Serpentum ſimile, ut & ad Cererem, quæ Draconibus currui alligatis cælum, ut ita dicam, ſulcavit. Ovidius lib. 4. Faſt. de Cerere.

Quò ſimul ac venit, frænatos curribus Angues
Junxit, & æquoreas ſicca pererrat aquas.

Globus Aſpidibus circumdatus numinis Solaris vim fœcundativam, ſeu ſpiritum quemdam igneum univerſum permeantem ſignificabat apud Phœnices, & Ægyptios, qui, teſte Euſebio lib. 1. cap. 7. Draconis, & Serpentis naturam putabant divinam; ut & ipſe Taautes apud eumdem Euſebium Serpentem ſpiritaliſſimum omnium animal, & igneum eſſe tradens: temperamento autem caloris hujuſmodi, & humoris provenientis ex Luna roris largiſſima juſta oritur conjunctio calidi, & humidi, in qua conſiſtit omnis generatio. De cornucopiæ, & gubernaculo in ſequentibus.

TABULA XXVIII.

Bupalus Sculptor primus omnium ſtatuam Fortunæ Smyrnæis fecit polum capite ſuſtinentis, manuque Amaltheæ cornu ad declarandum illius bona: clavus eidem tribuitur vel ad ſignificandam illius firmitatem, vel ad exprimendam vim, & potentiam neceſſitatis, quæ Fortunam ſæpiſſimè comitatur juxta hos verſus Horatii lib. 1. Carm. Od. 35. ad eamdem.

Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabaleis, & cuneos manu
Geſtans aëna.

Fortunam à fortuitis nomen habere dicunt (inquit Iſidorus lib. 8. Orig. cap. ult.) *quaſi Deam quamdam res humanas variis caſibus, & fortuitis illudentem: unde & cæcam appellant, eò quòd paſſim in quoslibet incurrens ſine ullo examine meritorum & ad bonos, & ad malos venit.* Fortunam duplicem fuiſſe diximus videntem, & cæcam, ſeu bonam, & malam: prima invocabatur, ut propitia eſſet; altera, ut mala imminentia averruncaret; utraque Templa, & aras habuit Romæ. Plinius lib. 2. cap. 7. veſanos Fortunæ cultores irridens hæc de illa refert, *Toto quip-*

quippe mundo, & locis omnibus, omnibuſque horis, omnium vocibus Fortuna ſola invocatur; una nominatur; una accuſatur; una agitur rea; una cogitatur; ſola laudatur; ſola arguitur; & cum convitiis colitur; volubilis, à pleriſque verò & cæca etiam exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorum fautrix. Unde non mirum, ſi Juvenalis Sat. 6. illam vocat improbam.

.... ſtat Fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus.

Scribit Plutarchus in Æmil. Fortunam metuere fortes, ignavos premere. Sic. Ovidius lib. 8. Metam.

.... Ignavis precibus Fortuna repugnat.

Lacedæmones eam admotâ manu invocabant, & fortè clavo, quem tenet, innuitur vim illi afferendam eſſe, ut fixa, ſtabiliſque reddatur. Exiſtimabant veteres hanc Deam hoc Univerſum gubernare, Fortunamque reducem in numiſmatibus ſæpe cum clavo depingebant.

TABULA XXIX.

Sequitur aliud Fortunæ ſimulacrum modium habentis in capite abundantiæ ſymbolum, dextrâ navis gubernaculum, cui Delphinus, & Serpens ſuperpoſiti ſunt; ſiniſtrâ cornucopiæ ſuſtinentis. De Fortuna, ejuſque attributis loquentem audias Lactantium lib. 3. de ſal. Rel. cap. 29. *Is, inquam, planè vulgi, & imperitiorum opinionibus credidit, qui Fortunam putat eſſe, quæ hominibus tribuat bona, & mala; nam ſimulacrum ejus cum cornucopia, & gubernaculo fingunt, tamquam hæc & opes tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat: cui opinioni & Virgilius aſſentit, qui Fortunam omnipotentem vocat; & Hiſtoricus, qui ait: Sed profectò Fortuna in omni re dominatur. Quid ergo cæteris Diis loci ſupereſt? Cur non aut ipſa regnare dicitur, ſi plus poteſt; aut ſola colitur, ſi omnia? Vel ſi tantum mala immittit, aliquid cauſæ proferant, cur, ſi Dea ſit, hominibus invideat, eoſque perditos cupiat, cùm ab iis religioſe colatur: cur æquior ſit malis, iniquior autem bonis: cur inſidietur, affligat, decipiat, & exterminet: quis illam generis hominum vexatricem perpetuam conſtituerit: cur denique tam malam ſortita ſit poteſtatem, ut res cunctas ex libidine magis, quam ex vero celebret, obſcuret-*

que. Hæc, inquam, Philoſophos inquirere oportuit potius, quam temerè innocentem accuſare Fortunam, quæ etiamſi ſit aliqua, nihil tamen afferri ab his poteſt, cur hominibus tam inimica ſit quam putatur. Serpens gubernaculo ſuperpoſitus deſignat prudentiam ad ſtabilitatem Fortunæ requiri: Delphino vero innuitur eamdem navigationi præeſſe, & utrumque elementum ejus nutu gubernari; unde hominum hera vocatur à Plauto in Mercat. act. 5. ſc. 2.

Divum, atque hominum quæ ſpectatrix, atque hera eadem es hominibus,

Spem ſperatam quoniam obtuliſti hanc mihi, grates ago.

Catullus autem Ep. 64. omnes Deos heros appellat.

Hoſtia cæleſtes pacificaſſet heros.

Quod ad Signa Panthea, quæ ſequuntur, referri poteſt, ſiquidem omnes ferè Deos conjunctos repræſentant.

TABULA XXX.

FOrtunæ ſuccedit Abundantia caput habens herbarum frondibus coronatum, alterâ manu cornucopiæ fructibus refertum, alterâ hydriam tenens. Ab humido elemento tamquam rerum omnium principio, quæcunque terra gignit, emanare juxta Thaletis ſententiam exiſtimant Ægyptii; unde Canopum Genium humidi elementi, Deorumque omnium victorem velut hydriæ clauſum referebant. Hujus ſententiæ meminit Cælius Rhodiginus lib. 27. Lect. antiq. cap. 5. hydriam apud Ægyptios ad Templum ſummâ religione deferri ſolitam narrans his verbis. *Quum aquarum infinitæ propemodum utilitates ſint, gratiſſimæque, qui ſacerdotia gerunt moribus Ægyptiorum oſtendunt res omnes è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaque cùm hydria ad Templum caſtâ religione defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad cœlum ſublatis divinæ gratias agunt bonitati.*

TABULA XXXI.

ELegantiſſimum exhibemus ſignum æreum in muſeo Jo. Petri Bellorii jam aſſervatum, quod omnes ferè Deos conjunctos refert, eaque de cauſa Pantheum à Jacobo Spo-

Sponio in Miſcellaneis appellatum eſt. Etenim capitis ornamentum Iſidem, ſemicirculus Lunam; radii Solem; pharetra Cupidinem; alæ Victoriam, & Nemeſim; Cornucopiæ, cui ſuperpoſita ſunt Oſiridis, & Iſidis capita, Abundantiam ex benignis Solis, & Lunæ influxibus provenientem; Serpens brachio intortus Æſculapium, & Hygiæam, ſive Salutem; pellis caprina ex humero ante pectus dependens Bacchum; gubernaculum Fortunam; Fulmen denique Jovem indicant. Apud Sponium nihil de radiis, & fulmine.

TABULA XXXII.

HÆc imaguncula plures etiam Deos exhibet. Caput caſſide armatum Martem, & Palladem; radii Solem; urnula, ſive cymbium capiti impoſitum Oſiridem humidæ naturæ dominum; globus Aſpidibus circumdatus Iſidem; alæ Nemeſim, & Victoriam; pharetra Cupidinem; Gorgona pectori affixa Minervam; cornucopiæ Cererem, & Abundantiam; Gallus Mercurium, & Æſculapium; caput arietinum Ammonem, Ibis Lunam, gubernaculum Fortunam ſignificant. Lucianus in opuſc. de Dea Syria deſcribit ſimulacrum à ſe viſum in Syria, quod quidem re verâ eſſet Juno, alios tamen Deos referret. Ἔχει δὲ τι ϗ Ἀθηναίης, ϗ Ἀφροδίτης, ϗ Σεληναίης, ϗ Ῥέης, ϗ Ἀρτέμιδος, ϗ Νεμέσιος, ϗ Μοιρέων. *Cæterum habet quidpiam & Minervæ, & Veneris, & Lunæ, & Rheæ, & Dianæ, & Nemeſis, & Parearum*. His ſymbolis diutiùs inſiſtere tædioſum eſſet; dicam tantummodo ad intelligentiam ſignorum Pantheorum veteres philoſophos unum ſolum Deum admiſiſſe, ſed pro ratione diverſorum officiorum variis nominibus appellatum. *Fragilis & laborioſa mortalitas,* ait Plinius lib. 2. cap. 7. *in partes iſta digeſſit, infirmitatis ſuæ memor, ut portionibus quiſque coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iiſdem innumerabilia reperimus.* Quod Macrobius etiam confirmat lib. 1. Saturn. cap. 17. his verbis. *Sicut Maro, cùm de una Junone diceret, quo numine læſo, oſtendit unius Dei effectus varios pro variis cenſendos eſſe numinibus*. Scribit D. Hieronymus in divinis neque ſexum, neque genus eſſe ſpectandum, ſiquidem parens illa rerum omnium na-

natura, quam ſub tot diverſis nominibus colebant veteres, nil aliud eſt, quam ipſemet Deus, ut doctiſſimo ſermone demonſtrat Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 7. *Natura*, inquit, *hæc mihi præſtat. Non intelligis te, cùm hoc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud eſt natura, quam Deus, & divina ratio toti mundo, & partibus ejus inſerta? Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum noſtrarum compellare, & Jovem illum optimum, ac maximum ritè dices, & tonantem, & ſtatorem, qui non (ut hiſtorici tradiderunt) ex eo quod poſt votum ſuſceptum acies Romanorum fugientium ſtetit, ſed quod ſtant beneficio ejus omnia, ſtator, ſtabilitorque eſt. Hunc eumdem & fatum ſi dixeris, non mentieris: nam cùm fatum nil aliud ſit, quàm ſeries implexa cauſarum, ille eſt prima omnium cauſa, ex qua cæteræ pendent. Quæcumque voles, illi nomina propriè aptabis, vim aliquam, effectumque cæleſtium rerum continentia. Tot appellationes ejus poſſunt eſſe, quot munera.* (Et mox) *Ergo nihil agis, ingratiſſime mortalium, qui negas te Deo debere, ſed naturæ; quia nec natura ſine Deo eſt, nec Deus ſine natura; ſed idem eſt utrumque, nec diſtat officio.*

TABULA XXXIII.

Harpocratem Oſiridis, & Iſidis filium ſilentii præſidem facit Plutarchus lib. de Iſ. & Oſir. Deſcribitur ab Ovidio lib. 9. Metamorph.

Quique premit vocem, digitoque ſilentia ſuadet.

Scribit Politianus in Miſcell. cap. 83. Ægyptios ſuis ſacris adhibere Harpocratem, qui ſilentio oſtenderet colendum eſſe ſummum Deorum. De illo mentionem facit D. Auguſtinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. *Et quoniam ferè in omnibus Templis, ubi colebatur Iſis, & Serapis, erat etiam ſimulacrum, quod digito labiis impreſſo admonere videretur, ut ſilentium fieret; hoc ſignificare Varro exiſtimat, ut homines eos fuiſſe taceretur.* Hæc imaguncula habet in capite perſeam typum ſilentii, & veritatis; dextræ digito indice ora comprimit, lævâ ſuſtinet cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum, eò quòd ſilentium ſit res ſalutaris, multaque bona oriantur à tacendo, & loquendo opportunè. Alis deſignatur contemplatio; ſive perfecta mentis applicatio ad ſublimiora quæque ſtudia, cui ma-

maximè opus eſt ſilentio. *Ubi decocti fuerint cibi* (ait D. Clemens Romanus Pontifex lib. 2. recognit. ad Jacobum fratrem Domini) *& mens acceperit nocturna ſilentia, opportuniſſimè, quæ docentur, inſident*. Serpens, & noctua prudentiam, & ſapientiam in tacendo denotant; Cane pedibus aſſidente, pelleque canina ex humero dependente fidelitatem oriri ex ſilentio deſignatur. Eſt etiam Canis ſymbolum Laris ſive domeſtici, ſive compitalis, teſte Ovidio lib. 5. Faſtor.

At Canis ante pedes ſaxo fabricatus eodem
Stabat, quæ ſtandi cum Lare cauſſa fuit?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque,
Compita grata Deo, compita grata Cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania fures,
Pervigilantque Lares, pervigilantque Canes.

Plutarchus in Problem. Lares vocat Deos familiares, domus præſides, caninis pellibus veſtitos, quibus aliquando Canis aſſiſtit. Hæc imaguncula plures in ſe Deos continet, de quibus in ſequenti.

TABULA XXXIV.

Aliud Harpocratis ſignum exhibetur, quod multa numina ſimul conjuncta refert, ideòque Pantheum, ut & præcedens, nominandum. Radiis enim Sol deſignatur; ſemicirculo Luna; perſeâ capiti impoſitâ Iſis; digito ori appoſito Harpocrates; alis Cupido; Noctuâ Pallas, ſive Minerva; pelle caprinâ Bacchus; cornucopiæ Ceres, & Abundantia; Serpente baculo circumvoluto Apollo, Æſculapius, & Hygiæa; Accipitre Oſiris; Cane Lares; Teſtudine Cybele. Sed quid hæc numina cum Harpocrate, conſiderandum. Harpocratem Oſiridis, & Iſidis filium eſſe diximus, Oſiris autem, Sol, Apollo, & Æſculapius pro uno eodemque Deo habebantur, ſicut Iſis, Luna, & Ceres pro una eademque Dea, ſi fides Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 16. 17. 20. quod intelligendum eſt etiam de Minerva, ut docet Porphyrius de nat. Deor. interp. unde ſymbola his numinibus attributa filio quoque poſſunt convenire. Baccho videtur adeſſe debere Harpocrates, ne in vino ſecreta divulgentur. Cupido

do etiam optimè ſociatur cum Harpocrate, ſiquidem in rebus amatoriis ſilentio nil æque neceſſarium. Teſtudo elinguis, teſte Plinio lib. 9. cap. 10. typus eſt ſilentii; convenit illa Cybeli, quia hujus Deæ ſacra propalare nefas erat. De bulla, quæ ex ejus collo dependet, in Sectione ultima diffusè agemus: hæc pueris nobilibus, & prætextatis tantum concedebatur. Quid autem nobilius, quam tacere, & loqui opportunè? Debet etiam hìc Deus conſiderari, ut Lar domeſticus, cui Canem aſſiſtere ſolitum, ſcribit Plutarchus. De Laribus bullatis loquitur Petronius Satyric. cap. 38. *Inter hæc* (inquit) *tres pueri candidas ſuccincti tunicas intraverunt; quorum duo Lares bullatos ſuper menſam poſuerunt; unus pateram vini circumferens, Dii propitii, clamabat.* Bullas puberes facti Laribus ſuſpendebant. Perſius Sat. 5.

Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit.

Sic virgines nupturæ, ut fauſtum haberent matrimonium, Pupas Veneri donabant. Idem Perſius Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine Pupæ.

Meretrices quoque ſpeculum huic Deæ dicare ſolitas, docet Auſonius hoc jucundo epigrammate Laidem Veneri loquentem introducens.

Lais anus Veneri ſpeculum dico: dignum habeat ſe
Æterna æternum forma miniſterium.
At mihi nullus in hoc uſus; quia cernere talem,
Qualis ſum, nolo; qualis eram, nequeo.

Omnes enim, qui aliquam artem reliquerant, illius inſtrumenta Diis ipſius artibus præſidibus ſuſpendebant, ſacrabantque; ut legitur apud Horatium lib. 3. Od. 26. Tibullum lib. 2. el. 5. & pleroſque alios Authores.

TABULA XXXV.

Angerona Dea, Silentii præſes eadem habebatur apud Romanos, qualis apud Ægyptios Harpocrates: digito ſalutari ora comprimit, fortè ad indicandum nil ſanctius eſſe ad ſalutem oris ſilentio, ut ſcribit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 26. *Ideoque* (ſubjungit) *ſacellum Angeronæ, quæ Dea præſul ſilentii obligato ore effingitur, inter antiquiſſimas religiones*

nes Romæ colebatur. Erat enim hæc Dea tutelare Urbis numen, cui Pontifices XII. Kalend. Januarii in ſacello Voluptæ ſacrum faciebant, teſte Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 10. Illam ſic dictam ait Verrius Flaccus apud eumdem Macrobium loco citato, quòd angores, animorumque ſollicitudines propitiata depellat. Maſurius verò ejus ſimulacrum ore obligato in ara Voluptæ propterea collocatum refert, quòd qui ſuos dolores, anxietateſque diſſimulant, patientiæ beneficio perveniant ad maximam voluptatem.

TABULA XXXVI.

Victoria pingitur aliquando alis carens: hanc refert Pauſanias in Attic. ſacellum habuiſſe Athenis in arce, ad cujus ſtatuæ ſimilitudinem Mantinenſes quodam bello confecto unam dedicarunt. Hujus involucris Victoriæ ſimulacrum viſitur in nummo Titi æternitatem ejus victoriarum denotans. Sæpiùs verò repræſentatur alata, de qua mentionem facit Latinus Pacatus in Paneger. *Rectè profectò germana illa Pictorum, Poetarumque commenta Victoriam finxere pennatam, quòd hominum cum Fortuna euntium, non curſus eſt, ſed volatus*. Sic Auſonius Ep. 1. eam alloquens ait

Tu quoque ab aerio præpes Victoria lapſu.

Iſta hic exhibetur orbi inſiſtens cum alis expanſis, ſive ad deſignandam victoriam terreſtrem diverſam à navali roſtro navis inſiſtenti, ut in nummis Veſpaſiani, & Titi, ſive quia hæc Dea per totum terrarum orbem dominatur. Palmam dextrâ gerit victoriæ ſymbolum, unde Palmaris Dea vocatur ab Apulejo lib.2. Metamorph. *Attollebant ſtatuas Palmari Deæ*. Lævâ coronam tenet victoris præmium, quâ eumdem coronatura eſt. Ovidius lib. 2. Triſt. ad Cæſarem Auguſtum

Sic adſueta tuis ſemper Victoria caſtris
Nunc quoque ſe præſtet, notaque ſigna petat.
Auſoniumque ducem ſolitis circumvolet alis;
Ponat & in nitida laurea ſerta coma.

In Senatu aſſervabatur imago Victoriæ alatæ, de qua Ælius Lampridius in vita Alexandri Severi. *Pater eâ nocte in ſomniis vidit alis ſe Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cœlum vehi.*

Di-

Dicta eſt autem Victoria, teſte Iſidoro lib. 18. Orig. cap. 2. *Quòd vi, ideſt, virtute adipiſcitur; hoc eſt enim jus gentium vim vi expellere*. Tres fratres illi aſſignantur, Zelus, Potentia, & Vis, ſine quibus Principes nec Victoriam obtinere, nec Imperium adipiſci queunt. Prudentius Poëta Chriſtianus Victoriæ numen irridet his verſibus.

Vincendi quæris dominam? ſua dextera cuique eſt,
Et Deus omnipotens: non pexo crine Virago,
Nec nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioque revincta,
Nec tumidas fluitante ſinu veſtita papillas.

TABULA XXXVII.

PUlcherrimum iſtud ſignum æreum extans in Muſeo noſtro Herculem refert divinitatis coronam capite geſtantem, dextrâ clavam, lævâ poma aurea, pelle leoninâ ſiniſtro brachio impoſitâ. Hercules vitam Cynicam duxit opes amore virtutis deſpiciens, quapropter nudus repræſentatur. Illius ærumnas, vide apud Boëtium de Conſ.Philoſoph. Apollodorum lib. 2. de Deorum imag. Ovidium lib. 9. Metam. & Auſonium Edyll. 19. Harum ſecunda pelle Leonis in Nemea ſylva occiſi deſignatur, de qua hæc ſcribit Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipſe pugnaſſe cum Leone, ipſumquè clavâ mactaſſe, & interempto pellem abſtuliſſe dicitur; quo deinde ſpolio inceſſit ſemper indutus, ſignum victoriæ perceptæ. In quo etiam oſtentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ ſemper ſpolium Leonis, ideſt, vim virtutis defert.* Narrat Diodorus lib. 1. Hiſtor. clavam, & Leonis exuvias Herculi antiquo ideò attributas fuiſſe, quia nondum inventis illo tempore armis homines ſecum bellantes lignis repellebant, pellibuſque belluarum pro tegumentis utebantur. Firmitatem, & vires indicari ex quercu docet Pierius Valerianus Hyerogl. lib. 54. nodoſamque fingi clavam propter difficultates, quæ virtutem indagantibus ſeſe contrà magno errorum agmine contracto frequenter objiciunt. Poma aurea Heſperidum in hortis Atlantis Mauritaniæ Regis ab Hercule ſublata Dracone cuſtode interempto, canit Ovidius lib. 4. Metam.

Tem-

Digitized by Google

Tempus, Atla, veniet, tua quo ſpoliabitur auro
Arbor: & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
Id metuens, ſolidis pomaria clauſerat Atlas
Mœnibus, & vaſto dederat ſervanda Draconi.

Per Draconem extinctum ſignificatur impoſitus concupiſcentiæ modus: per tria mala in manu Herculis intelliguntur tres illius virtutes inſigniores, una excandeſcentiæ moderatio, altera avaritiæ temperamentum, tertia generoſus voluptatum contemptus. Auctor eſt idem Valerianus loco citato referens, ſi quando Bos huic Deo immolandus aufugiſſet, malum eidem ramis quatuor compoſitis quadrupedis illius inſtar ſacrificari, quod aliqui à Bœotis, alii ab Athenienſibus factum volunt. Hercules ob fortitudinem inter Deos relatus perhibetur, cujus conſecratio per coronam divinitatis, & immortalitatis ſymbolum deſignatur. Illum autem eumdem cum Sole declarat Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. unde duodecim illius ærumnæ ad totidem Zodiaci ſigna videntur referendæ. Lindii cum convitiis, & maledictis eum colebant; ſi quis enim inter ſolemnes ritus, ſacraſque cæremonias bonum verbum imprudenter protuliſſet, ſacra pro violatis habebantur. Mulieribus prohibitum erat hujus Dei ſacris immiſceri, eiſque per Herculem jurare nefarium, & illicitum fuiſſe, ſcribit Varro, cui tamen opinioni refragatur Plautus in Trucul. act. 2. ſc. 1. Aſtaphium ſic loquentem introducens.

Ha, ha, ha! Herclè quievi, quia introivit odium.

TABULA XXXVIII.

Sequitur aliud Herculis ſimulacrum pariter aſſervatum in Muſeo noſtro, caput habentis vitium frondibus, & uvis coronatum, alterâ manu ſcyphum geſtantis, alterâ clavam, pelle leoninâ ſiniſtro brachio impoſitâ. *Scyphus Herculis poculum eſt*, inquit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 21. *ita ut Liberi patris cantharus, Herculem verò fictores veteres non ſine cauſa cum poculo fecerunt, & nonnumquam quaſſabundum, & ebrium, non ſolùm quòd is heros bibax fuiſſe perhibetur, ſed etiam quòd antiqua hiſtoria eſt Herculem poculo tamquam navigio ventis immenſa* ma-

maria tranſiiſſe. De illius ebrietate conſulendus eſt Athenæus, qui de ea multis in locis agit, refertque Herculem ex magno voluminum numero elegiſſe illum, cui titulus erat, OBSONIORUM APPARATUS.

TABULA XXXIX.

HErcules elegantiſſimus iterum & tertio exhibetur. Hercules quidem præter coronam oleaginam, aut populeam, aut quernam, geſtare, etiam Diadema in Anaglyphis, & veterum gemmis conſuevit; ſic fortaſſe explicandas cenſuerunt, vel fortiſſimi herois victorias, vel Divinitatem; ad cujus imitationem alii, præcipue apud Græcos, & Reges, & Heroes, & Athletæ diademate coronabantur. Qui eximiam hujus ſigilli, oculis, & diademate ex argento conſpicui pulchritudinem inſpexere, eam ſatis pro dignitate celebrare non valuere,

TABULA XL.

CAnopus apud Ægyptios Genius humidi elementi habebatur, Deorumque potentiſſimus, quod ignem Chaldæorum Deum aquâ Niloticâ in circumdato vaſe contentâ extinxiſſet. Jucundum hoc miraculum refertur à Ruffino lib. 2. Hiſtor. Eccleſ. cap. 26. *Ferunt* (inquit) *aliquando Chaldæos ignem Deum ſuum circumferentes cum omnium provinciarum Diis habuiſſe conflictum, quo ſcilicet, ſi viciſſet, hic Deus ab omnibus eſſe crederetur. Reliquarum provinciarum Dii æris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia conſtabant, quæ per ignem procul dubio corrumperetur; ex quo fiebat, ut omnis locis omnibus obtineret. Hæc cum audiſſet Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydriæ fieri ſolent in Ægypti partibus fictiles undique crebris, & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua deſudans defecatior, ac purior redditur. Harum ille unam cera foraminibus obturatis, deſuper etiam variis coloribus pictam, aquâ repletam ſtatuit in Deum; & exciſum veteris ſimulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptavit. Adſunt poſt hæc Chaldæi; itur in conflictum:*

cir-

circa hydriam ignis accenditur: cera, quâ foramina fuerant obturata, reſolvitur: ſudante hydriâ ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor oſtenditur: unde ipſum Canopi ſimulacrum pedibus perexiguis, attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre tumido in modum hydriæ, cum dorſo æqualiter tereti formatur. Ex hac perſuaſione velut Deus victor omnium colebatur. Ille hìc veluti hydriæ clauſus humana, & juvenili facie inſurgit, baſique innititur: caput velatum eſt faſciolis circa collum de more pendentibus, ac pectore medio, circaque humeros glans dependet, primi nutrimenti index. Tibullus lib. 2. el. 3. *Glans aluit veteres*. In prima hydriæ facie exhibentur duo Genii ſedentium habitu baculi inſignes, quorum unus canino vultu Anubin indicat, alter Felis ſpecie Genium Lunarem. Canis etiam refertur ad Iſidem, teſte Plutarcho lib. de Iſ. & Oſir. quæ ipſiſſima Luna eſt; unde iſtis Geniis videtur indicari præſidium tutelare in humidum elementum, à quo tamquam rerum principio, quæcumque terra gignit, emanare juxta Thaletis ſententiam exiſtimabant Ægyptii. Sedent ambo ad denotandam ſtabilitatem, qua in mundo elementari Lunares Genii conferunt; mala etiam imminentia averruncare credebantur, quod per baculos malorum averſionis ſymbola deſignatur. Verùm quia Lunares Genii humidæ naturæ præſides generationem perficere nequeunt, niſi adjuventur à cœleſti Oſiri, ideſt, à calore Solis fœcundativo; hinc Accipiter in ſummo poſitus eſt, quo picto Ægyptii Regem ſuum Oſirim indicabant, ut docet Plutarchus loco citato. Γράφουσι ϗ ἱέρακι τὸν θεὸν τοῦτον πολλάκις. εὐτονίᾳ γὰρ ὄψεως ὑπερβάλλει, ϗ πλήσιος ὀξύτατι. *Accipitre etiam picto Oſirim ſæpe proponunt: avis enim ea pollet acumine viſus, & volatus celeritate*. Scribit Porphyrius lib. 4. de Abſtin. Accipitrem apud Ægyptios Solis imaginem eſſe totam ſubſtantiam habentem ex ſanguine, & ſpiritu conſtantem. Audiamus etiam Horum Apollin. lib. 1. Hier. 6. de Accipitre ſic loquentem. Θεὸν βουλόμενοι σημῆναι, ἢ ὕψος &c. ἱέρακα ζωγραφοῦσι. θεὸν μὲν, διὰ τὸ πολύγονον εἶναι τὸ ζῶον, ϗ πολυχρόνιον ἔτι γε μὴν, ἐπεὶ ϗ δοκεῖ εἴδωλον ἡλίου ὑπάρχειν παρὰ πάντα τὰ πετεινὰ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας ὀξυωποῦν, ἀφ᾽ οὗ καὶ οἱ ἰατροὶ πρὸς ἴασιν ὀφθαλμῶν τῇ ἱερακίᾳ βοτάνῃ χρῶνται. ὅθεν ϗ τὸν ἥλιον ὡς κύριον ὄντα ὁράσεως, ἔσθ᾽ ὅτε ἱερακόμορφον ζωγραφοῦσιν. Ὕψος δὲ, ἐπεὶ τὰ μὲν ἕτερα ζῶα

εἰς ὕψος πέτεσθαι προαιρούμενα, πλαγίως φέρεται, ἀδυνατοῦντα κατ᾽ εὐθὺ χωρεῖν, μόνος δὲ ἱέραξ εἰς ὕψος κατ᾽ εὐθὺ πέτεται. *Deum quum volunt ſignificare, aut ſublimitatem, &c. Accipitrem pingunt. Deum quidem, tum quòd fœcundum ſit, ac diuturnæ vitæ hoc animal, tum etiam quòd Solis præter cæteras volucres ſimulacrum eſſe videatur, utpote peculiari quâdam, atque occultâ naturæ vi, defixis in ejus radios oculis intuens. Atque hinc eſt, quòd Medici ad ſananda oculorum vitia, hieraceo herbâ utuntur. Inde etiam fit, ut Solem interdum tamquam viſus tutorem, & dominum Accipitris formâ pingant. Sublimitatem verò, quia quum cætera quidem animantia, quoties in ſublime tolli volunt, obliquè ferantur, nec rectà ſurſum evehi poſſint, ſolus Accipiter rectà in altum volat.* Narrat Ælianus lib. 12. de Animal. cap. 4. ſolos Accipitres de avibus intentis oculis adverſus Solis radios intueri, ac ſupino interdum volatu ferri, rerum inſpectorem omnium liberè, intrepidèque aſpectantes. Per calathum accipitrino capiti impoſitum numinis Solaris omnia in altum trahentis poteſtatem deſignari, teſtatur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. *Cujus vertex inſignitus calatho, & altitudinem ſyderis monſtrat, & potentiam capacitatis oſtendit: quia in eum omnia terrena redeunt, dum immiſſo calore rapiuntur.* Harpocrates, qui idem eſt & Horus, ſive, ut loquitur Plutarchus in Opuſculo de Iſ. & Oſir. Ἡ πάντα σώζουσα καὶ τρέφουσα τοῦ περιέχοντος ὥρα καὶ κρᾶσις ἀέρος. *Tempeſtas, ac temperies aeris ambientis omnia ſervans, atque alens,* digitum ori admovendo ſilentium ſuadere videtur, ut monſtret ſapientiæ, & arcanorum majeſtatem profanis minimè divulgandam eſſe, ſacraque myſteria ſolo ſilentio veneranda; quæ omnia Porphyrius apud Euſebium lib. 4. Præp. Ev. cap. 8. expreſsè diſcipulo ſuo præcipit his verbis. Σὺ δ᾽ ἄπερ τι, καὶ ταῦτα περιέπειν μὴ δημοσιεύειν, μηδ᾽ ἄχρι καὶ τῶν βεβήλων ῥίπτειν αὐτά, δόξης ἕνεκα ἢ κέρδους, ἢ τινὸς ἄλλης οὐκ εὐαγοῦς κολακείας........ *Tu vero,* inquit, *cave, ſi quicquam aliud ne res iſtas palàm extuleris, & gloriæ, lucrive cupiditate, vel cujuſcumque minus religioſæ aſſentationis ſtudio ante profanorum hominum oculos projeceris.....* (Et mox) Ταῦτά μοι, ὡς ἀρρήτων τὰ ἀρρητότερα, κρύπτειν. οὐδὲ γὰρ οἱ θεοὶ φανερῶς περὶ αὐτῶν ἐθέσπισαν, ἀλλὰ δι᾽ αἰνιγμάτων. *Hæc tu,* inquit, *vide ſis ut arcanis ipſis arcana magis, & occulta habeas, propterea quod nihil de ſe Dii planum, atque perſpicuum, ſed obſcura omnia ſuis oraculis effati ſunt.*

ſunt. Sic Baſilides diſcipulis ſuis quinquennii ſilentium Pythagoræorum more præcipiebat, timens ne illius ſacrorum impuritas evulgaretur, hoc dans eis præceptum. *Date operam, ut omnia cognoſcatis, nemo verò vos cognoſcat*. Ex Iræneo lib. 1. adverſ. hæreſ. cap. 23. Epiphanio hæreſ. 24. & Theodoreto lib. 1. hæret. fabul. cap. 4. Eadem refert de hæreticis D. Auguſtinus lib. de hæreſ. cap. 70. *Docebant* (inquit) *diſcipulos ſuos, ut juramento interrogati, & requiſiti, nihil umquam revelarent de illorum doctrina, & ad illius doctrinæ occultationem dicebant licitum eſſe perjurium; quapropter hanc ſemper in ore verſabant ſententiam,*

Jura, perjura, ſecretum prodere noli.

Hoc etiam videtur innuere Apulejus lib. 11. Metamorph. de cæremoniarum arcanis, Deorumque myſteriis loquendo. Verba ejus hæc ſunt. *Tunc ſemotis procul profanis omnibus, linteo rudique me contectum amicimine, arreptâ manu Sacerdos deducit ad ipſius ſacrarii penetralia. Quæras forſitan ſatis anxiè, ſtudioſe Lector, quid deinde dictum, quid factum? Dicerem, ſi dicere liceret; cognoſceres, ſi liceret audire: ſed parem noxam contraherent aures, & linguæ illæ temerariæ curioſitatis*. Flagellum, ſeu ſcuticam tenet Harpocrates tamquam malorum expulſor. Globus Aſpidibus circumdatus indicabat apud Ægyptios vim quamdam igneam univerſum penetrantem, & fœcundantem, vitamque, & motum ſingulis mundi partibus impartientem, ut refert Abenephius apud Kircherium lib. 5. Obel. Pamph. fol. 420. *Per figuram Aſpidis ſphæram circumdantem vitam, & motum, & fœcunditatem mundi deſignabant*. Aſpides globos habent capitibus impoſitos, quibus ſoliditatem, & virtutem corroborativam rebus conferendam innuebant; per alas verò Spiritum Dei mundum motu vivificantem, ſeu velocem Divini Spiritus in mundos ſenſibiles impulſum. Scribit eruditiſſimus Kircher. lib. cit. f. 399. & ſeqq. per globum, vel circulum, ſeu ſphæram, ſignificari æternam illam, & immenſam Dei eſſentiam, puram, & ſimplicem, nulliſque terminis definitam, quam nunc Patrem, nunc Mentem primam, nunc Intellectum ſupremum appellat Mercurius Triſmegiſtus, qui primus admirandum SS. Trinitatis myſterium aſſeruit in Pimandro. Per Serpentem ſecun-

cundam Divinitatis formam exprimi, notarique Dei fœcunditatem. Per alas autem tertiam indicari, quam Platonici & Spiritum univerſi, & animam mundi appellant. Scarabæus in infima hydriæ parte poſitus eſt: ille mundum ſignificabat apud Ægyptios, ut & multa alia, quæ recenſet Horus lib. 1. Hierogl. 10. Μονογενὲς δὲ δηλοῦντες, ἢ γένεσιν, ἢ πατέρα, ἢ κόσμον, ἢ ἄνδρα, κάνθαρον ζωγραφοῦσι. *Unigenam autem ſignificantes, aut ortum, aut patrem, aut mundum, aut virum, Scarabæum pingunt.* Ipſum etiam animatam Solis effigiem repræſentare, teſtatur Euſebius. Plinius quoque lib. 30. cap. 11. de eodem inſecto ſic ait. *Ægypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curioſâ Apionis interpretatione, quâ colligat Solis operum ſimilitudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gentis ſuæ ritus.* Propriè tamen mundum, ad cujus figuram ejus procreatio, & fœtus accedit, teſte Horo loco citato, hic videtur deſignare, benignos Oſiridis & Iſidis, ideſt, Solis & Lunæ influxus ad rerum omnium procreationem neceſſarios in ſe recipientem, quibus fœcunditate, & ubertate repletur.

TABULA XLI.

IN ſecunda facie exhibetur Iſis, quam Apulejus lib. 11. Metam. vocat Matrem ſyderum, Parentem temporum; Orbiſque totius Dominam: ſindone tecta eſt, florem ſacrum gerens in capite; globumque Aſpidibus circumdatum ſolitum ejus capitis ornamentum, vel modium abundantiæ, & fœcunditatis ſymbolum, ſive calathum frugum maturitatis indicem, ut docet Porphyrius apud Euſebium lib. 3. Præp. Ev. cap. 3. Ὁ δὲ κάλαθος, ὃν ἐπὶ τοῖς μετεώροις φέρει, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, οἷς ἀνατρέφει κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς παραύξησιν. *Calathus autem is, quem ipſa geſtat, ubi altiorem in locum ſubvecta jam eſt, frugum maturitatem, quam iis circa luminis incrementum alendis efficit, repræſentat.* Situlam tenet ad denotandam humidam vim Lunæ; etenim hæc Dea Lunaris vis credita eſt, quæ ſemina fovet humore, donec Sol eadem ſublevat ad generationem: eaque de cauſa in ejus ſacris amphoram aquæ inter myſteria efferri moris fuiſſe narrat Plutarchus lib. de Iſ. & Oſ. quod Lucianus in Dea Syria hiſce

ver-

verbis confirmat. Αἰγύπτιον ἕκαςος ὕδατι σεσασμένον φέρουσι. κηρῷ δὲ τοῦτο σεσήμανται). *Vas unuſquiſque aquâ repletum portat, idque cerâ obſignatur*. Situla refertur etiam ad myſticas Ægyptiorum cærimonias, denotabatque apud eos inundationem Nili, omniumque lacunarum fluentiam ex humida Lunæ vi provenientem. Iſis omnium vita, ſi fides Jamblico ſect. 6. de Myſter. cap.7. tamdiu perfecta, & permanens futura, quamdiu illius eſſentia nudis verbis minimè propalabitur; natura enim gaudet abſcondi, & ob id veteres Philoſophi ſilentium diſcipulis ſuis expreſsè præcipiebant, ut jam diximus. Verba Jamblichi ſunt. Διὰ τοῦτο γὰρ μένει ἐν τάξει τὰ τοῦ παντὸς μόρια, διότι ἡ ἀγαθοποιὸς τοῦ Ὀσίριδος δύναμις ἁγνὴ, καὶ ἄχραντος μένει, καὶ οὐ συμμίγνυται πρὸς τὴν ἐναντίαν πλημμέλειαν καὶ ταραχήν. μένει δὲ καὶ ἡ τῶν ὅλων ζωὴ καθαρὰ καὶ ἀδιάφθορος. ἐπειδὴ τὰ ἀπόκρυφα ζωογόνα τῶν λόγων κάλλη τῆς Ἴσιδος οὐ κάτεισιν εἰς τὸ φαινόμενον καὶ ὁρώμενον σῶμα. ἀκίνητα δὲ διατελεῖ πάντα καὶ ἀειμένη διότι οὐδὲ ποτε ἵςαται ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος. τέλεια δὲ καὶ ὁλόκληρα διαμένει πάντα, ἐπειδὴ τὰ ἐν Ἀβύδῳ ἀπόρρητα οὐδέποτε ἀποκαλύπτεται). οἷς οὖν ἔχει τὴν σωτηρίαν τὰ ὅλα, λέγω δὲ ἐν τῷ τὰ ἀπόρρητα μεκρυμμένα ἀεὶ διατηρεῖσθαι, καὶ ἐν τῷ τὴν ἄφθεγκτον τῶν θεῶν οὐσίαν, μηδέποτε τῆς ἐναντίας καταλαμβάνειν μοίρας. *Hanc etiam ob cauſam mundi partes in ordine permanent, quòd benefica Oſiridis poteſtas ſincera permanet, & incorrupta, neque contrario tumultu, & errore permiſcetur. Permanet inſuper omnium vita pura, & ſemper incorrupta, quatenus vivificæ, formoſæque rationes, quæ in Iſide reconditæ ſunt, non deſcendunt in hoc noſtris ſenſibus familiare corpus. Porro permanent omnia immobilia, & perpetuæ generationis ſucceſſione æterna, quatenus numquam impeditur Solis curſus: deinde perfecta, & integra permanent omnia, quamdiu quæ in Abydo recondita ſunt, numquam aperiantur. In quibus igitur ſalus univerſi conſiſtit: conſiſtit autem in eo, ut quæ arcana ſunt, ſemper maneant abſcondita, & ſecretiſſima Deorum eſſentia numquam contrariam ſubeat ſortem*. Hinc ſindone tecta eſt, floremque forſan perſicum gerit in capite ſilentii, & veritatis ſymbolum.

TABULA XLII.

IN tertia parte Cercopithecus, ſeu Cynocephalus eſt ſpecies quædam Simiarum caudatarum: hoc animal magnam cum Luna ſympathiam habere dignoſcitur, ſi quidem

eâ

eâ deficiente fertur triſtari, exoriente verò lætari; unde Luna creſcenti tamquam diademate coronatum hic, ut in tabula Bembina, exhibetur. Cynocephalum Lunæ ſacrum dicit Jamblichus ſect. 5. de Myſter. cap. 8. Οἷον κυνὸς, κυνοκεφάλου, μυγαλῆς, κοινὰς οὔσας πρὸς σελήνην. *Sic Canem, & Cynocephalum, & Muſtellam Lunæ communes faciunt*. Hujus animalis cum Luna ſympathiam exactiſſimè refert Horus lib. 1. Hierogl. 14. his verbis. Σελήνην δὲ γράφοντες, &c. κυνοκέφαλον ζωγραφοῦσι. Σελήνην μὲν, ἐπειδὴ τὸ ζῶον τοῦτο συμπάθειάν τινα πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ σύνοδον ἐκτήσατο. ὅταν γὰρ ἐν τῷ μέρει τῆς ὥρας ἡ σελήνη συνοδεύουσα ἡλίῳ ἀφώτιστος γένηται, τότε ὁ μὲν ἄρσην κυνοκέφαλος οὐ βλέπει, οὐδὲ ἐσθίει· ἄχθεται δὲ εἰς τὴν γῆν νενευκώς, καθάπερ πενθῶν τὴν τῆς σελήνης ἁρπαγήν. ἡ δὲ θήλεια μετὰ τοῦ μὴ ὁρᾶν, καὶ ταυτὰ τῷ ἄρρενι πάσχειν, ἔτι τε καὶ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως αἱμάσσεται. διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν τοῖς ἱεροῖς τρέφονται κυνοκέφαλοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν γινώσκηται τὸ ἡλίου καὶ σελήνης μέρος τῆς συνόδου. *Lunam demonſtrantes, &c. Cynocephalum pingunt. Lunam quidem, propterea quòd animal hoc conſenſum quemdam cum Dei congreſſu, ex quo & affici ſoleat, habet. Ubi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens, expers luminis, opacaque permanet; tum mas quidem Cynocephalus nec quoquam intuetur, nec veſcitur: ſed dimiſſo in terram vultu indignabundus, velut Lunæ raptum deplorans, mæret. Fœmina vero, præterquam quòd nuſquam oculos contorquet, eadem cum maſculo patitur, & inſuper è genitali vaſe ſanguinem emittit. Ideòque ad hæc uſque tempora in ſacris Templis Cynocephali nutriuntur, ut ex ipſis conjunctionis Solis, & Lunæ tempus cognoſci poſſit*. Duo Cynocephali, ut in hac hydria, ſedentes Lunæ acceſſum, & receſſum à tropico ad tropicum, duoque anni æquinoctia indicant, teſte eodem Horo lib. 1. Hierogl. 16. Ἰσημερίας δὲ δύο πάλιν σημαίνοντες, κυνοκέφαλον καθήμενον ζωγραφοῦσι ζῶον· ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ἰσημερίαις τοῦ ἐνιαυτοῦ, δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστην ὥραν οὐρεῖ. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ταῖς δυσὶ νυξὶ ποιεῖ, &c. ἐν ταῖς ἰσημερίαις μόνος τῶν ἄλλων ζώων δωδεκάκις τῆς ἡμέρας κράζει καθ' ἑκάστην ὥραν. *Rurſum æquinoctia ſignificantes, idem animal Cynocephalum ſedentem pingunt. Duobus enim anni æquinoctiis duodecies in die per ſingulas nimirum horas urinam reddit, idemque & noctu facit*. (Et deinde) *Solus ex omnibus animantibus æquinoctio duodecies in die per ſingulas horas adlatrat*. In hac Hydria Cynocephali veſtimento quodam reticulato induti ſunt ad denotandam rerum omnium cone-

nexionem, ſine qua mundus perfectus eſſe nequit. De hac neceſſaria connexione loquitur Triſmegiſtus in Aſclepio. *Fatum* (inquit) *ô Aſclepi, ſive* εἱμαρμένη, *ea eſt neceſſitas omnium, quæ geruntur, ſemper catenatis nexibus juncta*. Et mox. *Hæc itaque* εἱμαρμένη, *ſive fatum rerum omnium parit principia, altera verò cogit ad effectum, quæ ex illis primordiis dependent. Has ordo ſequitur, ideſt, contextus, & diſtinctio temporis rerum perficiendarum. In omnibus his Mundus iſte eſt perfectus, omnia itaque individuo connexa ſunt glutino*. Apulejus lib. 11. Metam. Simiam introducit in pompam Iſidis; Cynocephali autem, ſive Cercopitheci ſunt in numero Simiarum, ſed efferatioris naturæ perhibentur. Crocodilus malignam, & pernicioſam Typhonis naturam denotat: Typhon nil aliud eſt, quam vis aduſtiva rerum omnium procreationi contraria, quam Iſis, ideſt, Luna humidis ſuis influxibus corrigit; ideòque Crocodilo Cynocephalus inſidet, hoc eſt, Genius Lunaris vi ſuâ ſuperdominativâ pernicioſam Typhoniam vim ſibi ſubditam tenet, & deſtruit. Audiamus Plutarchum, qui de maligna Typhonis natura ab Iſide ſuperata hæc ſcribit lib. de Iſ. & Oſ. Τῆς δὲ Ἰσιδος πάλιν ἀναλαμβανούσης τὸν Ὄσιριν, καὶ αὐξανούσης τὸν Ὧρον ἀναθυμιάσεσι καὶ ὁμίχλαις, καὶ νέφεσι ῥωννύμενον, ἐκρατήθη μὲν, οὐκ ἀνῃρέθη δὲ ὁ Τυφών. οὐ γὰρ εἴασεν ἡ κυρία τῆς γῆς θεὸς ἀναιρεθῆναι παντάπασι τὴν ἀντικειμένην τῇ ὑγρότητι φύσιν, ἀλλ᾽ ἐχάλασε καὶ ἀνῆκε, βουλομένη διαμένειν τὴν κρᾶσιν. οὐ γὰρ ἦν κόσμον εἶναι τέλειον, ἐκλείποντος καὶ ἀφανισθέντος τοῦ πυρώδους. *Rurſum ubi Oſirim Iſis receepit, & Horum educat exhalationibus, & nebulis, ac nubibus creſcentem, & roboratum: ſuperatus quidem, non tamen interfectus eſt Typhon; non enim paſſa eſt Dea, quæ terræ domina eſt, undiquaque aboleri naturam humori contrariam; ſed dimittit eam, & laxat, cupiens temperiem relinqui, quia non poterat Mundus eſſe perfectus abolita ignea natura*. Typhon aliquando ſignificat exceſſivum humorem plantis, aliiſque rebus nocivum; omne enim in natura defectivum indicat. De illo in Crocodilum mutato hæc narrat idem Plutarchus loco citato. Ἐν δὲ Ἀπόλλωνος πόλει νενομισμένον ἐστὶ κροκοδείλου φαγεῖν πάντως ἕκαστον. ἡμέρᾳ δὲ μιᾷ θηρεύσαντες ὅσους ἂν δύνωνται, καὶ κτείναντες ἀπαντικρὺ τοῦ ἱεροῦ προβάλλουσι, καὶ λέγουσιν ὡς ὁ Τυφὼν τὸν Ὧρον ἀπέδρα κροκόδειλος γενόμενος, πάντα καὶ ζῶα καὶ φυτὰ καὶ πάθη τὰ φαῦλα καὶ βλαβερὰ, Τυφῶνος ἔργα καὶ μέρη καὶ κινήματα ποιούμενοι. *In Urbe Apollinis ſtatutum eſt, ut*

quiſque omnino de Crocodilo edat: certâ autem die quadam venati, quotquot poſſunt, Crocodilos, interficiunt, & ex adverſo Templi abjiciunt, Typhonem dicentes in Crocodilum mutatum Horo ſe fugâ eripuiſſe: ita omnia animalia, ſtirpes, & eventa mala, atque damnoſa Typhonis opera, & effecta putant.

TABULA XLIII.

IN adverſa hydriæ parte exhibetur Genius Polymorphus utrâque manu gladium tenens, quem Valerianus lib. 42. Imperii ſymbolum eſſe docet: omnia enim ille in ſingulis Geniis operatur, exceſſuſque defectuoſos rerum procreationi contrarios ad mediocritatem reducit. Hunc Genium paſſim Ægyptii cum ipſo ſupremo numine confundebant, unde ad eum reſpexiſſe videtur Jamblichus hæc ſcribens ſect. 8. de Myſter. cap. 3. Κατ' ἄλλην δὲ τάξιν προςάττει θεὸν τὸν Ημῆφ, τῶν ἐπουρανίων θεῶν ἡγούμενον. ὅν φησιν νοῦν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν νοοῦντα, καὶ τὰς νοήσεις εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφοντα. τούτου δὲ τὸ ἓν ἀμερὲς, καὶ ὅ φησι πρῶτον μάγευμα προτάττει· ὃν καὶ Εικτὼν ἐπονομάζει. ἐν ᾧ δὴ τὸ πρῶτόν ἐστι νοοῦν, καὶ τὸ πρῶτον νοητὸν, ὃ δὴ καὶ διὰ σιγῆς θεραπεύεται. *Secundum verò alium ordinem Deum Emeth, tamquam ducem, Diis cæleſtibus præponit. Ait hunc eſſe mentem ſeipſam intelligentem, & alias intellectiones ad ſe convertentem. Ante hunc unum impartibile ponit, quod etiam primam effigiem appellat, & Eicton. In quo primum, quod intelligit, & intelligitur, reperitur, quodque ſolo ſilentio colitur.* Tutulum, ſeu calathoformem tiaram capite ſuſtinet Genii tutelaris, & Principatus ſymbolum, cujus ſummitas pennis, & globo inſignita eſt velocem divini ſpiritus in mundos ſenſibiles impulſum indicantibus. Veſtitus eſt ille, quia divinarum idearum rationes occultæ ſunt: ſtat indiſcretis pedibus, quia, licet ſemper ſit in motu, ſuâ tamen naturâ immobilis eſt; unde ſcribit Heliodorus lib. 3. fol. 148. inceſſu maximum Deorum adventum notari; non ex dimotione pedum, neque transpoſitione exiſtentem, ſed ex impetu aërio, & vi expedita findentium magis auras, quam tranſeuntium. Διὸ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν Αἰγύπτιοι τὼ πόδε ζευγνύντες καὶ ὥσπερ ἑνοῦντες ἱστᾶσιν. *Quamobrem* (ait) *ſtatuas quoque Deorum Ægyptii ponunt conjungentes illis pedes, & quaſi unientes.* Iidem Ægyptii Mercurium pri-

primum illorum legiſlatorem ſub Anubidis imagine divinis honoribus proſequuti ſunt; & apud eos Anubis rerum inventionis præſes habebatur, quia, teſte Servio ad lib. 8. Æneid. nihil Cane ſagacius. Colebatur etiam ut nuncius inter ſuperos, & inferos, ſi credendum eſt Apulejo lib. ult. Metam. *Hic horrendus ille ſuperûm commeator, & inferûm, nunc atrâ, nunc aureâ facie ſublimis attollens Canis cervices arduas Anubis.* Narrat Diodorus lib. 1. hunc Deum canina facie repræſentari apud Ægyptios indicantes Canem Oſiridi, & Iſidi corporis cuſtodem fuiſſe; vel illum Iſidi, quando Oſirim inveſtigabat, ducem, & ſocium inquiſitionis ſe præbuiſſe cum ululatu; ideoque in hujus Deæ feſtis Canes pompam antecedere. Quidam illum ſic pingi autumant, quòd ipſe Patrem Oſirim in expeditione bellica ſecutus Canem pro inſigni geſtaverit: alii verò, quod Oſiridis, & Iſidis Prætorianus fuerit miles. Significabatur per eum Genius Nili, ſive illius incrementum ſub ortu Caniculæ, ex qua tanta fœcunditas ſolebat Ægypto provenire: hinc duo Canes in imo hydriæ poſiti ſunt incrementum Nili promoventes, duo hemiſphæria, cuſtodiamque acceſſus, & receſſus Solis deſignantes, ut docet Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtromat. his verbis. Εἰσὶ γοῦν οἱ μὲν κύνες, σύμβολα τῶν δυεῖν ἡμισφαιρίων, οἷον περιπολούντων καὶ φυλασσόντων. *Atque duo quidem Canes ſunt ſymbola duorum hemiſphæriorum, ut quæ circumeant, & cuſtodiant.* Et paullò poſt. Εἰσὶν δ᾽ οἱ τοὺς μὲν τροπικοὺς πρὸς τῶν κυνῶν μηνύεσθαι βούλονται, οἳ δὴ διαφυλάσσουσι καὶ πυλωροῦσι τὴν ἐπὶ νότον καὶ ἄρκτον πάροδον τοῦ Ἡλίου. *Sunt autem qui volunt quidem tropicos ſignificari à Canibus, qui cuſtodiunt, & inſtar janitorum obſervant aceeſſum Solis ad Auſtrum, & Septentrionem.* Sacrum quoque Scribam, & Vatem, ſeu Prophetam Cane indicari teſtatur Horus lib. 1. Hierogl. 37. Ἱερογραμματέα δὲ πάλιν, ἢ προφήτην βουλόμενοι γράφειν, κύνας ζωγραφοῦσιν. Canis Iſidi ſacer erat, ſive ob rationes hic allatas, ſive quia, ut refert Plutarchus de Iſ. & Oſir. ſtella Caniculæ, quæ propriè Iſidis cenſetur, dicta eſt Kyſon, ſive Canis. Anubis habebatur etiam Genius tutelaris averruncus, eaque de cauſa ſcuticeas virtutis averruncativæ ſymbola manibus tenet, quibus Typhonia vis maligna arceri, abundantia verò rerum omnium conſervari credebatur. Ob ſuperſtitioſum illum animalium cultum ve-

hementer invehitur in Ægyptios Sedulius Poëta Chriſtianus lib. 1. Car. his verſibus.

Quis furor eſt? quæ tanta animos dementia ludit?
Ut Volucrem, turpemque Bovem, tortumque Draconem,
Semihominemque Canem ſupplex homo pronus adoret.

Quam inſanam venerationem irridet, iiſdemque exprobat Juvenalis Sat. 15.

Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.

Etenim in Urbe Cynopoli à Canibus ſic dicta Canes pro Diis habebantur, ut exponit Strabo lib. 7. Ἑξῆς δ' ἐςὶν ὁ Κυνοπολίτης νομὸς. καὶ Κυνῶν πόλις, ἐν ᾗ ὁ Ἄνουβις τιμᾶται, ἐ τοῖς κυσὶ τιμὴ καὶ σίτισις τέτακταί τις ἱερά. *Sequitur Cynopolitana Præfectura, & Canum Urbs, in qua Anubis colitur, & honor, & ſacer quidam cibus Canibus eſt conſtitutus.* Cane mortuo non ſolum ſupercilia eradebant Ægyptii, ut fieri ſolitum erat in Fele; ſed etiam totum corpus, quod maximi luctus erat indicium: ſi fides Herodoto in Euterpe, & Lactantio lib. 3. de ſal. ſap. cap. 20. Nunc ad brevem Idealis hujus lectionis contextum deveniamus. Rerum omnium Opifex Deus, ideſt, juxta Hermetem, Mens prima, ſive Intellectus ſupremus, Mens ſecunda, ſive Mentis primæ fœcunditas, Spirituſque univerſi, quibus ille nominibus admirandum Sanctiſſ. Tryadis myſterium primus adumbravit, per globum Aſpidibus circumdatum, & alas deſignatur. Ille hic Deus eſt prima cauſarum cauſa, mediantibus tamen aliis cauſis agens, quales ſunt Sol, & Luna ambo virtute ab illo triuno, & æterno participatâ ad rerum procreationem ſimul concurrentes. Etenim Lunares Genii ſub Anubidis, & Felis imaginibus expreſſi humidæ naturæ præſides, licet Mundo elementari ſtabilitatem conferant, Typhoniamque vim malignam, hoc eſt, omne exceſſivum baculis coërceant, generationem tamen perficere nequeunt abſque numinis Solaris omnia in altum trahentis calore fœcundativo, qui per accipitrem tutelarem, & in ſummo poſitum indicatur. Et quia rerum procreatio conſiſtit in perfecta calidi, & humidi mediocritate, adeſt Harpocrates, qui idem eſt & Horus, ſive temperies aëris ambientis omnia ſervans, atque alens: ſilentium digito præcipit, quia ſuprema myſteria incomprehenſibilia ſunt, ſoloque ſilen-

lentio veneranda: ſcuticâ verò nocivam adverſorum Geniorum, immodici nempè frigoris, æſtuſque intemperati vim propulſat. In imo ſtat Mundus Scarabœo deſignatus benignos Solis, & Lunæ influxus in ſe recipiens, ex quibus fœcunditas, & rerum humano generi neceſſariarum abundantia emanat, vitamque omnibus largitur. Lunaris vis per Iſidem tutulatam manu ſitulam gerentem demonſtrata ſemina fovet humore, frugum maturitatem promovet, humidiſque ſuis influxibus vim aduſtivam generationi contrariam corrigit. Hinc eſt, quod Cynocephalus veſtimento reticulato indutus univerſi perfectionem in connexione rerum indicante Crocodilo inſidet, hoc eſt, Lunaris Genius Typhoniam malignitatem conculcat. Genius Polyphormus, ſive ſupremus calathoformi tiarâ Principatus Inſigni decoratus gladios Imperii ſymbola manibus tenet. Ille defectuoſos omnes exceſſus ad mediocritatem reducit: & quia, licet ipſe ſemper ſit in motu, quod per globum, & pennas ejus tiarâ impoſitas ſignificatur, ſuâ tamen naturâ immobilis eſt, ideò ſtat indiſcretis pedibus: quoniam verò divinarum idearum rationes occultæ ſunt, veſtitus repræſentatur. Adeſt Anubis vim Typhonis malignam, ſive omne exceſſivum ubertati nocivum ſcuticis coërcens, Niliquе, cujus ipſe Genius eſt, incrementum ſub ortu Caniculæ Canibus expreſſæ promovens, ex quo rerum omnium Ægypto neceſſariarum fœcunditas, & abundantia provenit, proindeque humanæ felicitatis complementum.

TABULA XLIV.

EXhibetur in hac tabula Sacerdos Ægyptius nudus, deraſus, diſcalceatus, femoralibus virgatis ab umbelico ad genua ſolummodo coopertus, characterem Tauticum manu tenens. De antiquis Ægyptiorum Sacerdotibus, eorumque modo vivendi plura referunt Herodotus in Euterp. & Porphyrius lib. 4. de abſtin. ſed mirabilem quorumdam frugalitatem, ac penè incredibilem abſtinentiam narrat Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. antiq. cap. 25. *Ægyptiorum Sacerdotum mores præparci in victu, ac frugi prorſum bona, & contem-*

templationi dedita mens in ſtuporem uſque à Chæremone ſtoico narrantur: eos enim ſcribit negotiis omnibus, curiſque rejectis ſemper in Templo fuiſſe, & rerum naturas, cauſaſque, ac rationes ſyderum eſſe contemplatos; mulieribus numquam ſe miſcuiſſe: numquam cognatos, & propinquos, ne liberos quidem vidiſſe ex eo tempore, quo cœpiſſent divino cultui deſervire: carnibus item, & vino ſemper abſtinuiſſe, immò verò etiam pane raro veſci ſolitos, ne onerarent ſtomachum; quod ſi quando comederent, tonſum pariter hyſſopum ſumebant, ut eſcam graviorem illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus noverant. Quid loquar, inquit, de volatilibus, quum ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum ſanguinem eſſe dicebant, colore mutato. Cubile eiſdem ex foliis palmarum, quas bajas vocant; bidui, triduique inediam ſuſtinebant. Animalibus eos ſe abſtinuiſſe docet Porphyrius loco citato, quòd multa ex illis velut divina venerarentur, crederentque omnis animalis animam eſſe rationalem, quando à corpore fuerit ſeparata, præſagam futuri, nobis divinantem, omniumque effectricem: ſed aliam hujus abſtinentiæ cauſam nobis ſuggerit Clemens Alexandrinus lib.7. Stromat. fol.718. edit. Colon. dum ſcribit exhalationem, quæ ex carne, & vino aſcendit, cum ſit craſſior, & turbidior, offundere animæ tenebras, quam opinionem confirmat etiam Androcydis ſententia. Οἶνος γάρ, φησιν Ἀνδροκύδης, καὶ σαρκῶν ἐμφορήσεις, σῶμα μὲν ῥωμαλέον ἀπεργάζονται, ψυχὴν δὲ νωχαλεστέραν. ἄθεος οὖν ἡ τοιαύτη τροφὴ πρὸς σύνεσιν ἀκριβῆ. διὸ καὶ Αἰγύπτιοι ἐν ταῖς καθ' αὑτοὺς ἁγνείαις ἐπιτρέπουσι τοῖς ἱερεῦσι σιτεῖσθαι σάρκας, ὀρνιθείοις τε ὡς κουφοτάτοις χρῶνται· καὶ ἰχθύων οὐχ ἅπτονται, καὶ δι' ἄλλους μέν τινας μύθους, μάλιστα δὲ ὡς πλαδαρὰν τὴν σάρκα τῆς τοιᾶσδε κατασκευαζούσης βρώσεως. *Vinum, inquit, Androcydes, & carnis ingurgitationes corpus quidem robuſtum efficiunt, animam vero debiliorem: eſt ergò impium, & à religione alienum hoc nutrimentum ad perfectam intelligentiam: quocirca Ægyptii quoque in iis, quæ eorum ritu fiunt, ſanctificationibus non permittunt Sacerdotibus veſci carnibus, & aviculis utuntur quam leviſſimis, & piſces non tangunt, cùm propter quaſdam alias fabulas, tum maximè, quod ejuſmodi cibus carnem reddat humidam.* Homo ad Deum incorporeum, & intellectualem elevari cupiens, ait Porphirius, non debet quærere nutrimentum carnium, quo ſaginatum corpus pingueſcens menti impe-

pe-

pedimento eſſe poſſit; nam ſicut ſpiritu magnetis ferrum naturæ graviſſimum leve evadit, ſublevatumque lapidi accurrit; ita homo carnium exhalationibus minimè gravatus Deo naturalius conjungitur, & inhæret, quam ferrum magneti. Vini quoque uſus illis interdictus erat, ut & pleriſque aliarum religionum Sacerdotibus: ſic legitur in pagina ſacra cap. 10. Levitic. quod Sacerdotes in Tabernaculum intraturi prohibebantur vinum, & ſiceram bibere, ne corda eorum gravarentur ebrietate. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filii tui, quando intratis in Tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & profanum; inter pollutum, & mundum: Doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Deus ad eos per manum Moyſi*. Omnes autem cibi, & potus ingurgitationes Sacerdotibus prohibet D. Hieronymus. *Venter*, ait, *& genitalia ſibimet ipſis vicina ſunt, ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum: Sacerdoti itaque de altari vivere, non luxuriari permittitur*. Unde Apulejus ſacris Iſidis initiaturus dicit lib. 11. Metam. Sacerdotem ſibi præcepiſſe, ut nullum animal ederet, & invinius eſſet. Fabis veſci eis illicitum erat, quod faba excitet flatus, qui provocat ad Venerem; unde illud Pythagoreum, *à fabis abſtine te*. Porrum quoque, & cæpe illis vetita ſcribit Juvenalis Sat. 15.

Porrum, & cæpe nefas violare, & frangere morſu.
O ſanctas genteis, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina, lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa, nefas illic fœtum jugulare capellæ.

Capite deraſo incedebant, ut docet Herodotus in Euterp. ac tertio quoque die totum corpus ſolebant eradere, ne quis pediculus Deos colentibus, aut alia ſordes crearetur: hinc Iſiacorum calvities, de qua Polidorus Virgilius lib. 4. cap. 8. *Commune initiatis omnibus inſigne eſt, vertex raſus, præcipuum ſacri, profanique capitis diſcrimen, quod admonet Sacerdotes, ſpretis omnibus humanis voluptatibus, oportere cœleſtia tantùm meditari*. Cui ſententiæ aſſentitur Pierius lib. 32. inquiens. *Quod verò Sacerdotes Ægyptii quotidie raſitabant, neque ullum veſtigium capil-*

pillorum toto capite cerni patiebantur, hieroglyphicè ſignificare volebant ſuperflua omnia ſubmovenda: cujuſmodi ſignificatum habetur XXI. *Deuteronomii: ubi ſi mulierem quis ex hoſtico viderit, approbaveritque, ita ut eam uxorem ducere concupiſcat; jubetur inter alia caput ejus detondere, ungueſque præcidere: hoc eſt, ut Cyrillus interpretatur, ſi quid in profanis diſciplinis deprehenderimus, quod approbemus, idque in uſum noſtrum transferre cupiamus, dandam operam, ut ex his, quæ ſuperflua fuerint, amputentur.* Veſtem tantùm lineam geſtabant huic ſimilem, quæ in hac imagine repræſentatur, virgatam ex lini herbis contextam, quam Jo. Petrus Bellorius opinatur appellari limum, commodam ad uſum aquæ, λίμνη enim apud Græcos ſignificat *ſtagnum*, λιμνώδης *verò humidus, & herboſus*. Communis illorum ſententia fuit materiam humidam, ſive aquam omnium rerum originem eſſe, teſte Plutarcho in tractatu de Iſ. & Oſir. quam Cælius Rhodiginus etiam exponit lib. 27. lect. antiq. cap. 5. *Cùm aquarum infinitæ propemodum utilitates ſint, gratiſſimæque, qui ſacerdotia gerunt moribus Ægyptiorum oſtendunt res omnes è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaque cùm hydria ad templum caſtâ religione defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad cælum ſublatis divinæ gratias agunt bonitati*. Refert D. Ambroſius in Levit. Sacerdotes Ægyptios circumciſionis notam habuiſſe. *Ægyptii, qui & geometriæ, & colligendis ſyderum curſibus operam impendunt ſuam, impium judicant Sacerdotem, qui nequaquam habeat circumciſionis inſigne: nam neque magici carminis ſapientiam, nec geometriam, nec aſtronomiam judicant vim ſuam obtinere, ſine circumciſionis ſignaculo. Et ideò, ut impetrandi vim operationi adhibeant ſuæ, purgationem quamdam vatum ſuorum circumciſionis arcano celebrandam exiſtimant*. Sacerdos hìc noſter Crucem anſatam manu gerit, qui Character Tauticus fœcundus, & ſalutaris habebatur apud Ægyptios, eratque præcipuum illorum amuletum. Per circulum intelligebant orbes cœleſtes, & maximè Solem ſtellarum omnium Principem; per Crucis verò quatuor lineas, quatuor elementa, & ſic hoc myſterioſo Charactere denotabant virtutis Solaris diffuſionem in Mundum elementarem, ex qua omnium rerum oritur generatio. Antiqui Sapientes Magi planetarum qualitates in diverſis appropriatis Characteribus

ribus repræſentarunt, Veneremque uti generationis Deam hac Cruce anſatâ expreſſerunt; cujus virtute Genios cœleſtes allici, contrarios verò, & nocivos repelli credebant: unde non mirum eſt, ſi apparet illa in plurimis Ægyptiorum Idolis manibus eam geſtantibus. Hic Character indicabat etiam apud illos vitam venturam, ut referunt Socrates lib.5. Hiſt. Eccleſ. cap. 17. & Sozomenus lib.7. cap. 15. narrantes in Templo Serapidis Alexandriæ deſtructo inventos eſſe Characteres Crucis figuras habentes lapidibus inſculptos, quos interpretantes futuram vitam ſignificare dicebant. Ruffinus quoque de illis lib. 2. cap. 29. eadem ſcribit his verbis. *Signum hoc noſtrum dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt ἱερατικὰς, ideſt, ſacerdotales litteras, habere Ægyptii dicuntur, velut unum ex cæteris litterarum, quæ apud illos ſunt, elementis. Cujus litteræ, ſeu vocabuli hanc eſſe aſſerunt interpretationem: Vita ventura. Dicebant ergo hi, qui tunc admiratione rerum geſtarum convertebantur ad fidem, ita ſibi ab antiquis traditum; quòd hæc, quæ nunc coluntur, tamdiu ſtarent, quamdiu viderent ſignum iſtud veniſſe, in quo eſſet vita.*

TABULA XLV.

IBis eſt avis Ciconiæ non multum diſſimilis, roſtro maxima ex parte adunco, cruribus rigidis, ſoli Ægypto peculiaris, eidemque ſacra, quòd Serpentibus alatis ex Arabia in Ægyptum ineunte vere volantibus ad ingreſſum planitiei accurrat, eoſque interimat, & devoret: ut referunt Herodotus in Euterpe, & Pomponius Mela lib.3. unde illam vocat Juvenalis Sat. 15. *ſaturam Serpentibus*. De Ibide mentionem facit Cicero lib. 2. de nat. Deor. *Ipſi, qui irridentur, Ægyptii nullam belluam niſi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, conſecraverunt, veluti Ibin. Ibes maximam vim Serpentum conficiunt, cùm ſint aves excelſæ, rigidis cruribus; corneo, proceroque roſtro: avertunt peſtem ab Ægypto, cùm volucres Angues ex vaſtitate Libyæ vento Africano invectas interficiunt, atque conſumunt: ex quo fit, ut illæ nec morſu vivæ noceant, nec odore mortuæ*. Scribit Ælianus Ibin numquam extra Ægyptum progredi; ſi quis verò eam ex Ægypto exportet, mortem fame ſibi con-

ſciſcere: eamdem etiam Lunæ ſacram eſſe tradit, ovaque ad ejus rationem fingere totidem videlicet diebus, quot illa crefcit, & decreſcit. Perhibetur hæc avis uſum clyſteris monſtraſſe, teſte Plinio lib.8. cap. 27. *roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens, quâ reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt*. Duas ejus ſpecies referunt Ariſtoteles lib.9. Hiſt.anim.cap.27. Strabo lib. 17. & Plin. lib. 10. cap. 30. albam, & nigram: ſola nigra, ſi fides Herodoto in Euterp. cum Serpentibus pugnat. Illius interfectores apud Ægyptios morte afficiebantur, ut narrat Tertullianus in Apolog.

TABULA XLVI.

FEſtus ait Camillum vocari nunc ſacrorum miniſtrum, nunc puerum ingenuum, nunc vas nuptiale. Flaminius Camillus propriè dicebatur puer ingenuus patrimus, & matrimus, qui Flamini Diali ad ſacrificia miniſtrabat; antiquitus enim ſacrorum miniſtri Camilli vocabantur; ſic Virgilius ait Metabum filiam nominaſſe Camillam, Dianæ ſcilicet præminiſtram. Pueri quoque, puellæve nobiles apud Romanos Camilli, & Camillæ dicebantur, ſi fides Macrobio lib.3. Saturn. cap.8. Significabat etiam Camillus Deorum præminiſtrum, ut refert Plutarchus in Numa, unde Mercurius ab Etruſcis hoc nomine ut animadvertit Cl. Gorius appellabatur. Variæ Camillorum imagines in antiquis marmoribus reperiuntur: unam hic exhibemus æream dextrâ pateram tenentem, lævâ cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum. Priſci Romani ſolebant Diis primitias offerre, teſte Plinio lib.18. cap.20. cujus moris inventor Bacchus perhibetur, qui Jovi, & Junoni muſtum libavit. Hunc ritum expreſsè præcipit agricolis Virgilius lib. 1. Georg.

In primis venèrare Deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis opèratus in herbis.

Sic Tibullus lib. 1. el. 1.

Et quodcumque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.
Flava Ceres, tibi ſit de noſtro rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores,

Idem

Idem el. 5.

Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus uvam
Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.

Fruges autem, vel fructus aliunde raptos Diis offerre nefas erat, ſed primitiæ debebant eſſe de proprio rure. Coronas in ſacris adhibitas fuiſſe, docet Plinius.

TABULA XLVII.

Laurentius Pignorius in libro, quem de ſervis edidit, multa diffusè, & eruditè de Miniſtris tricliniorum, & de Pocillatoribus ſcripſit. Erant illi juvenes loti, calamiſtrati, candidis præcincti tunicis, convivis pocula miniſtrantes, lanceſque menſis apponentes, de quibus Horatius Sat.8.lib.2.

. . . . *Ut omnes*
Præcincti rectè pueri, comptique miniſtrent.

Apulejus lib. 2. Metam. cœnam à Fotide ſua dilecta ſibi paratam deſcribens pueros calamiſtratos, puellaſque ſcitulas miniſtrantes recenſet. *Sic paratus*, inquit, *cœnæ me committo; frequens ibi numerus epulonum, & utpote apud primatem fœminam flos civitatis. Et opipari cibi, & ebore nitentes lecti, aureis veſtibus intexti, ampli calices variæ quidem gratiæ, ſed pretioſitatis unius. Hinc vitrum fabrè ſigillatum; ibi cryſtallum impunctum; argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & ſuccinum mirè cavatum in lapides, ut bibas, & quidquid fieri non poteſt, ibi eſt. Diribitores pluſculi, ſplendidè amicti: fercula copioſa: puellæ ſcitulæ miniſtrantes; pueri calamiſtrati, pulchrè indusiati, gemmas formatas in pocula vini vetuſti frequenter offerentes.* De variis hujuſmodi ſervorum officiis audiendus eſt Philo acuratè illa deſcribens in tractatu de Vita contempl. *Triclinia lectos habent eburneos, aut teſtudineos, aut pretioſioris materiæ, gemmatos pleroſque, ſtratos auro, intertextâ purpurâ, vel aliis floridis coloribus variis oculos allicientibus; poculorum etiam vim magnam digeſtorum per ſuas ſpecies: præſtò ſunt enim ſcyphi, calices, phialæ, thericlea, toreumataque clarorum artificum, miniſtrantibus formoſis mancipiis, non tam ad præſens miniſterium quæſitis, quàm ad exhilarandos aſpectu convivis oculos. Ex his minores pueri Pincernas agunt, grandiores aquam afferunt, loti, & nitidi, fucatique, ac cincinnatuli; alunt*

enim capillitium, vel omnino intonſi, vel à fronte tantùm præſectis in orbem crinibus, tenuiſſimas, candidaſque præcincti tunicas, anteriore parte ad genua demiſſas, poſteriores ad poplites, utrimque mollibus teniis adſtricti commiſſuras tunicæ, propendentibus ad latera finibus. Sic ornati adſtant nutus obſervando, quid quiſque poſtulat; adſunt & alii adoleſcentes primâ lanugine malas veſtiti, qui paulò ante amatorum ſuorum deliciæ fuerant, curioſè docti gravioris momenti miniſteria: mera oſtentatio magnæ opulentiæ.

TABULA XLVIII.

POculis diverſimodè effigiatis veteres delectabantur, ſed vitreis maximè inſtar inguinum ad excitandam libidinem, teſte Juvenale Sat. 2. *Vitreo bibit ille Priapo*. Quod Plinius hiſce verbis confirmat lib. 14. cap. 22. *Jam verò, quæ vaſa adulteriis cælata? tamquam per ſe parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietas*. Et in proemio lib. 33. *Didicit homo naturam provocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare juvit, ac per obſcænitates bibere*. Voluptas hominibus, non dicam, Romanis, ſed & barbaris, ſerviſque effœminatiſſimis indigna, cui deinde magnæ opulentiæ ſucceſſit oſtentatio. *Abjecta deinde ſunt hæc*, inquit Plinius loco citato, *& ſordere cœpere, & auri, argentique nimium fuit. Murrina, & cryſtallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria exiſtimata eſt, habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis, turbâ gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam acceſſio eſt*. Duo Pocillatores hic exhibentur loti, cincinnati, ac tunicis præcincti planè, ut à Philone deſcribuntur; prior ſpeciem quamdam lancis tenet; alter & lancem, ſive pateram, & poculum ad inſtar cornu, cujus extremitas in ſimilitudinem animalis efficta eſt: hoc vaſis genus ceras vocabatur, in conviviis ea de cauſa forte uſitatum, quod priſci ante poculorum inventionem cornibus Boum ad bibendum utebantur. Auctor eſt Cœlius Rhodiginus lib. 27. cap. 27. & lib. 30. cap. 1. Liberum patrem poſt vinum inventum cornu Bo-

vis

vis ad bibendum uſum fuiſſe, teſtatur Nonnus Dionyſ. 12.

> Καὶ δέπας ἀγκύλον εἶχε βοὸς κέρας.
> *Et poculum curvum habuit Bovis cornu.*

Unde non mirum eſt Pocillatorem ſimile poculum manu geſtare in memoriam Bacchi, qui Deus apud veteres epulis, & comeſſationibus præeſſe credebatur.

TABULA XLIX.

Atys hic repræſentatur cum pileo phrygio dextrâ gerens fiſtulam multis contextam calamis Syringa dictam, levâ pedum baculum videlicet incurvum, quo paſtores ſolebant pecorum pedes detinere. Atym fuiſſe paſtorem ex Peſſinunte Phrygiæ emporio, ubi Templum erat miræ venerationis magnæ Deûm Matri dicatum, ſcribit Tertullianus in Apolog. cap. 15. *Vidimus aliquando caſtratum Atyn illum Deum ex Peſſinunte.* Primus ille ſacrorum ritus, quibus Cybele colebatur, mortales docuit, cùmque promiſſam huic Deæ caſtitatem commiſſo cum Sangaritide ſtupro non ſervaſſet, irata Dea de Nympha pœnas exegit, Atys verò furore correptus lapideo cultro ſeipſum caſtravit. Juvenalis Sat. 6.

> *Mollia qui ruptâ ſecuit genitalia teſtâ.*

De Aty ſcripſere Catullus epigr. 64. Arnobius lib. 5. adv. Gent. & Lactantius lib. 1. cap. 17. *Deûm Mater*, inquit, *& amavit formoſiſſimum adoleſcentem, & eumdem cum pellice deprehenſum exſectis virilibus ſemivirum reddidit.* Sic etiam Ovidius lib. 4. Faſtor.

> *Phryx puer in ſylvis facie ſpectabilis altis*
> *Turrigeram caſto vinxit amore Deam.*
> *Hunc ſibi ſervari voluit, ſua Templa tueri:*
> *Et dixit, ſemper fac puer eſſe velis.*
> *Ille fidem juſſis dedit; &, ſi mentiar, inquit,*
> *Ultima, quam fallam, ſit Venus illa mihi.*
> *Fallit: & in Nympha Sangaritide deſinit eſſe;*
> *Quod fuit: huic pœnas exigit ira Deæ.*
> *Najada vulneribus ſuccidit in arbore factis:*
> *Illa perit; fatum Najados arbor erat.*

Hic

Hic furit: & credens thalami procumbere tectum,
Effugit, & curſu Dindyma ſumma petit.
Et modò tolle faces; remove, modò, verbera, clamat;
Sæpe Palæſtinas jurat adeſſe Deas.
Ille etiam ſaxo corpus laniavit acuto,
Longaque in immundo pulvere tracta coma eſt.
Voxque fuit, merui: meritas dem ſanguine pœnas;
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc; onus inguinis aufert;
Nullaque ſunt ſubitò ſigna relicta viri.

Ipſum deſignare flores cadentes, antequam ad fructum veniant, tradit Euſebius lib. 3. Præp. Ev. cap. 3. ideòque pudenda ei fuiſſe inciſa dici, quoniam flores defluxi ſemina non producunt. At D. Auguſtinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 25. non Atyn, ſed ejus virilia flores indicare, docet his verbis. *Propter vernalem quippe faciem terræ, quæ cæteris temporibus eſt pulchrior, Porphyrius philoſophus nobilis Atyn flores ſignificare perhibuit: & ideo abſciſum, quia flos decidit ante fructum. Non ergo ipſum hominem, vel quaſi hominem, qui vocatus eſt Atys, ſed virilia ejus flori comparaverunt: ipſa quippe illo vivente deciderunt: imò verò non deciderunt, neque decerpta, ſed plano diſcerpta ſunt: nec illo flore amiſſo quiſquam poſtea fructus, ſed potiùs ſterilitas conſecuta eſt.* Pingitur autem cum ſinu veſtis aperto ad denotandam geminam ejus naturam, de qua ipſummet loquentem audias apud Catullum Epigr. 64.

Quod enim genus figuræ eſt, ego quod non habuerim?
Ego mulier, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnaſii fui flos, ego eram decus olei;
Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi eſſet orto mihi Sole cubiculum.
Egone Deûm miniſtra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir ſterilis ero?
Ego viridis Algida Idæ nive amicta loca colam?
Ubi Cerva ſilvicultrix, ubi Aper nemorivagus?
Ego vitam agam ſub altis Phrygiæ columinibus?
Jamjam dolet, quod egi, jamjam pœnitet.

Ovi-

Ovidius in Ibin.

Attonituſque ſeces, ut quos Cybeleja mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro fias, nec fœmina, nec vir, ut Attys,
Et quatias molli tympana rauca manu.

TABULA L.

QUatuor anni tempora in antiquis numiſmatibus quatuor puerulis indicantur. Primus caniſtrum habet impoſitum capiti floribus refertum, ver deſignans. Secundus alterà manu ſpicas tenet, alterâ falcem falcandis frugibus idoneam, propria æſtatis ſymbola. Tertius Leporem dextrâ, lævâ fructus, venationis opportunitatem, fructuumque abundantiam autumnali tempore innuens. Quartus denique avem forſan Anatem lævâ gerens veſtitus eſt, quo hyemalis tempeſtas frigidiſſima vulgò denotatur. Nummulus Probi æreus cum hoc typo, & epigrap. FELICIA TEMPORA, in muſeo Vaticano aſſervatur; ſimilem protulit Franciſcus Angelonius in Commodo cum inſcriptione, TEMPORUM FELICITAS; alterum adfert Cl. Rodulphinus Venutus inter Numiſmata Max. Moduli Muſei Vaticani, unde hâc noſtrâ imagunculâ juvenem nudum, & alatum, Leporem dextrâ tenentem exhibente autumnalis tempeſtas videtur deſignari. Negotium tamen mihi faceſſit Scriptorum quorumdam auctoritas, qui Leporum venationi hyemale tempus opportunum tradunt. Virgil. lib. 1. Georgic.

Auritoſque ſequi Lepores, tum figere Damas, &c.
Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.

Quam ſententiam tuetur & ipſe Horatius Sat. 2. lib. 1.

.... Leporem venator ut alta
In nive ſectatur.

Unde hoc animal niveum dicitur à Calpurnio Eclog. 10.

Ordine quid referam, vidi genus omne ferarum,
Hic niveos Lepores, & non ſine cornibus Apros.

Attamen cum in omnibus & nummis, & toreumatibus antiquis hyemalis tempeſtas veſtita ſemper conſpiciatur, autumnalem hâc nudâ imagine repræſentari eò magis adducor, quòd eadem Leporem tenens in nummis exhibeatur; & nix ad

ad Leporum venationem eâ ſolâ forſan ratione videatur requiri, quòd ſignis pedum nivibus impreſſis animalium greſſus venatori faciliùs indicantur.

TABULA LI.

VEnerem dextro brachio vaſi innixam uti de balneo exeuntem elegans exhibet imaguncula ærea, lævâ crus dextrum perfricans, dextrâ aurea geſtans poma in ſignum victoriæ de Deabus in Ida Monte Paridis ſententiâ relatæ. Vas unguentis forſan refertum eſt, ſubtuſque linteum ad extergendum appoſitum. Quidni liceat dicere Atalantam aurea poma dextrâ geſtantem curſu defatigatam laviſſe.

TABULA LII.

VEnus, quæ *Amathuſia*, etiam *Pelagia*, & *Anadiomenes*, ideſt egrediens è mari appellatur. Hanc, cujus ferè ſimilem exhibet Gorlæus potius, quam è mari egreſſam, uti apparuit Paridi in monte Ida effictam credimus. Una manu ſtringit pomum, altera ad ſeſe tegendam adhibet, crines concinnos, obductos faſcia gerit, cum Venus etiam

Dederatque comas diffundere ventis

Ceterum Eratoſtenes refert Canaccem Sycionium pulcherrimam Veneris ſtatuam effinxiſſe ex auro eboreque contextam, quæ pomum præclaræ victoriæ ſignum gerebat, atque in nummo Plautillæ Venus pomum gerit, cum epigraphe BENERI. VICTRICI. *Beneri* pro *Veneri*, ut in alio nummo Saloninæ præfertur, quod etiam obſervatur in Inſcriptione antiqua apud Scaligerum de emendatione temporum.

TABULA LIII.

NArciſſus Cephiſi ac Lyriopæ filius in hac præclariſſima ſtatua Muſei Barberini repræſentatur: Cognita jam eſt Fabula; ſolum addam voluiſſe Poetas a Nemeſi eum Manibus traditum; quia hujus Deæ Numen in iis potiſſimum apparere autumabant, qui amore capti ſunt, eos enim pu-

punit, qui ob formam faſtu turgent, ceteroſque præ ſe contemnunt, ut Ovidius in Narciſſi fabula oſtendit, quæ libro III. Metam. habetur; hinc etiam illud Catulli

Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te
Eſt vehemens Dea, lædere hanc caveto

Fuerunt qui Narciſſo Plutonis caput adornarunt; hic enim flos mortuis gratus eſſe credebatur, fortaſſe propter adoleſcentem, qui moriens in hunc florem dicebatur mutatus. Quare ex eodem Furiis ſerta contexebant, quemadmodum Phornutus refert: *Furiæ autem Plutonis adminiſtræ putabantur, Narciſſo flore coronatæ.*

TABULA LIV.

Regis Ponti Mithridates effigies ſpectatur, magni animi, & corporis exprimens virum, præclarum hoc ſignum translatum è Græcia, ubi nobiliores floruere artes. Ponti Reges Mithridatis nomina ſumpſere. Is enim cum quo Populus Romanus multiplex bellum geſſit, a primo Mithridate ſextus adnumeratur, quem Eupatorem vocitarunt. In Muſeo Capitolino extat præclariſſimum æneum lebetem ſuo nomine inſcriptum in Antiatino portu repertum, a Magno Pompeo cum ceteris ſpoliis allatum, ut magnificentiſſimo inſerviret triumpho.

TABULA LV.

C. Marius ſepties Conſul natus Arpini, patrem habuit Marium, matrem Fulciniam, homines modicos, & artis mechanicæ, loci tamen Equeſtris. Ipſe vita incorruptus, manu ſtrenuus, ad ſummos honores pervenit, duxitque ex Patricio genere conjugem Juliam, Julii Cæſaris, qui poſtea Dictator fuit, Amitam. Plura de ipſius rebus geſtis Cicero, Saluſtius, Livius, Appianus, Florus, Plinius de Viris illuſtribus; copioſiſſime autem omnium Plutarchus, qui vitam ejus inter viros illuſtres ſumma diligentia contexuit.

TABULA LVI.

L. Cornelius L.F.P.N.Sylla Dictator,& bis Conſul plures uxores habuit, primam Æliam, inde Cæliam, iterum Cæciliam Metelli, unde ſuſtulit Fauſtum, & Fauſtam, poſtremo Valeriam Meſſalæ F. Oratoris Hortenſii ſororem, ex qua illi jam defuncto nata filia Poſthuma. Vide Plutarchum in ejus vita. Poſt multa crudelia facta, tandem phithiriaſi deceſſit. Qua de re ita cecinit Q. Serenus?

Sed quis non paveat Pherecydis fata tragedi.
Qui nimio ſudore fluens animalia terra
Eduxit, turpi miſerum qui morte tulerunt.
Sylla quoque infelix tali languore pereſus
Corruit, & fœdo ſe vidit agmine vinci.

Cur cremari, non inhumari voluerit, idque contra morem Majorum Plinius refert lib. 7. cap. 54. Qui & hoc habet lib. 22. cap. 6. Syllam ſcriptum reliquiſſe, ſe corona graminea donatum ab Exercitu apud Nolam,Legatum Bello Marſico; idque etiam in villa ſua Tuſculana, quæ poſtea Ciceronis fuit pinxiſſe. De filio ante ipſum mortuo Seneca in Conſolatione ad Martiam pag. 424. Idem ep. 11. tunc violentiſſimum fuiſſe tradit, cum faciem ejus ſanguis invaſiſſet.

TABULA LVII.

M. Tullius Cicero ex Arpino Municipio, avum habuit M. Tullium Ciceronem, aviam Gratidiam; M.Gratidii ſororem. Pater illi fuit M. Tullius Cicero, L. patruus, & Amita Tullia, quæ C. Aculeoni nupſit. Ipſe philoſophiæ, & eloquentiæ ſtudioſus primum inter Oratores locum obtinuit. Et quamquam homo novus eſſet, ſummos tamen honores a populo facile conſecutus eſt. Conſulatum cum C.Antonio gerens Conjurationem Catilinæ oppreſſit; itaque Q.Catulus Patrem Patriæ nominavit, & L. Gellius illi civicam coronam deberi dixit. Pulſus in exilio a Clodio Trib. Pleb. ſummo cum honore reſtitutus eſt. Poſt cædem Cæſaris cum in Antonium populum Romanum armaſſet, ab eodem Triumviro proſcriptus, & occiſus eſt anno ætatis LXIII.

7. Idus

7. Idus, ut ſcripſit Tiro Libertus, Tacitus, & Midletonus nuperus ejus vitæ ſcriptor.

TABULA LVIII.

NEronem Citharœdum in hac eleganti imaguncula agnoſcunt nummorum periti. De veſana hujus Imperatoris canendi, citharamque pulſandi ambitione diffusè agunt Svetonius, & Dio, qui ipſum in theatrum prodiiſſe, atque inter Citharædos ſtetiſſe aſſerunt.

TABULA LIX.

M. Aurelius decimo ætatis ſuæ anno, juſſu Hadriani, ab Antonino Pio adoptatus, ab ipſo Conſul, & Cæſar appellatus eſt, & cum ſecundum Conſul deſignatus eſſet, Fauſtinam Antonini filiam uxorem duxit, tribunitiamque poteſtatem recepit. Vir bello inſignis, literis clarus, & elegantia conſpicuus, anno decimo nono Imperii deceſſit.

TABULA LX.

L. Verus, Ælii Cæſaris filius à M.Aurelio, juſſu Hadriani adoptatus, poſt exceſſum Antonini Pii, non modo Cæſar, ſed Auguſtus, imperiique conſors factus eſt, Lucilla filia ei in uxorem tradita. Vir mollis & luxuriæ deditus, bellum Parthicum per Legatos maxima ex parte confecit, in Germaniam properans, in vehiculo ſubita morte correptus eſt, anno Imperii nono.

TABULA LXI.

JUlia Mœſa, quantum ſæpe muliebre ingenium poſſit, quantumque artificio valeat, mirifice oſtentavit: Hæc namque poſt mortem Antonini Baſſiani, ex aulica domo Macrini ſuperbia expulſa; ſumma arte, atque induſtria ad Imperium evexit Elagabalum ex Sœmia nepotem; præter namque maximam pecuniarum largitionem in milites effuſam,

ſam, inverecunda non dubitavit affirmare Elagabalum eſſe Antonini Baſſiani filium, ut militibus eum conciliaret, qui benevolentia ſingulari Antoninianos, odioque intimo Opelium Macrinum Antonini Baſſiani interfectorem, proſequebantur; duplici adhibito amoris, & odii lenocinio; neque ſane eſſe male mulctandam Politicus quiſpiam judicaret, quæ ſibi regnandi cauſa, parere viſa eſt ignominia, niſi non hominem, ſed belluam Romano dediſſet Imperio: Cum Elagabalo interfecta eſt.

TABULA LXII.

HIc jam alterius Juliæ, cognomine Aquiliæ Severæ, cujus effigies Juliæ Mœſæ proxima ſpectatur; cauſam quis hominum ſuſcipere audebit, eamque aliquo pacto purgare tentabit? Ea enim Elagabali ſumma potentia, ſacrilego ſtupro, Veſtalem Virginem duci in uxorem paſſa eſt; nempe ut ex ſummo Sacerdote, & Diis virgine ſacrata nova Deorum progenies oriretur; & non tantum ille, qui nec homo appellari dignus erat, vocaretur Deus (tantæ erat dementiæ), ſed & una qui naſcerentur filii. Profecto ſi Veſtalis famoſiſſima hæc virgo ſtatuta in inceſtuoſas Veſtales pœna fuiſſet affecta, viva defoſſa huc in exemplum eſſet adducta. Tamen pœnas luit; nam Imperator inconſtans ad modum eam etiam dimiſit, alii, atque alii nupſit, iterumque Aquiliam in Palatium reduxit. Viva elucet in noſtro marmore ejus imago.

TABULA LXIII.

LIctorem a ligando dictum docet Feneſtrella de Magiſtratibus, Sacerdotiiſque Romanorum, *quòd quem Conſules prebendi, ligarique juſſiſſent, præſto eſſent ad prebendendum, & venientes Conſulibus obviam de equo deſcendere juberent.* Duodecim Lictores inſtituit Romulus, teſte Plutarcho in ejus vita, qui togâ vel ſago induti virgarum faſciculos cum ſecuribus ligatos portantes Reges, deinde Conſules in publico ita præcedebant, ut unus poſt alium incederet, & qui proxi-

ximus eſſet Conſuli, præcipuus haberetur. Altero menſe ſequebantur virgas, & bacillos tantùm ad ſubmovendum populum, foreſque pulſandas geſtantes. Svetonius de Julio Cæſare lib. 1. cap. 20. *Antiquum etiam retulit morem, ut quo menſe faſces non haberet, accenſus ante iret, Lictores ponè ſequerentur.* Hi delinquentibus pœnas, virgis illos primùm cædendo, mox ſecuri feriendo infligebant. *Miſſi Lictores ad ſumendum ſupplicium*, ſcribit Livius lib. 11. *nudatos virgis cædunt, ac ſecuri feriunt*. Navigantibus Magiſtratibus Lictor ante proram ſedebat. Auctor eſt Appianus lib. 5. belli civilis.

TABULA LXIV.

NOn ne in hoc præclaro marmòre venationem expreſſam, imo ipſius venationis oſtentum agnoſcis? En equo inſidentem virum, a grandi ætate non omnino alienum, manu quodammodo venabuli truncum retinentem; en currum bobus pertractum, non hoſtium ſpoliis, ſed ipſis hoſtibus, Apris nempe Damiſque onuſtum; En indagatores anhelantes canes; ut eſt proprior ille pectore lato, cervice longa, ungue valido, crure robuſto, ventre inani, cauda indice! En venatores alios expedita, & comoda veſte præcinctos: qui præeſt, quaſi cornu, ſeu buccina armatus, quam lætus inflat, quam jucundus! At miraris fortaſſe, quamobrem marmor huc adferamus ſimplici venatione ornatum: ſed præter quam quod elegantiſſima effictum ſit ſculptura; audi Marcum Tullium lib. 2. de Nat. Deor. *Jam vero immanes feras, & belluas nanciſcimur venando, ut veſcamur his, & ut exerceamur in venando ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ.*

FINIS TOMI PRIMI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google
005656988